

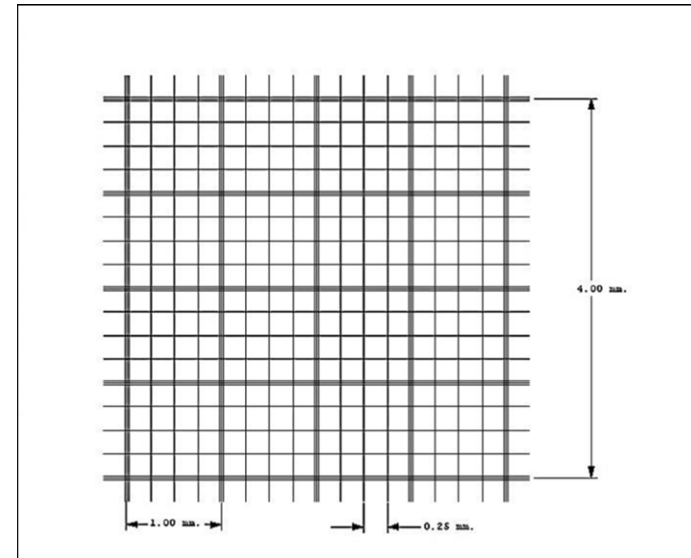
Základy cytologie likvoru

David Zeman

2023

Kvantitativní cytologické vyšetření likvoru

- Fuchs – Rosenthalova komůrka
- Objem 3,2 μl
- Jaderné buňky barvíme (např. roztokem fuchsínu v kyselině octové, popř. roztokem methylvioletu nebo toluidinové modři)
- Ery počítáme v „nativním“ (nebarveném) likvoru
- Orientační diferenciace (nejlépe jen mononukleáry/ polymorfonukleáry)
- Normocytóza $\leq 4/\mu\text{l}$
- Pleocytóza $> 4/\mu\text{l}$
- Spotřeba vzorku: 0,12 ml (v nouzi stačí 0,06 ml)

Korekce na ery

provádí (si) lékař, nikoliv laboratoř!

- Klasický vzorec (nutno dosadit ve stejných jednotkách!):

$$CSF - leuko_{korig.} = CSF - leuko_{měř.} - \frac{CSF - ery \times krev - leuko}{krev - ery}$$

- Dětská hematoonkologie (studie) – fyziologicky je

$$\frac{CSF - leuko}{CSF - ery} \leq 2 \times \frac{krev - leuko}{krev - ery}$$

Kvalitativní cytologické vyšetření

Příprava preparátu – cytosedimentační metoda

- Různé modifikace Saykovy metody
- *Zde: komůrka podle Němečkové (firma Mikropur, Hradec Králové)*
- Sedimentace buněk a gravitační přítlačná síla
- Dlouhá životnost
- Šetrnost (výtečné zachování morfologie buněk)
- Doba sedimentace cca 20 minut
- Cena cca 8 000 Kč
- Spotřeba vzorku: 0,25-0,35 ml (přes 1 filtrační papír)

Kvalitativní cytologické vyšetření

Příprava preparátu – cytocentrifugační metoda

- Cytocentrifuga (zde: *Cytofuge 2* firmy *StatSpin*)
- Volitelná rychlost a čas centrifugace, 3 druhy cytocentrifugačních komůrek
- Používáme nízké otáčky, krátký čas (600/min = 20 × g, 4 minuty) – výtečné zachování morfologie buněk
- Paralelní příprava až 4 preparátů
- Cena cca 50 000 – 80 000 Kč
- Spotřeba vzorku: 0,1-0,2 ml

Kvalitativní cytologické vyšetření

- **Základní barvení:**
  - May-Grünwald-Giemsa
  - Alternativa (rychlejší): Diff-Quik (*Medion Diagnostics*)
    - Fixační Fast green v methanolu
    - Eosin G ve fosfátovém pufru
    - Thiazin ve fosfátovém pufru
  - RAL Diff-Quik (*RAL Diagnostics*), Hemacolor® (*Merck*)
- **Speciální barvení:**
  - Gramovo barvení (baktérie)
  - Průkaz Fe^{3+} (berlínská modř)
  - Průkaz lipidů (olejová červeň, sudanová čern)
  - Průkaz mukopolysacharidů a glykogenu (PAS, PAS/alcián)
  - ... a mnoho jiných
  - Imunocytochemická barvení

Preanalytika

- Zkumavky bez protisrážlivých činidel, bez akceleratorů srážení !!!
(obvyklá chyba: zkumavka z krastenem po jeho „vysypání“ ze zkumavky)
- Počítání jaderných buněk a ery: do 2 (max. 3) hodin po odběru
- Příprava preparátu: optimálně do 2 hodin po odběru; zkušenost však ukazuje, že prodleva nepřesahující 4-6 hodin nevede k výraznější alteraci nálezu
- Připravený preparát vydrží i bez použití chemické fixace několik dnů
- V případě pozdního zpracování vzorku je třeba na výsledkový list do poznámky uvést datum a čas odběru, jak je uvedené na žádance
- V případě opožděné přípravy preparátu popisujeme preparáty bez závěru (nejsou-li zachyceny jednoznačně diagnostické změny, např. nádorové buňky, siderofágy apod.)
- ***Nedodržení preanalytických podmínek NEOPRAVŇUJE k odmítnutí vzorku – jde o VZÁCNÝ MATERIÁL, odběr nelze jednoduše opakovat !!!***

Fyziologický cytologický likvorový nález

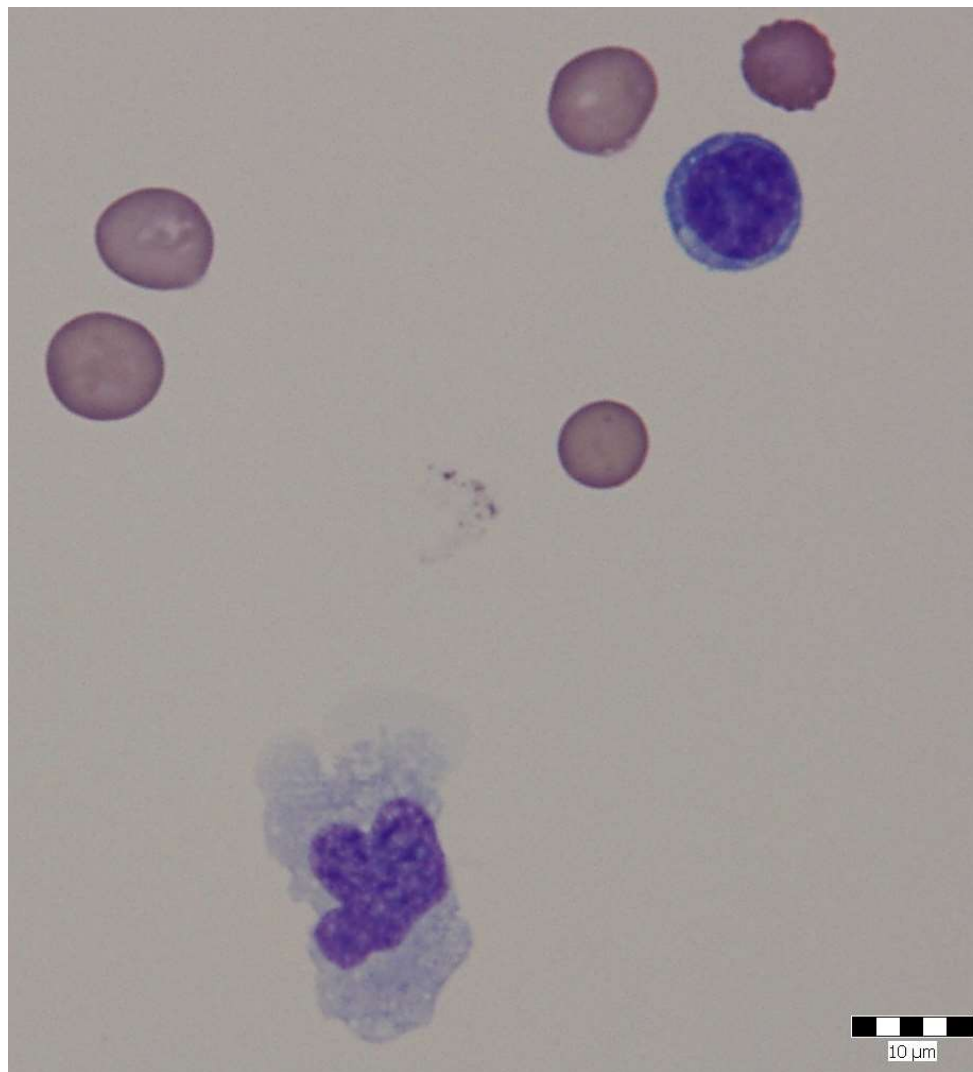
- $\leq 12/3$ ($\leq 4/\mu\text{l}$) buněk ve Fuchs-Rosenthalově komůrce; žádné polymorfonukleáry
- Novorozenci a kojenci do věku 3 měsíců: < 10 buněk/ μl , mohou být ojedinělé polymorfonukleáry
- *Cytologický preparát*: „klidové“ lymfocyty a monocyty (v poměru 1:1 až cca 9:1; jejich vzájemné zastoupení závisí i na způsobu přípravy preparátu, místu odběru a množství vzorku), popř. ojedinělé buňky výstelky
- **POZOR ! I v normálním likvoru lze pozorovat:**
- ojedinělé „aktivované“ formy lymfocytů a monocytů
- ojedinělé erythrocyty
- Zcela ojedinělé (1-3 na preparát) neutrofilní granulocyty

MONONUKEÁRY

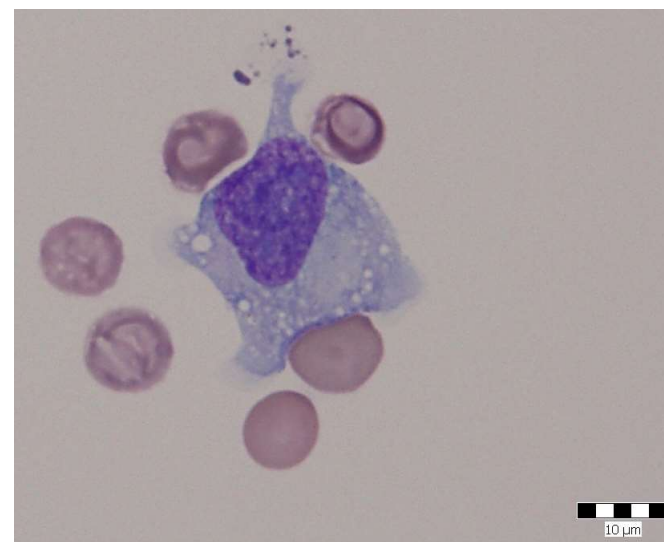
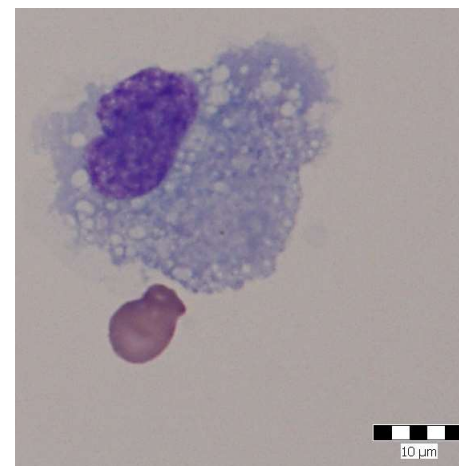
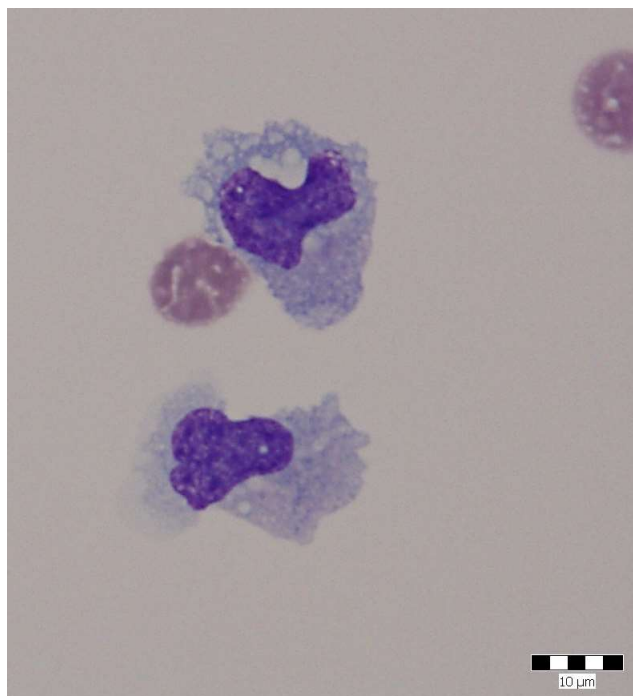
obr. vlevo: lymfocyt (šipka), ery

obr. vpravo: monocyt (dole vlevo), lymfocyt (nahore vpravo), ery

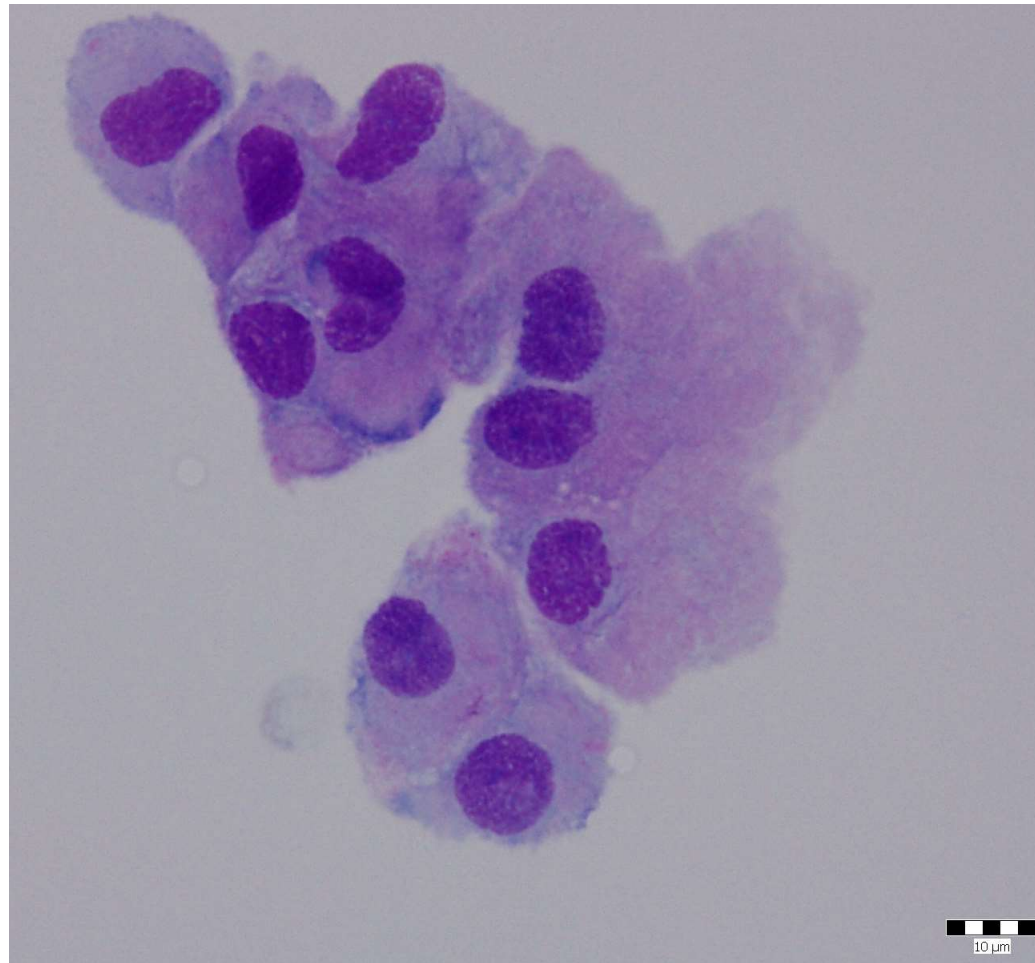
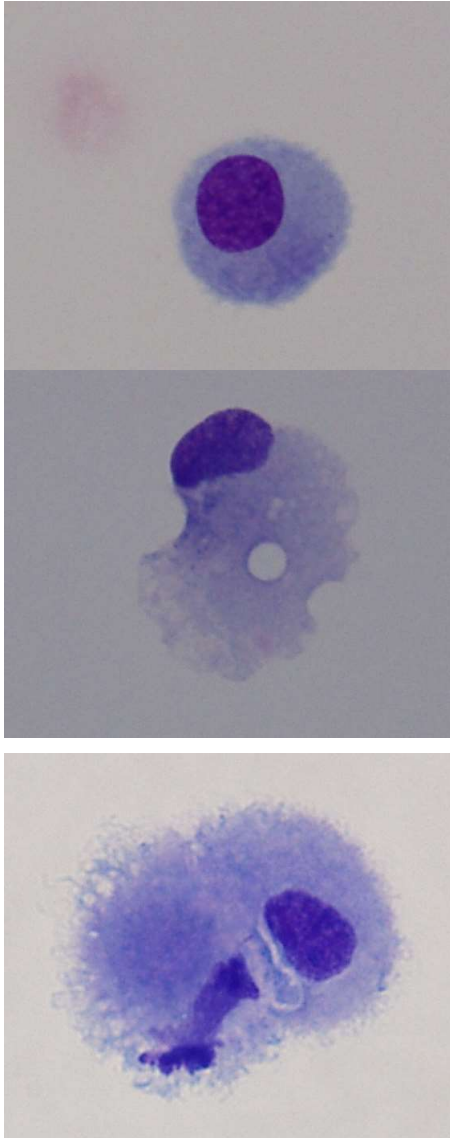

Monocyty

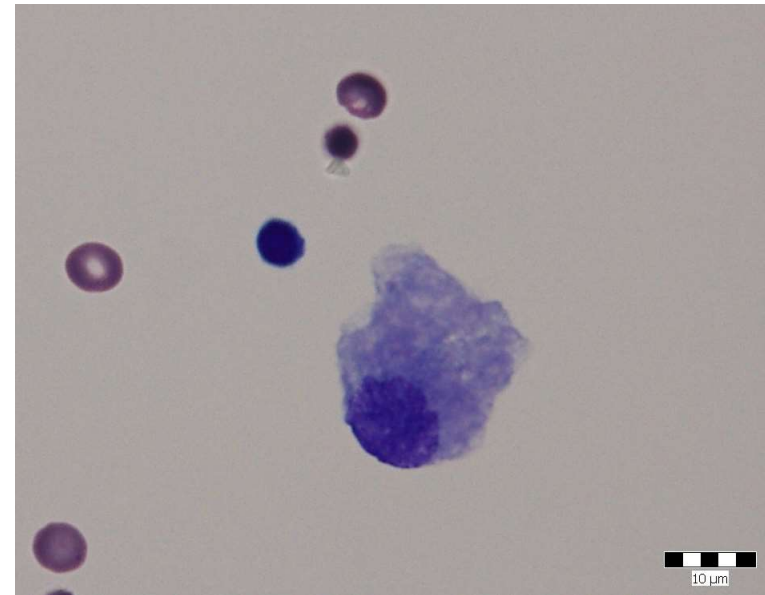
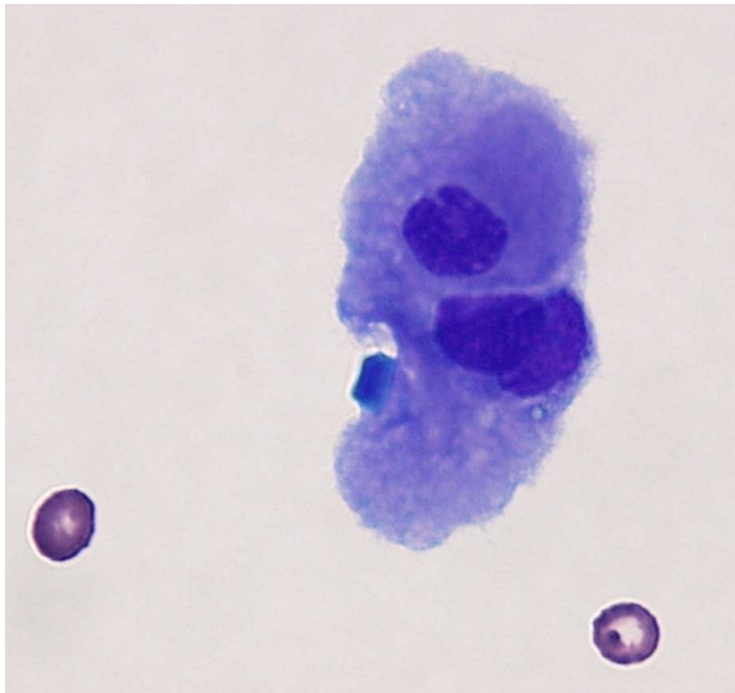
klidové (vlevo); aktivované (vpravo)

Buňky výstelky likvorových cest

Buňky výstelky likvorových cest

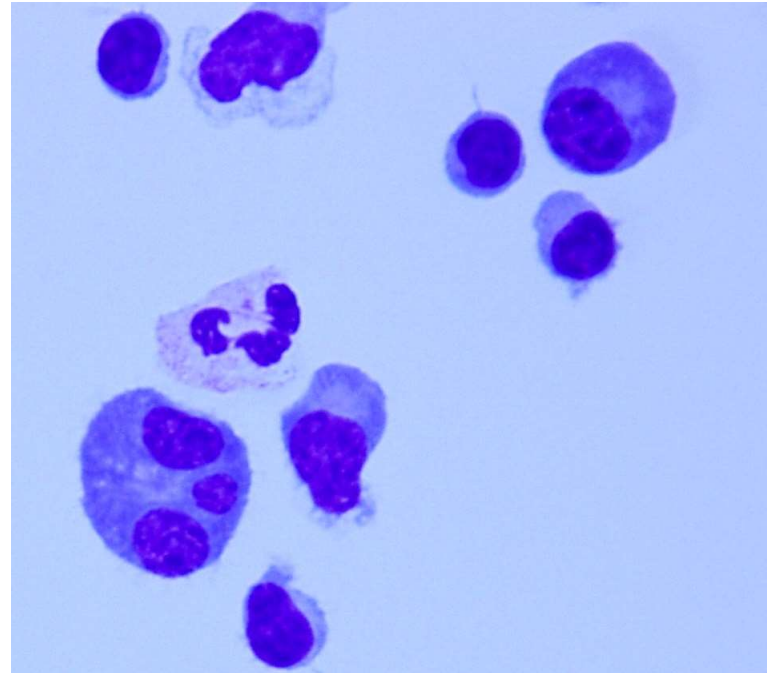
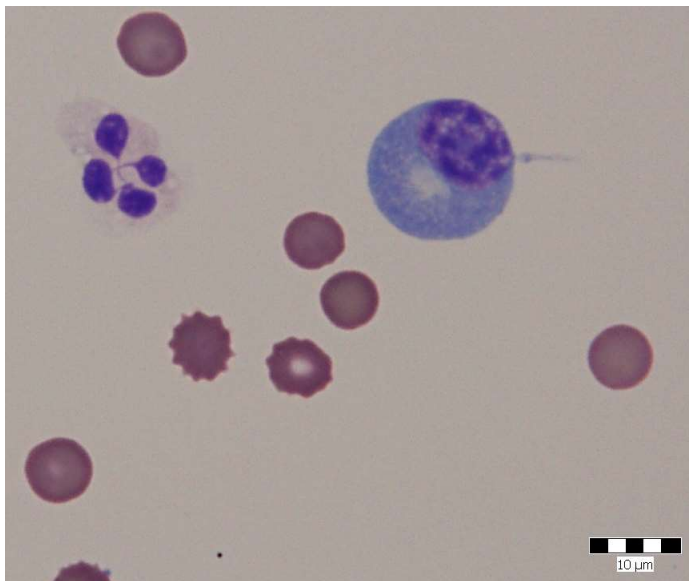
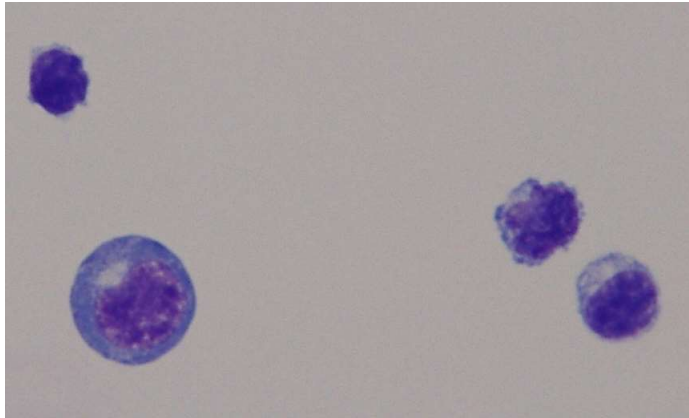
Patologické likvorové cytologické nálezy

- *Pleocytóza* – zvýšení počtu („koncentrace“) buněk
- *Patologická oligocytóza* (nebo: *normocytóza*): normální počet buněk, abnormní buněčné složení
- *Modifikovaná klasifikace dle Adama:*
  - lymfocytární
  - monocytární
  - smíšená mononukleární (lymfocyty + monocyty)
  - granulocytární
  - smíšená (mononukleáry + polymorfonukleáry)
  - „tumorózní“ (nádorové buňky)

Obvyklé cytologické likvorové nálezy u skupin onemocnění

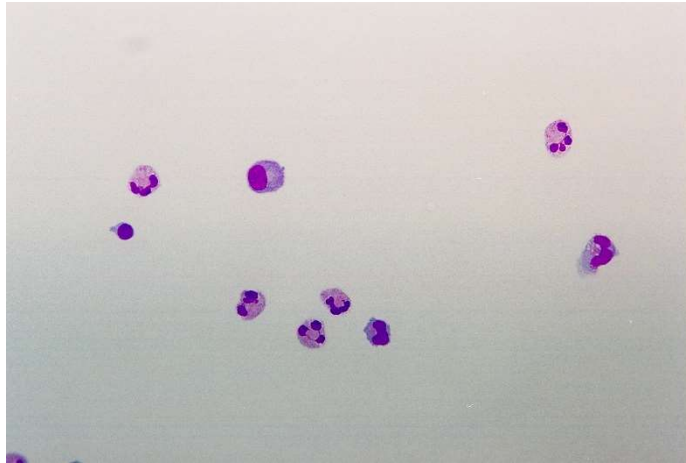
- **Hnisavé neuroinfekce** – granulocytární (neutrofilní) pleocytóza (tisíce až desetitisíce buněk/ μ l)
- **Nehnisavé neuroinfekce** – zprvu smíšená, od 3.-5. dne lymfocytární pleocytóza (stovky, max. nižší tisíce buněk/ μ l), často s plazmocytární reakcí
- **Roztroušená skleróza** – lymfocytární normocytóza nebo mírná pleocytóza (do 50 buněk/ μ l), často s plazmocytární reakcí
- **Polyradikuloneuritis Guillain-Barré** – cytologický likvorový nález bez hrubší patologie (může být mírná mononukleární pleocytóza nejvýše do 20 buněk/ μ l v 1. týdnu onemocnění) ve spojení s těžkou bariérovou poruchou ($\uparrow\uparrow$ Q-Alb)
- **Krvácení do likvorových cest** – v úvodu neutrofilní, později smíšená (monocyty/makrofágy + neutrofilny) pleocytóza (stovky až tisíce buněk/ μ l i po korekci na množství ery), rychle nástup fagocytární reakce: fagocytóza ery (po 4-12 hodinách), hemosiderin (od 3. dne), hematoidin (od druhého týdne)
- **Maligní infiltrace mening:** nádorové buňky v preparátu (počet buněk může být velmi různý, někdy i nezvýšený!)

Plazmatické buňky

Nehnisavé neuroinfekce

Klíšťová meningoencefalitida

1. LP (13. 6. 2000): CSF lehce zkal.,
po centrif. čb

906/3 elem, 80/3 ery, CB 0.91 g/l,
glukóza 4.25 mmol/l,

laktát 1.95 mmol/l

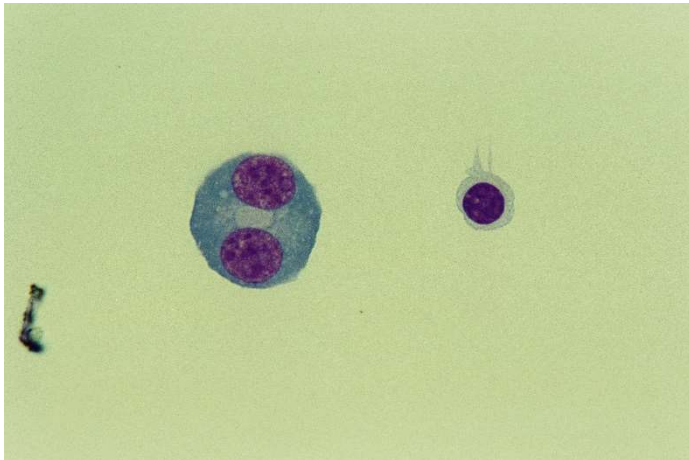
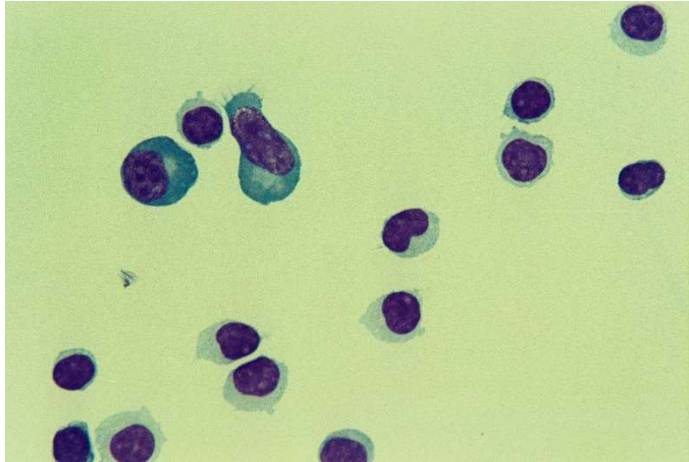
Kontrolní LP (10. 7. 2000): CSF čb,
167/3 elem, 5/3 ery, CB 0.55 g/l,
glukóza 2.9 mmol/l, Q-Alb 7.2,
i.th. IgG 43% (38 mg/l), i.th. IgM
94% (91 mg/l), i.th. IgA 0%

Nehnisavé neuroinfekce

Neuroborrelióza

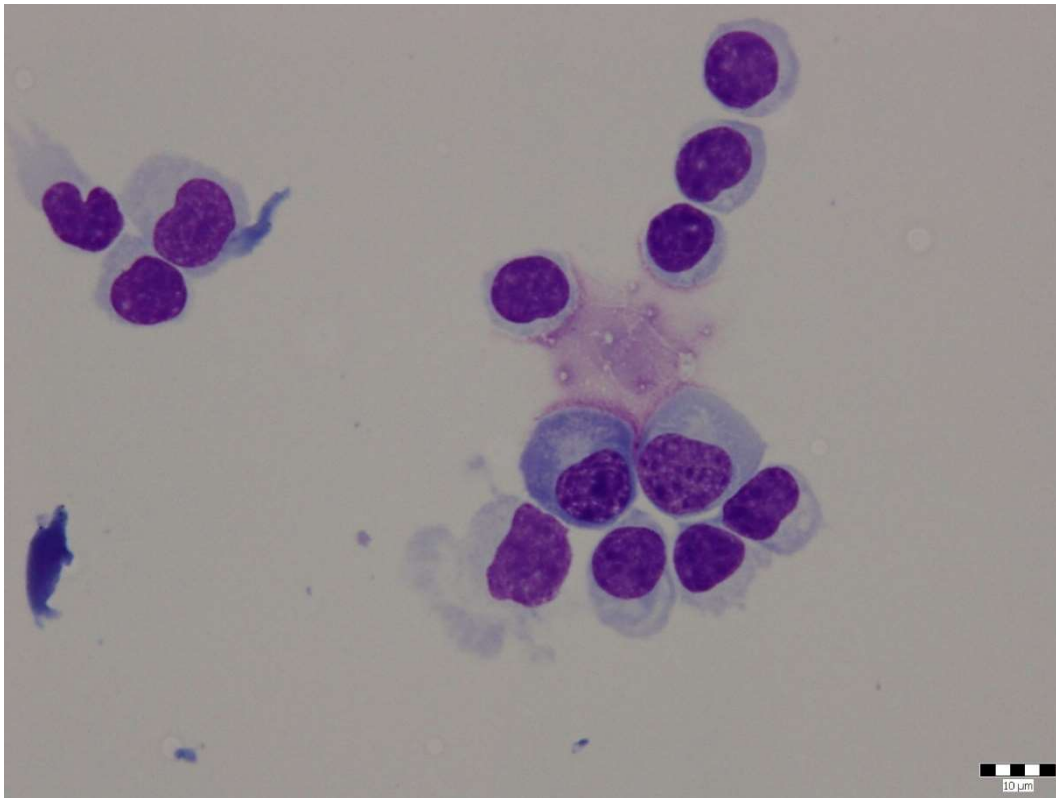

- Muž 64 let, meningo-polyradikuloneuritický sy.
- CSF: čb, 728/3 elem, 2/3 ery, cytologie: lymfo 88%, plazmo 7%, mono 4.5%, neu 0.5%

CB 1.26 g/l, glukóza 4.2 mmol/l, laktát 2.3 mmol/l, Q-Alb 19.2, i.th. IgG 30% (78 mg/l), i.th. IgM 63% (16 mg/l), i.th. IgA 0%, fκLC-index 7, oligo-f κLC pozitivní.

Neuroborrelióza

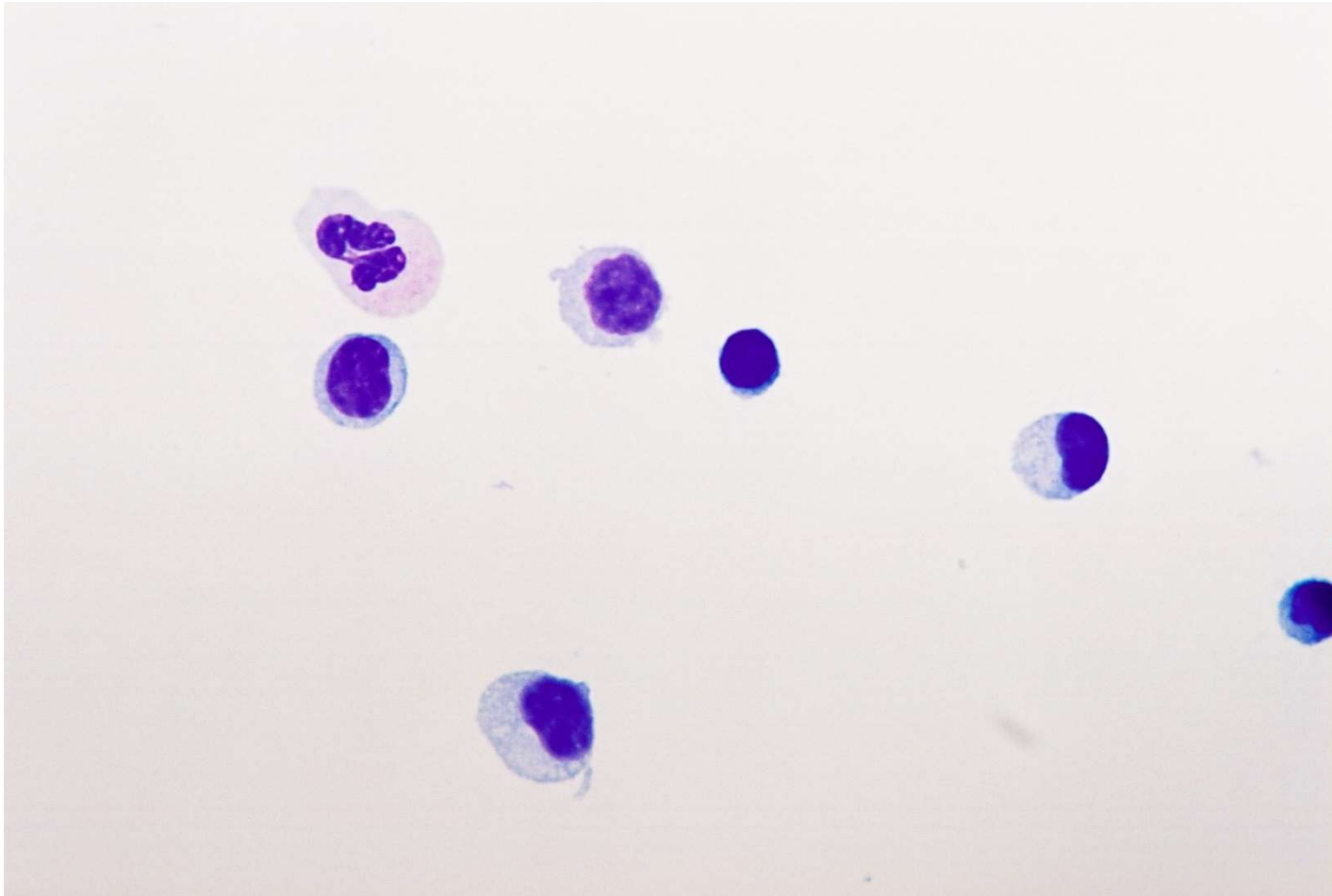
lymfocytární pleocytóza s plazmocytární reakcí

- Likvor čirý, bezbarvý
- 434/3 elem (324/3 lymfo, 8/3 plazmo, 90/3 mono, 12/3 segm)
- Preparát: lymfo 85 %, plazmo 2 %, mono 11 %, neutrof.segm.2 %
- Pandy 3, krev 0
- CB 1,911 g/l
- Glukosa 3,96 mmol/l
- Laktát 3,36 mmol/l
- Q-Alb $29,97 \times 10^{-3}$
- ith. syntéza IgG (30 %) a IgM (54 %)
- IgG-OCB: typ3 + typ5 (koincidence MGUS)

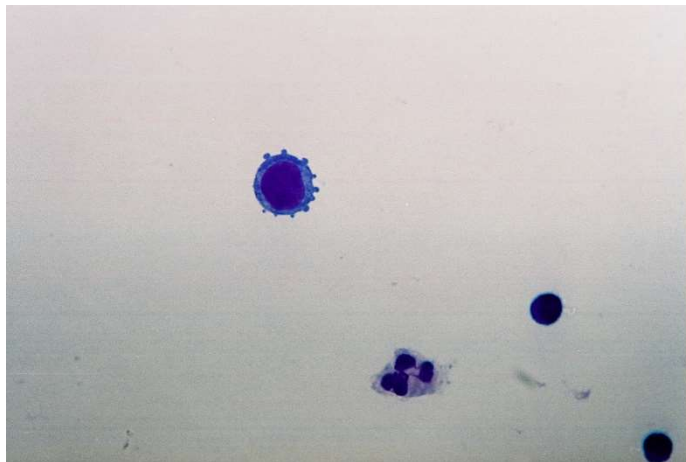
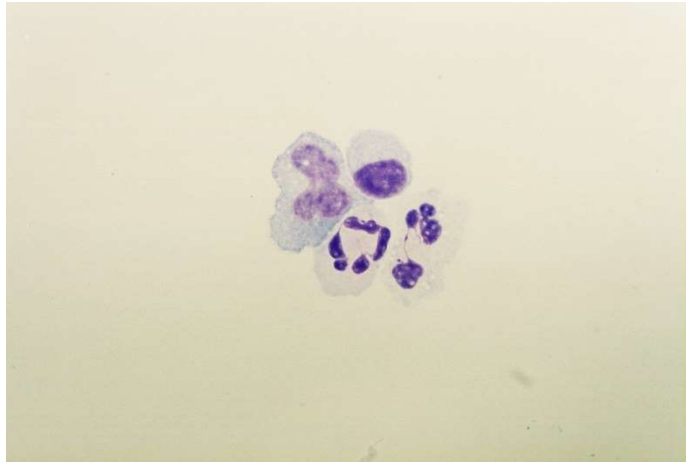
Diferenciální diagnostika

Obraz nehnisavého zánětu

Diferenciální diagnostika

Obraz nehnisavého zánětu

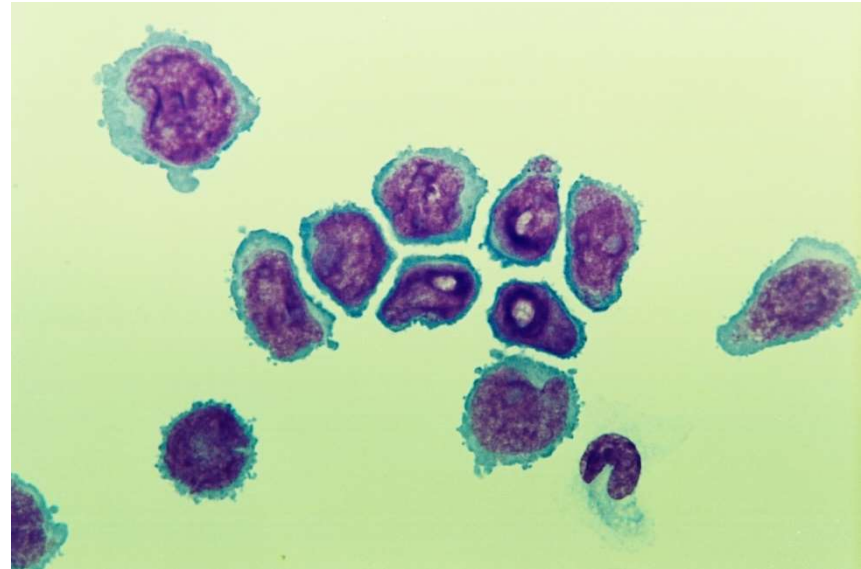
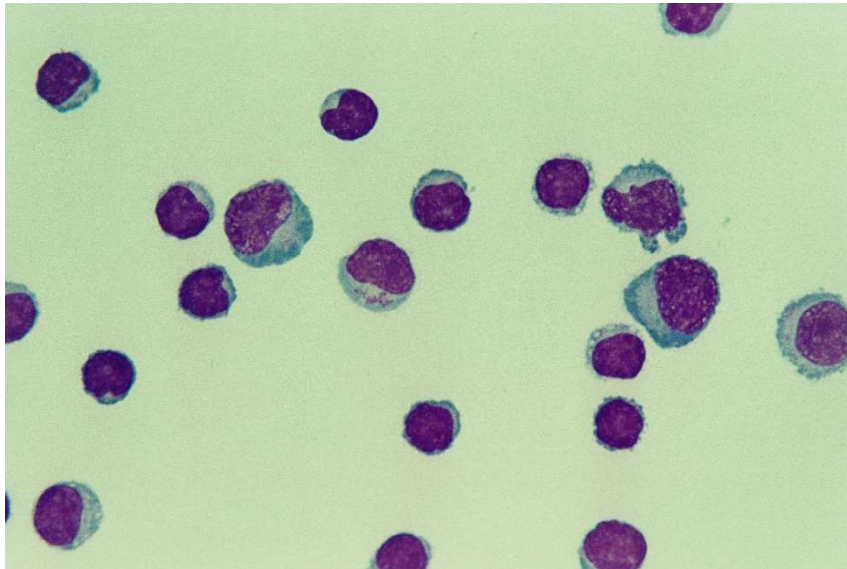
- Muž 45 let, kořenový sy.
CSF: čb, 63/3 elem, 36/3 ery,
cytologie: lymfo 36%, plazmo
4%, mono/makrofágy 45%, neutr.
14%, eos. <1%, ojed. atypické
buňky CB 1.98 g/l, glukóza 2.6
mmol/l, laktát 1.5 mmol/l

Dg. dle MRI:

*spondylodiscitis s abscesem v
intervert. prostoru a šířením
flegmonózního zánětu
peridurálně*

Diferenciální diagnostika

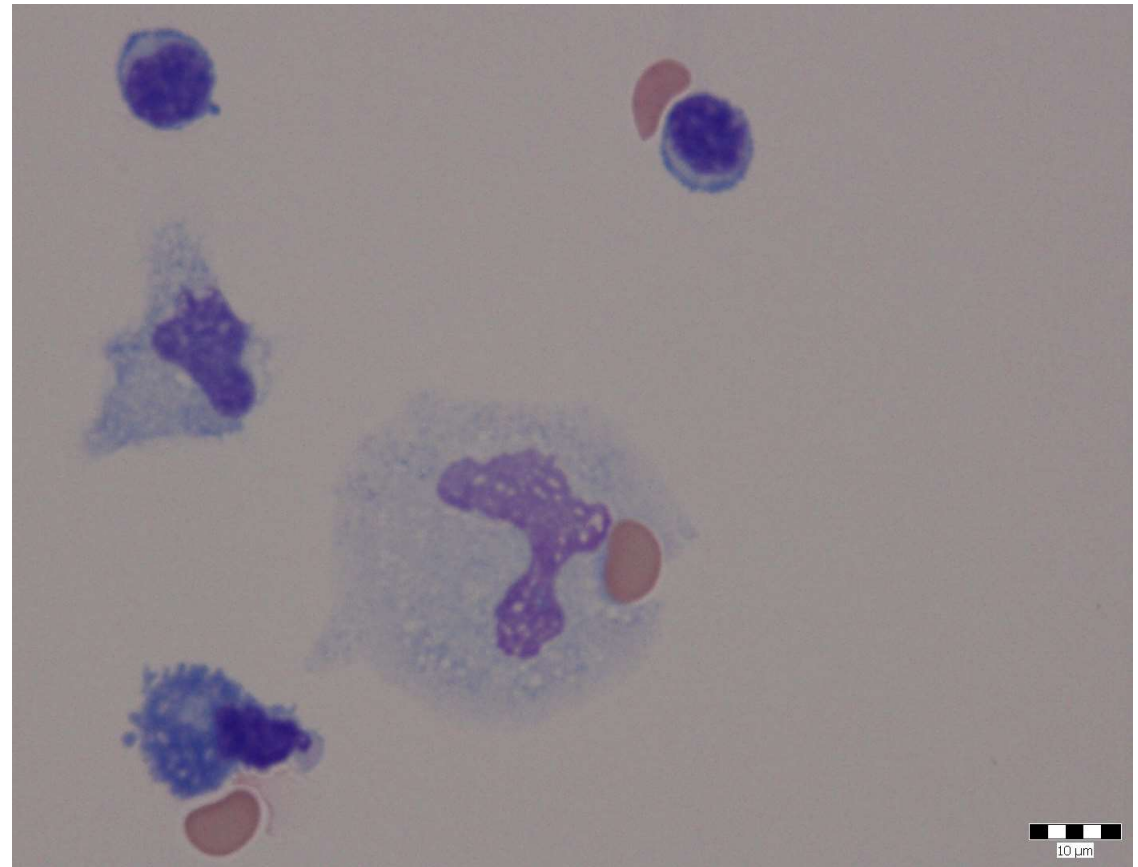
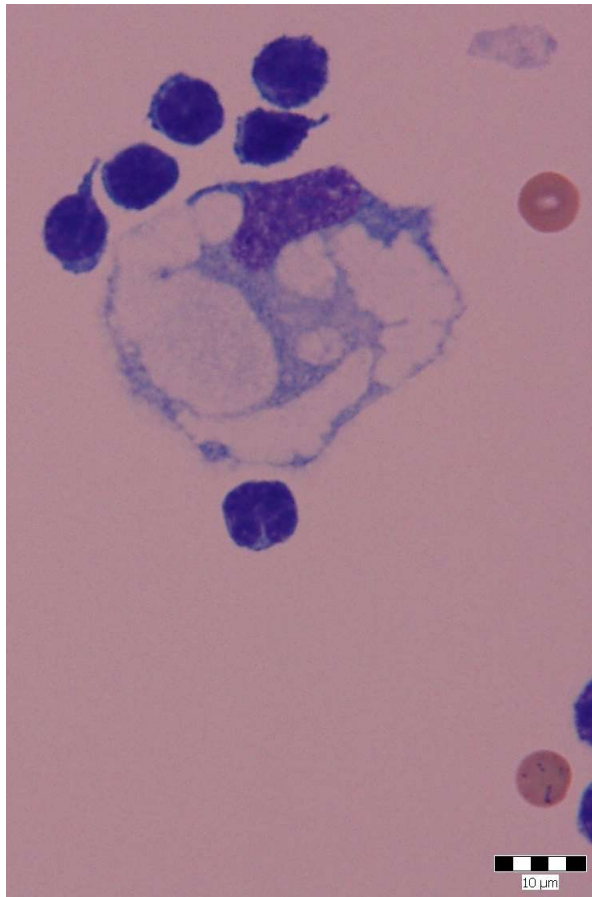
nehnisavý zánět x meningeosis lymphomatosa/leukaemica

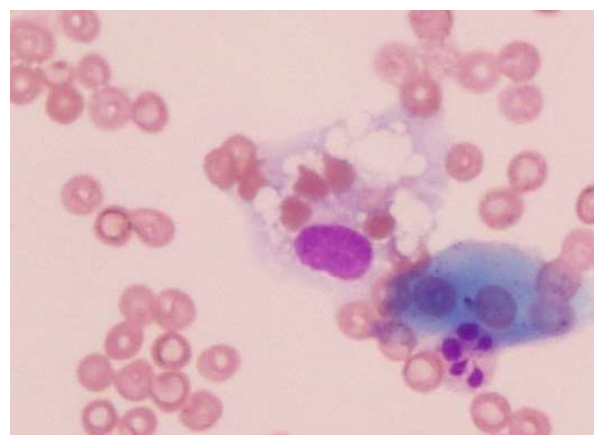
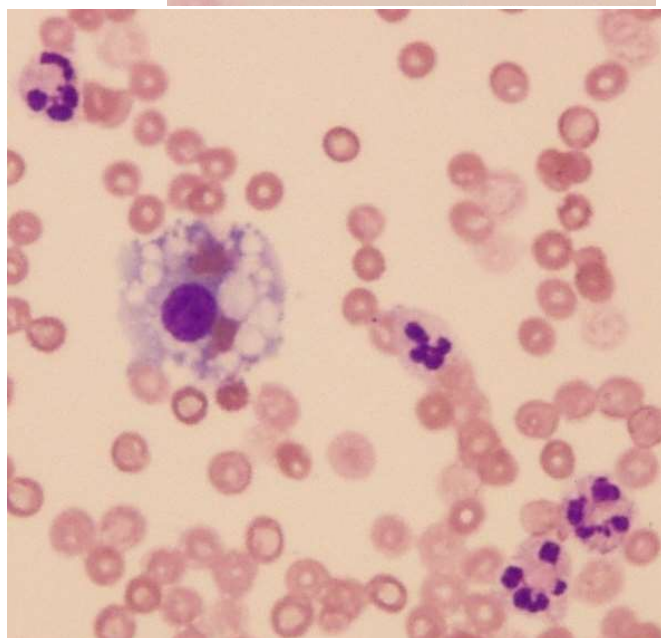
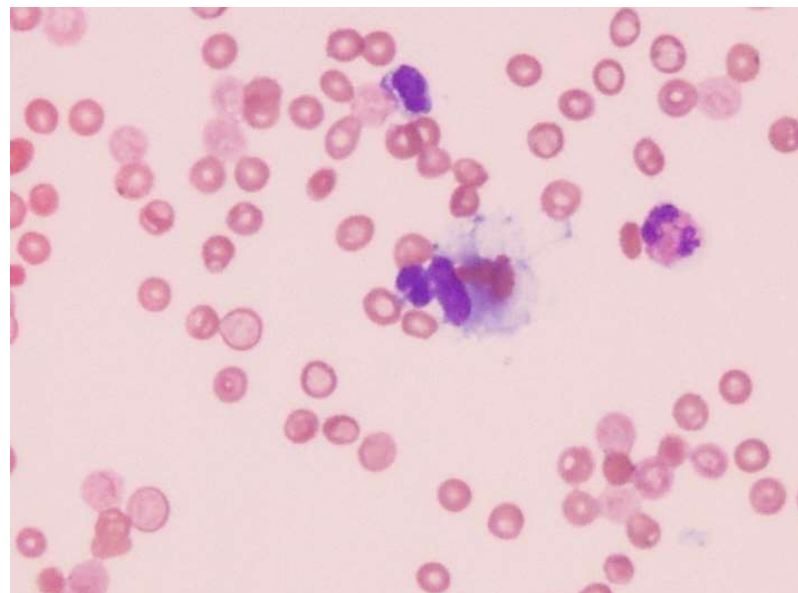
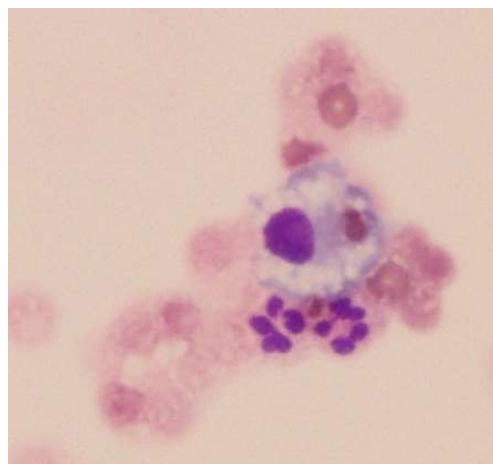
Fagocyty

vlevo: fagocyt v základním barvení, lymfocyty

vpravo: erythrofág (vlevo dole od něj rozpadající se plazmocyt)

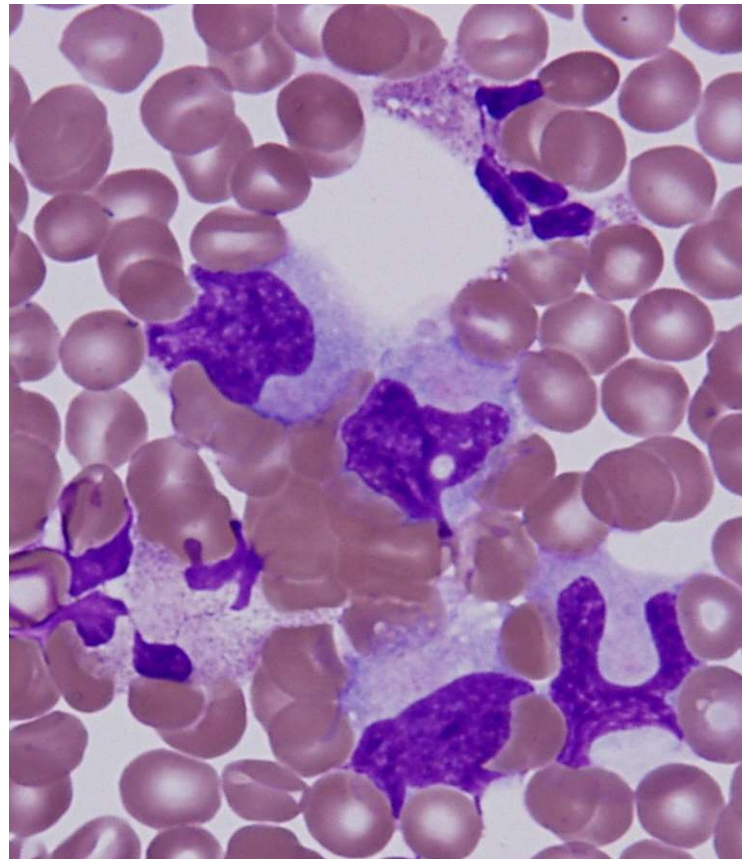
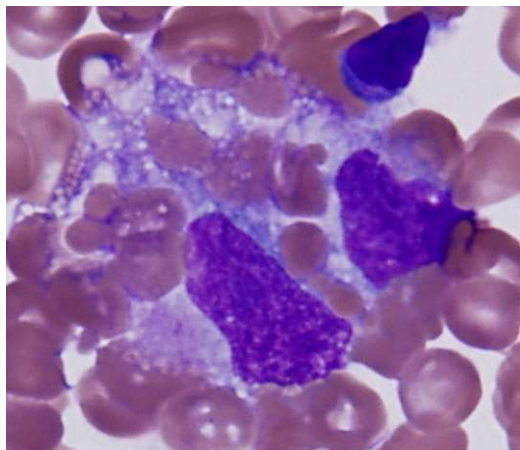
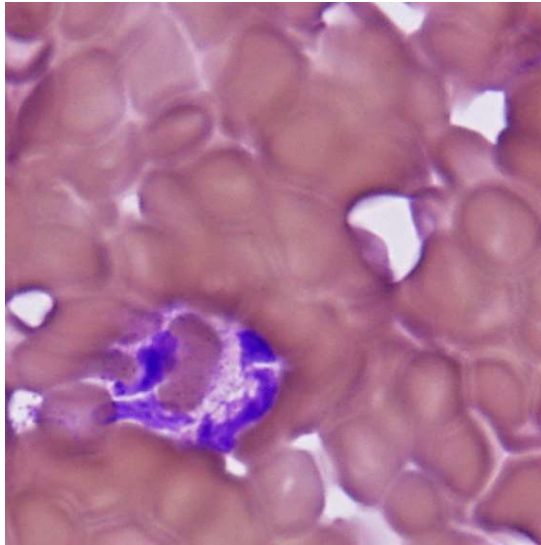

Erythrofágy u čerstvého krvácení

Erythrofágy u čerstvého krvácení

vlevo nahoře „neorthodoxní“ fagocytóza ery neutrofilním granulocytem

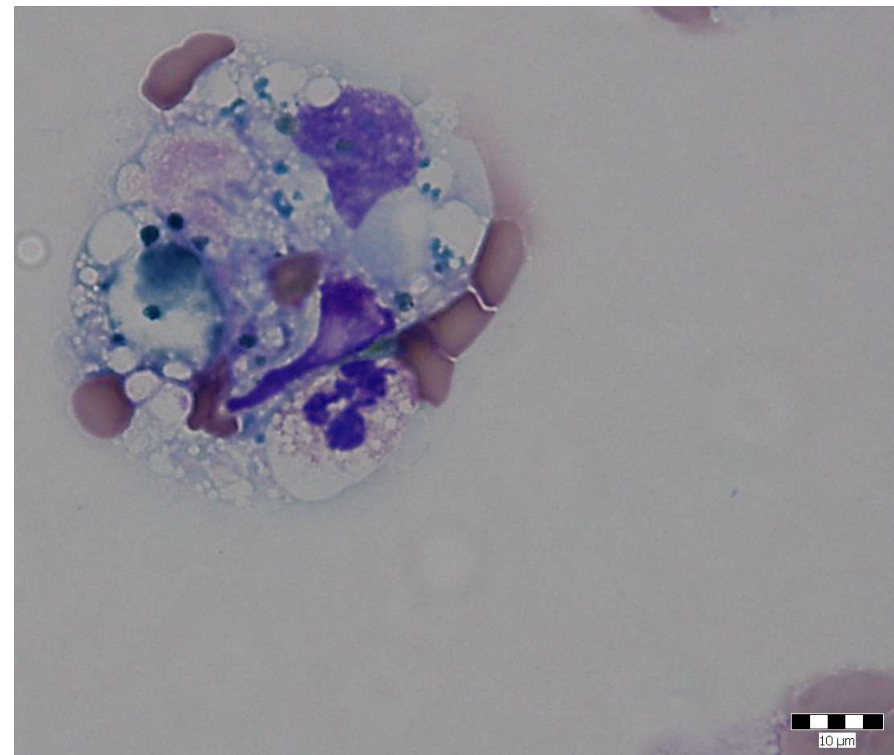
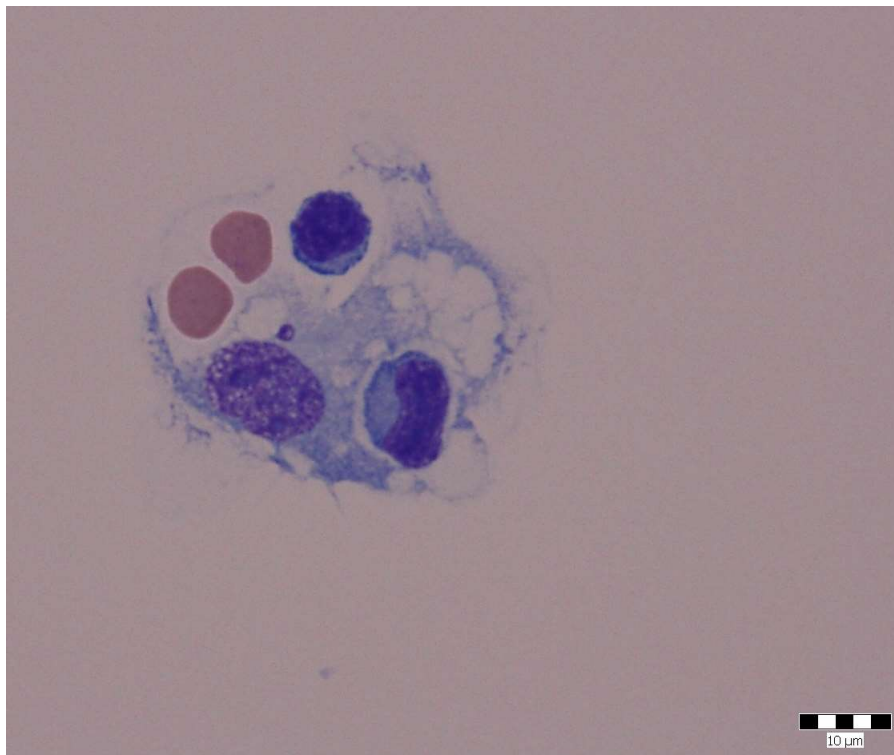

Fagocyty s vícečetným substrátem fagocytózy

vlevo: „erythrolymfofág“

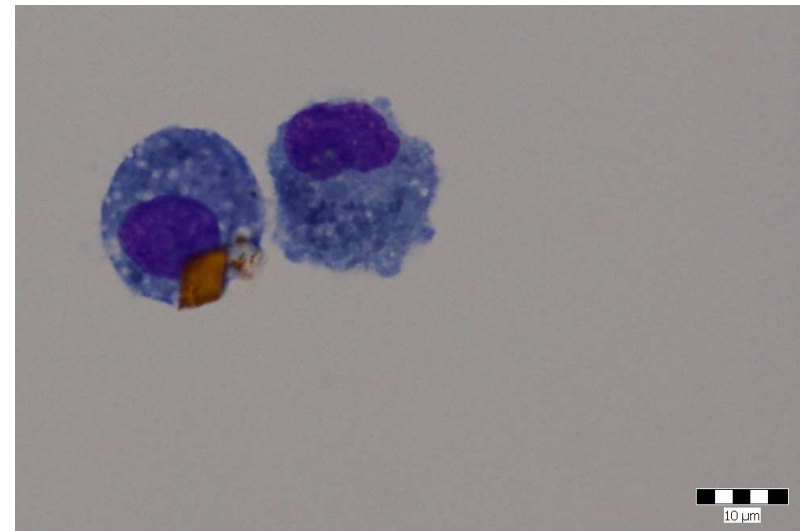
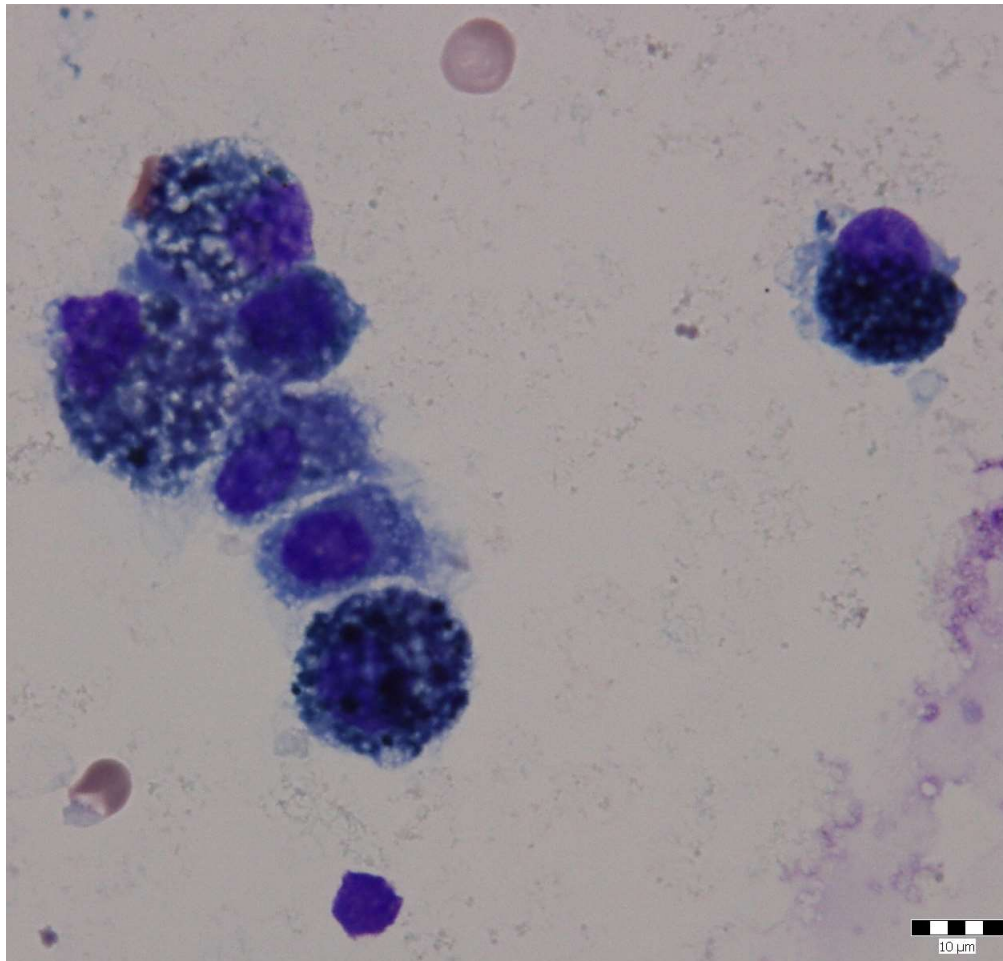
vpravo: erythrosiderofág

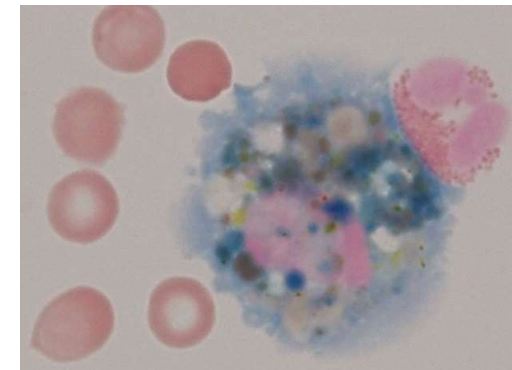
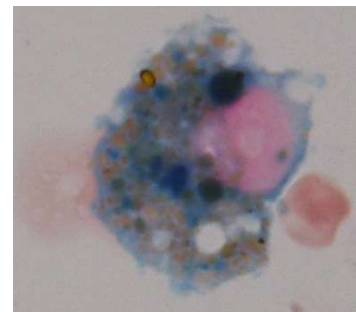
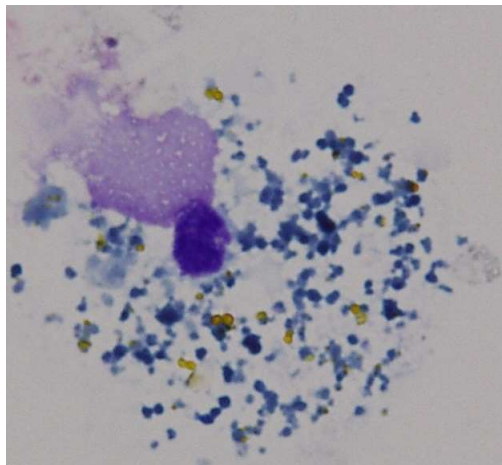
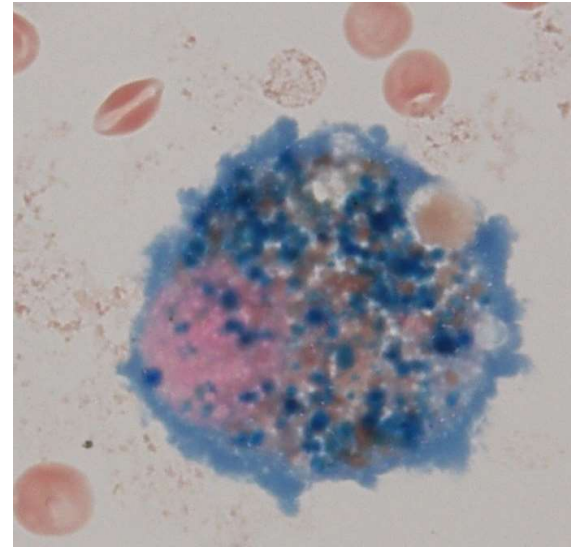
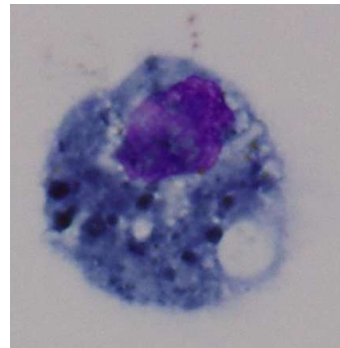
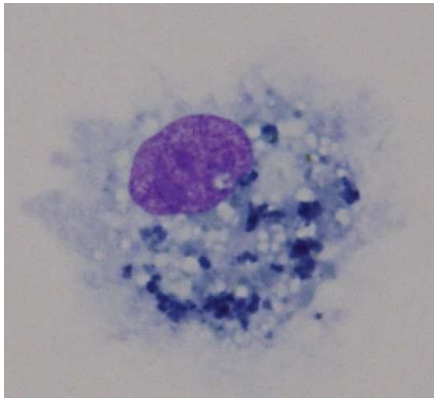
Fagocyty

vlevo: siderofágy, nečistoty

vpravo: makrofágy s krystaly hematoidinu

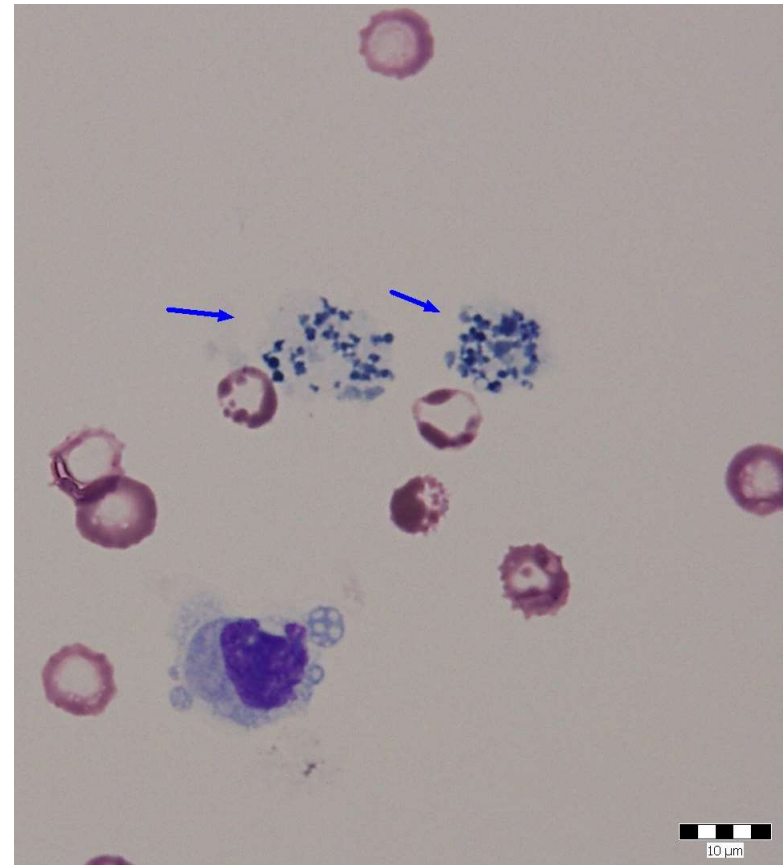
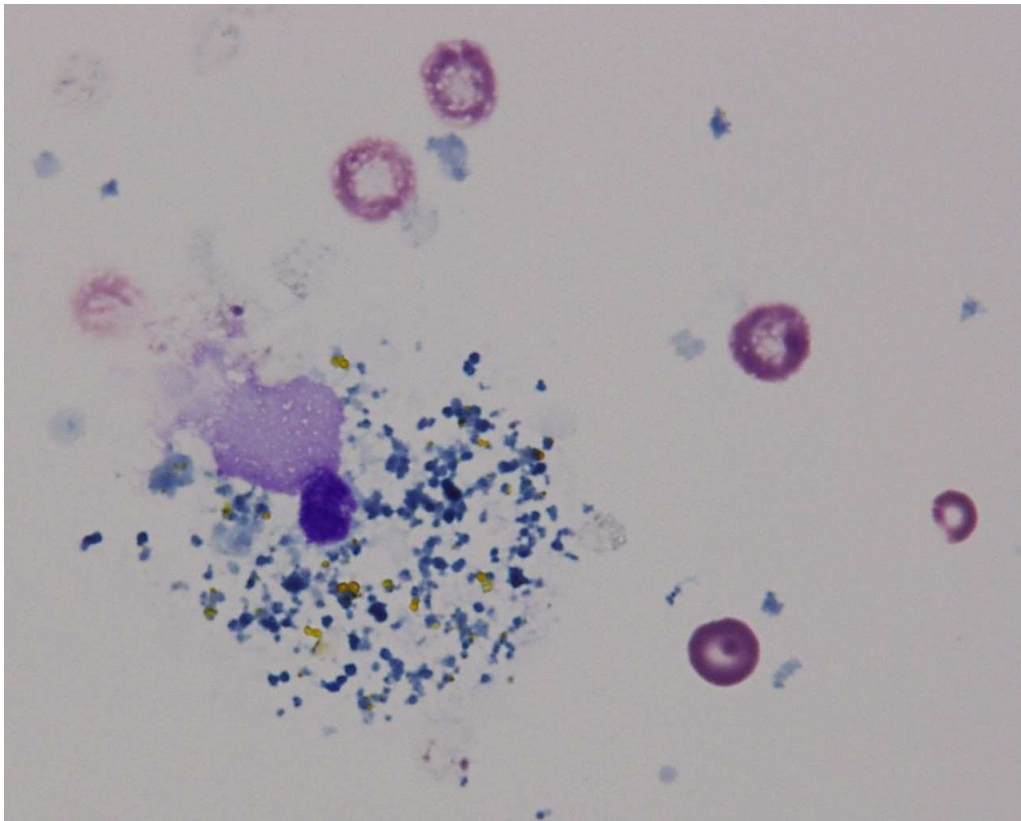

Siderofágy v základním barvení (vlevo) a cytochemický průkaz Fe^{3+} (vpravo)

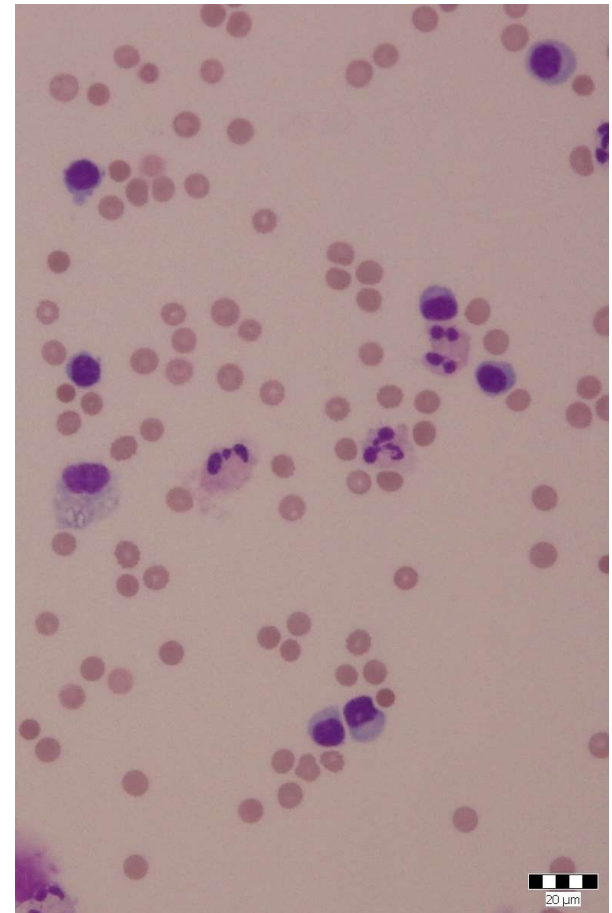
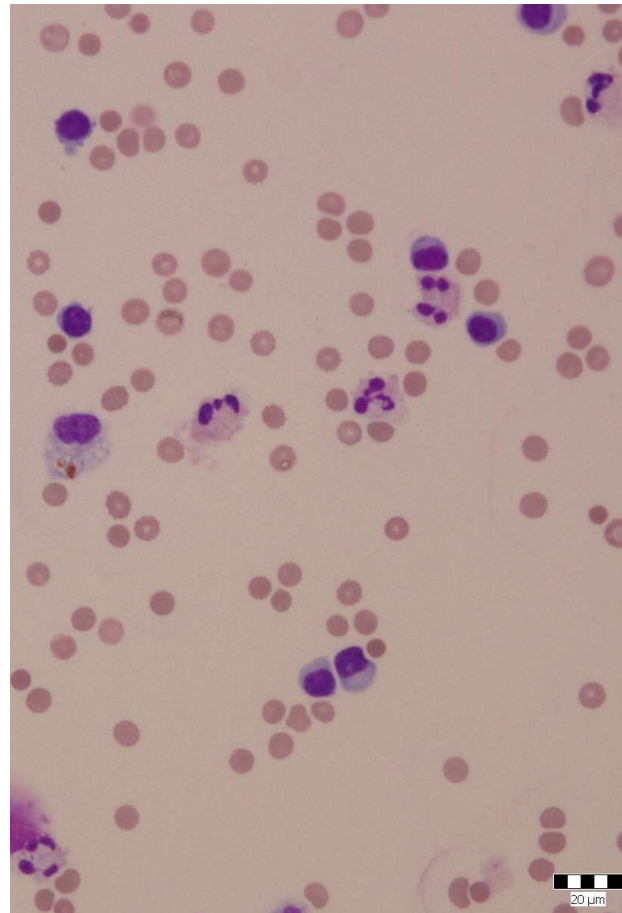
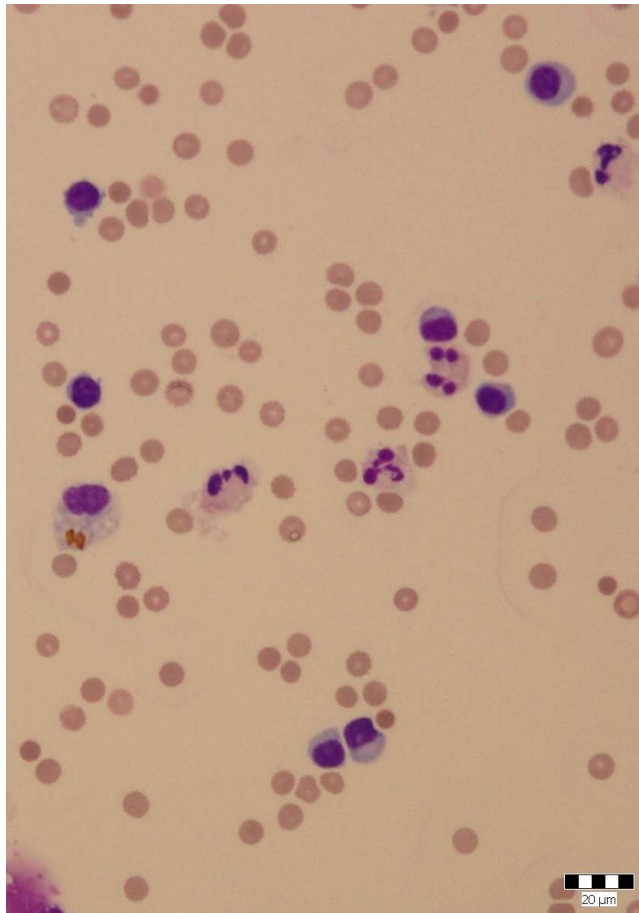
Hemosiderin

Granula hemosiderinu extracellulárně (na obr. vpravo označená šipkou), erythrocyty

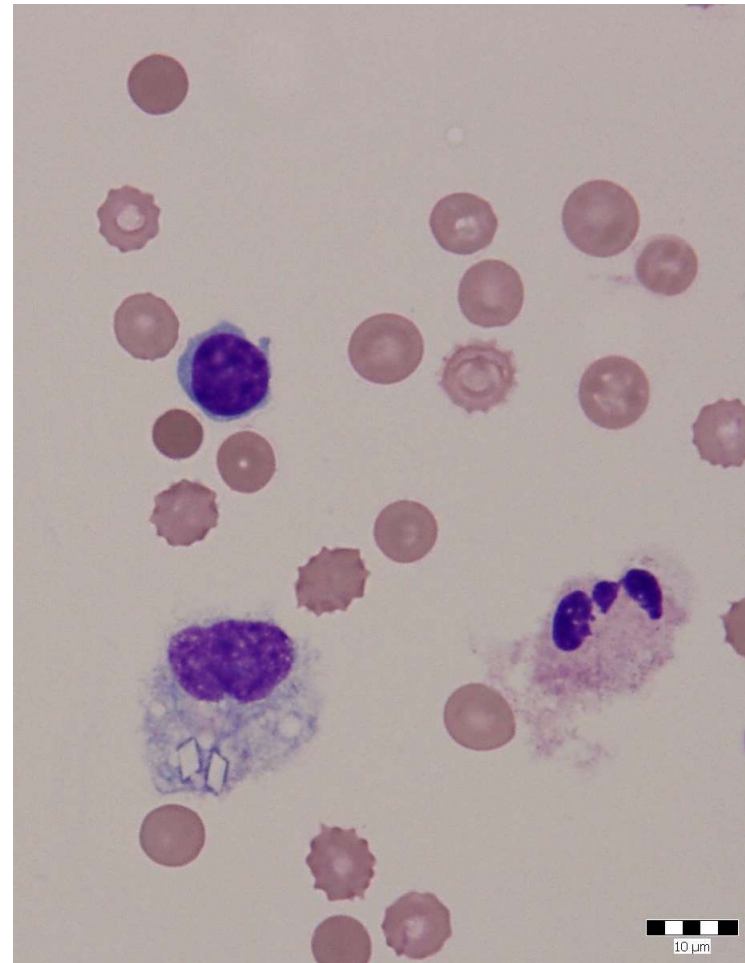
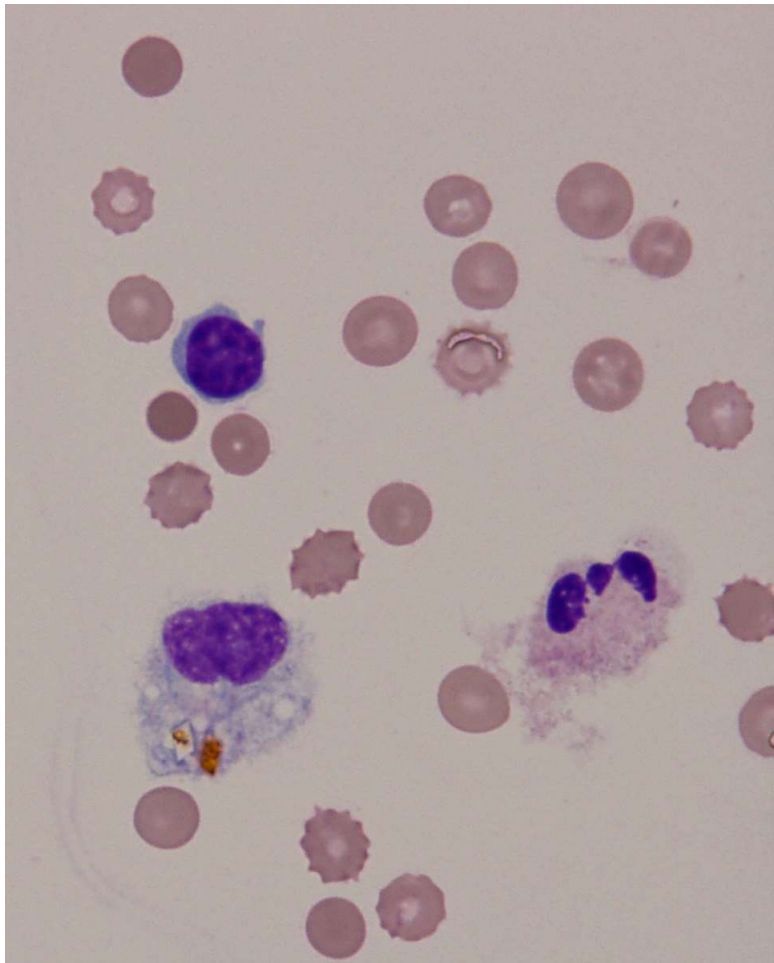
Hematoidin a jeho degradace v preparátu

vlevo čerstvý preparát, uprostřed po 5 hodinách, vpravo po 14 dnech

Hematoidin a jeho degradace v preparátu

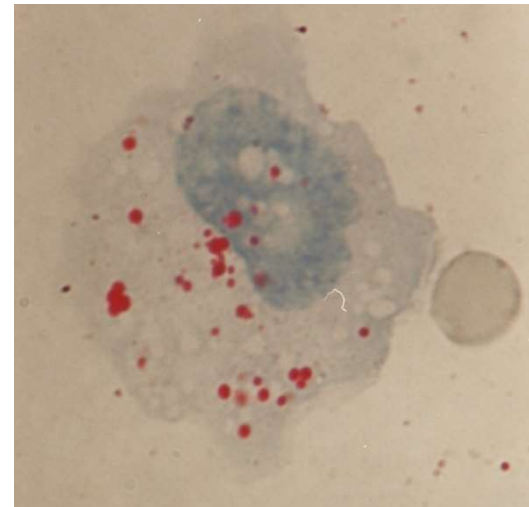
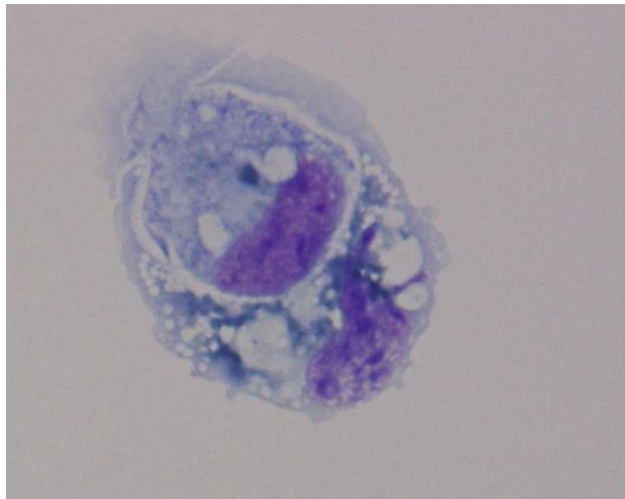
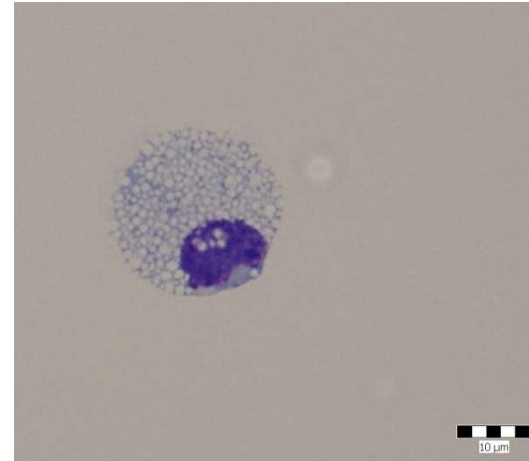
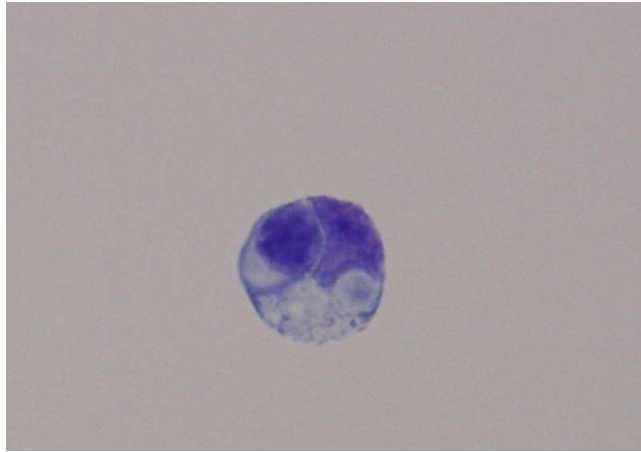
větší zvětšení (imerze); vlevo po 5 hodinách, vpravo po 14 dnech

Fagocyty

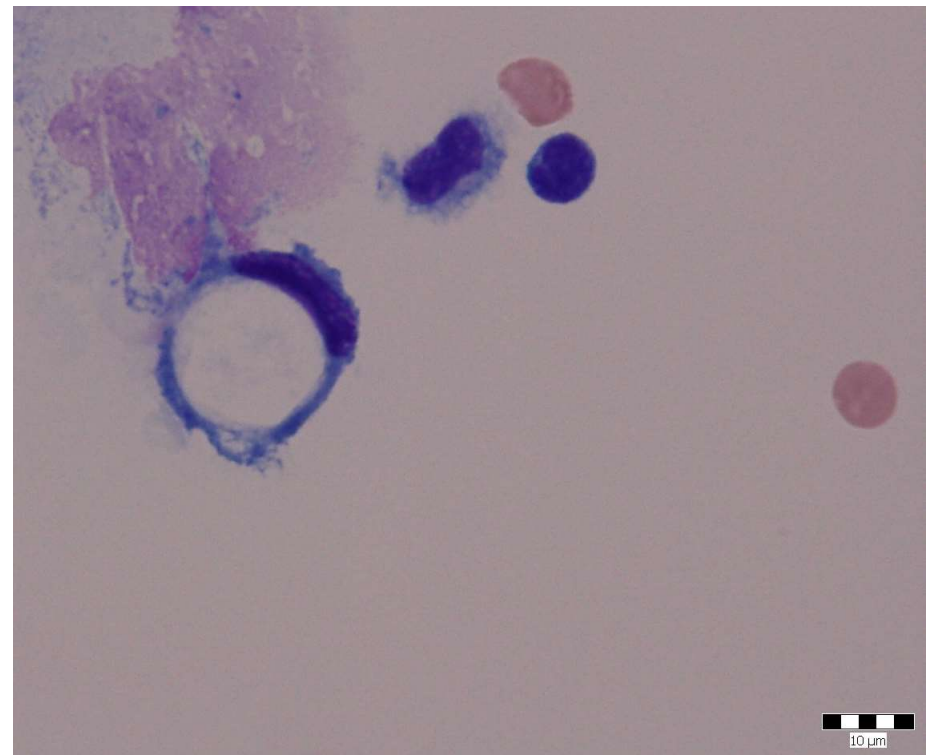
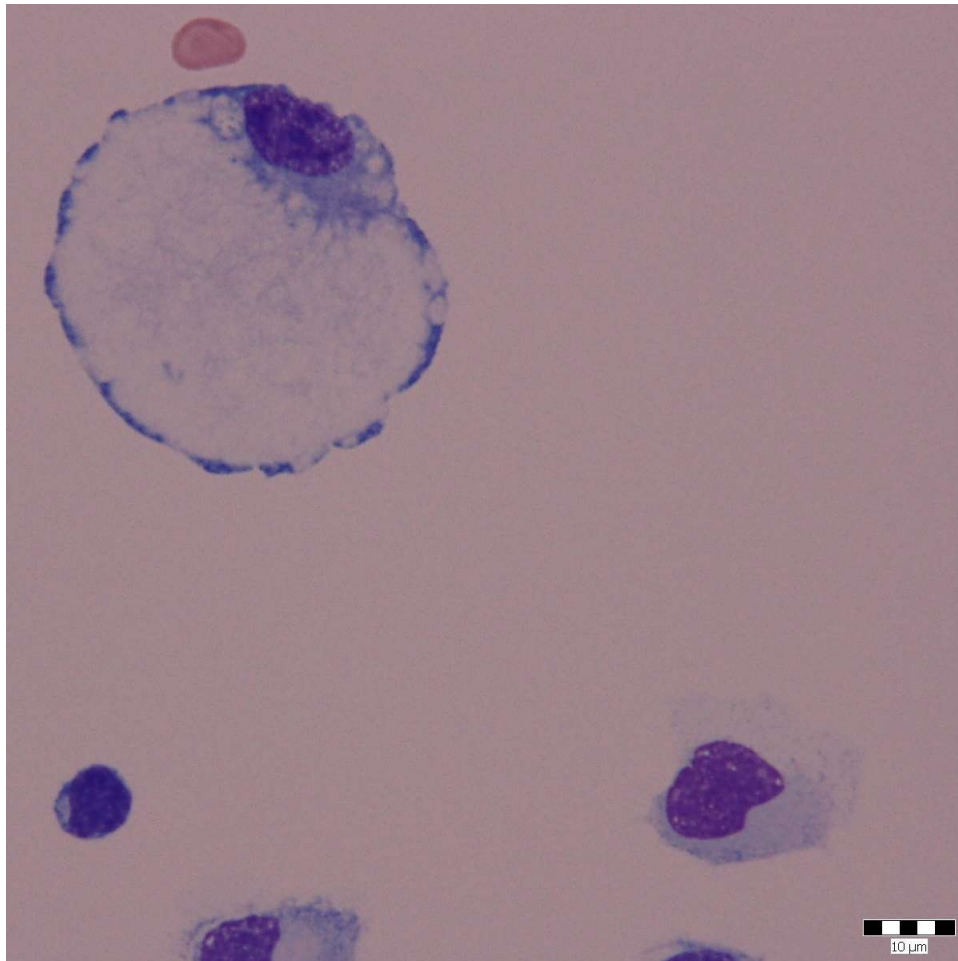
vlevo: lymfofág; fagocytovaný monocyt

vpravo: pěnová buňka (lipofág); průkaz lipidů olejovou červení

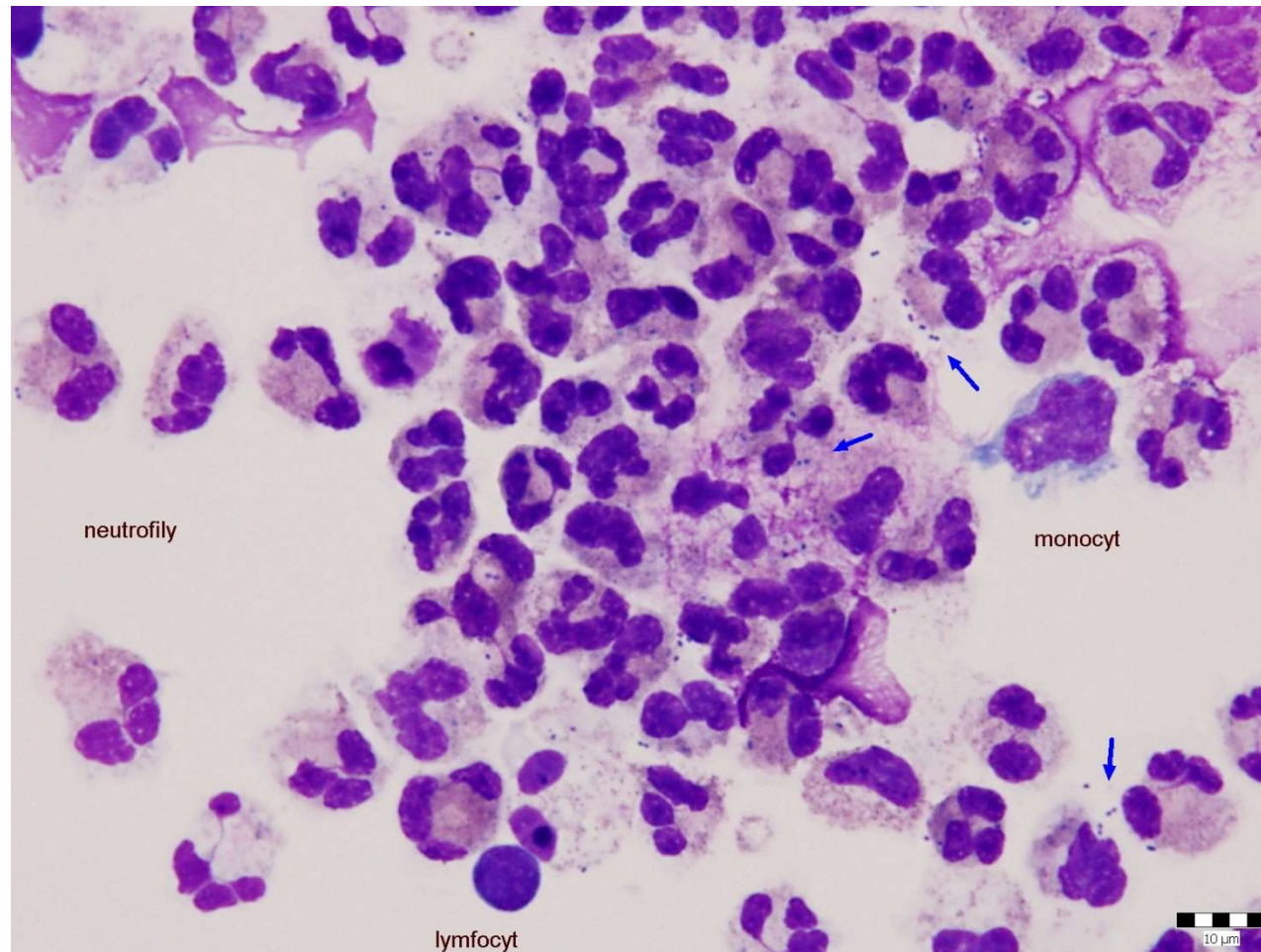
Fagocyty

buňky tvaru pečetního prstenu (signet-ring cells)

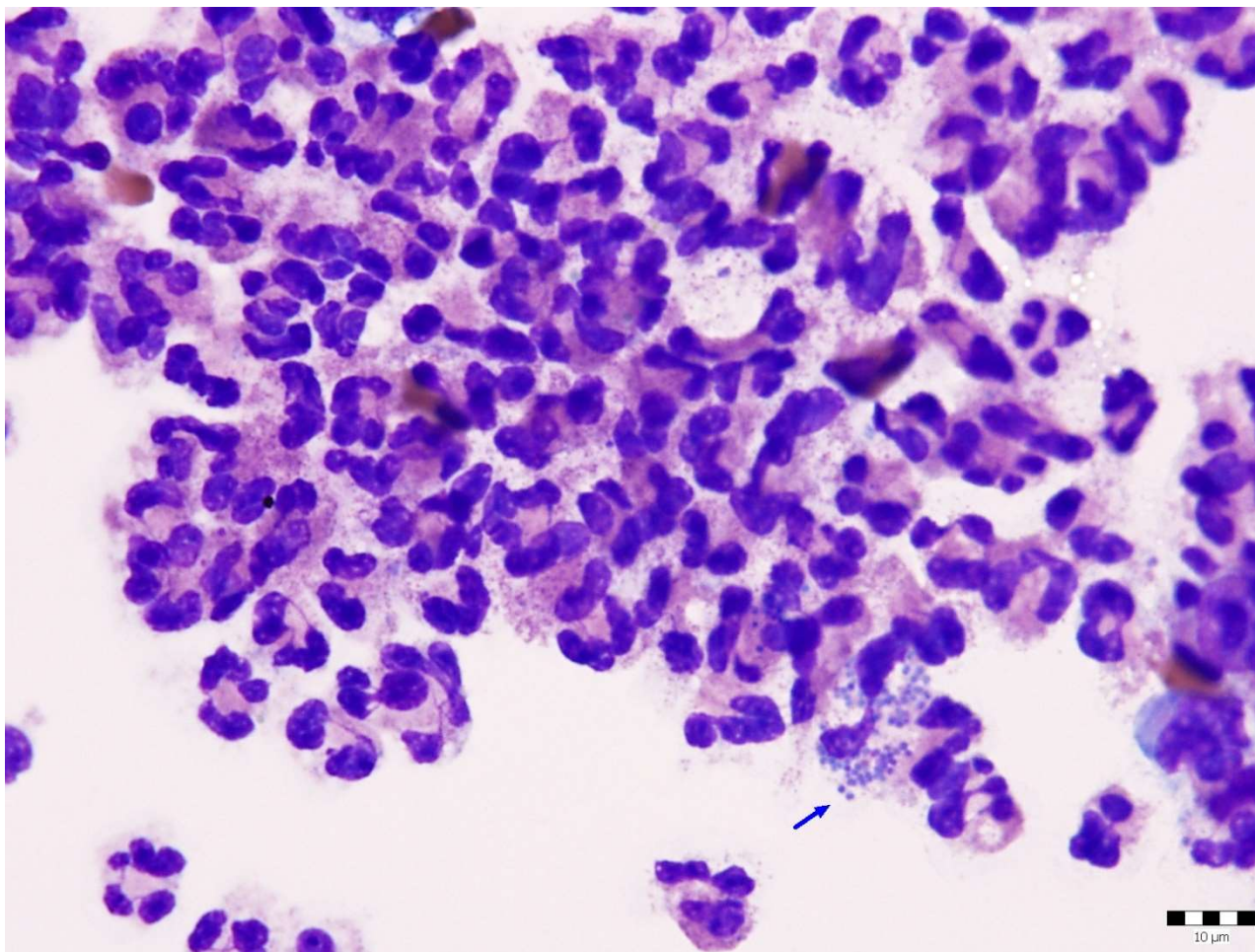

Neutrofilní granulocyty

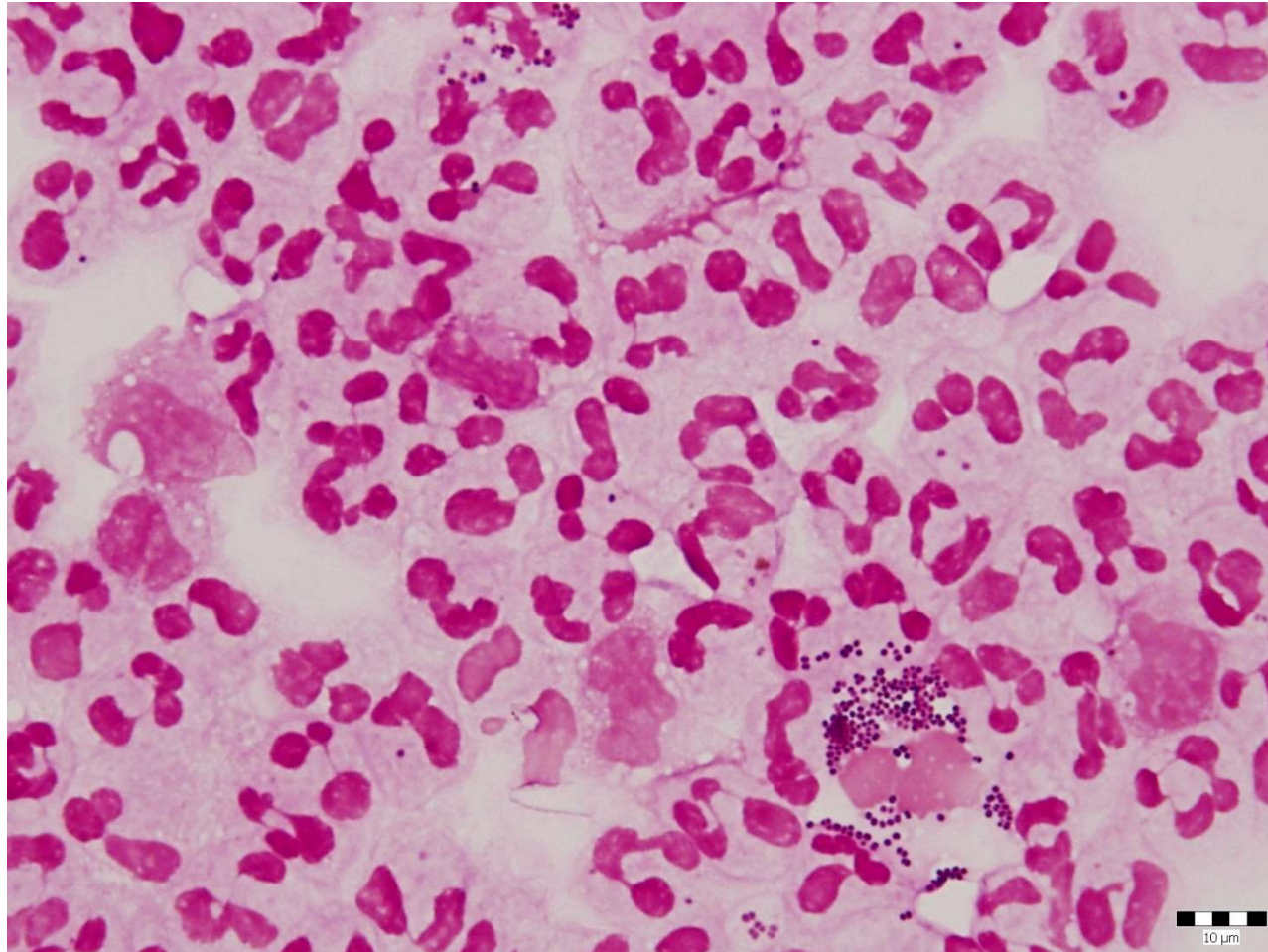
Neutrofilní granulocyty; kokovité bakterie (šipka) základní barvení

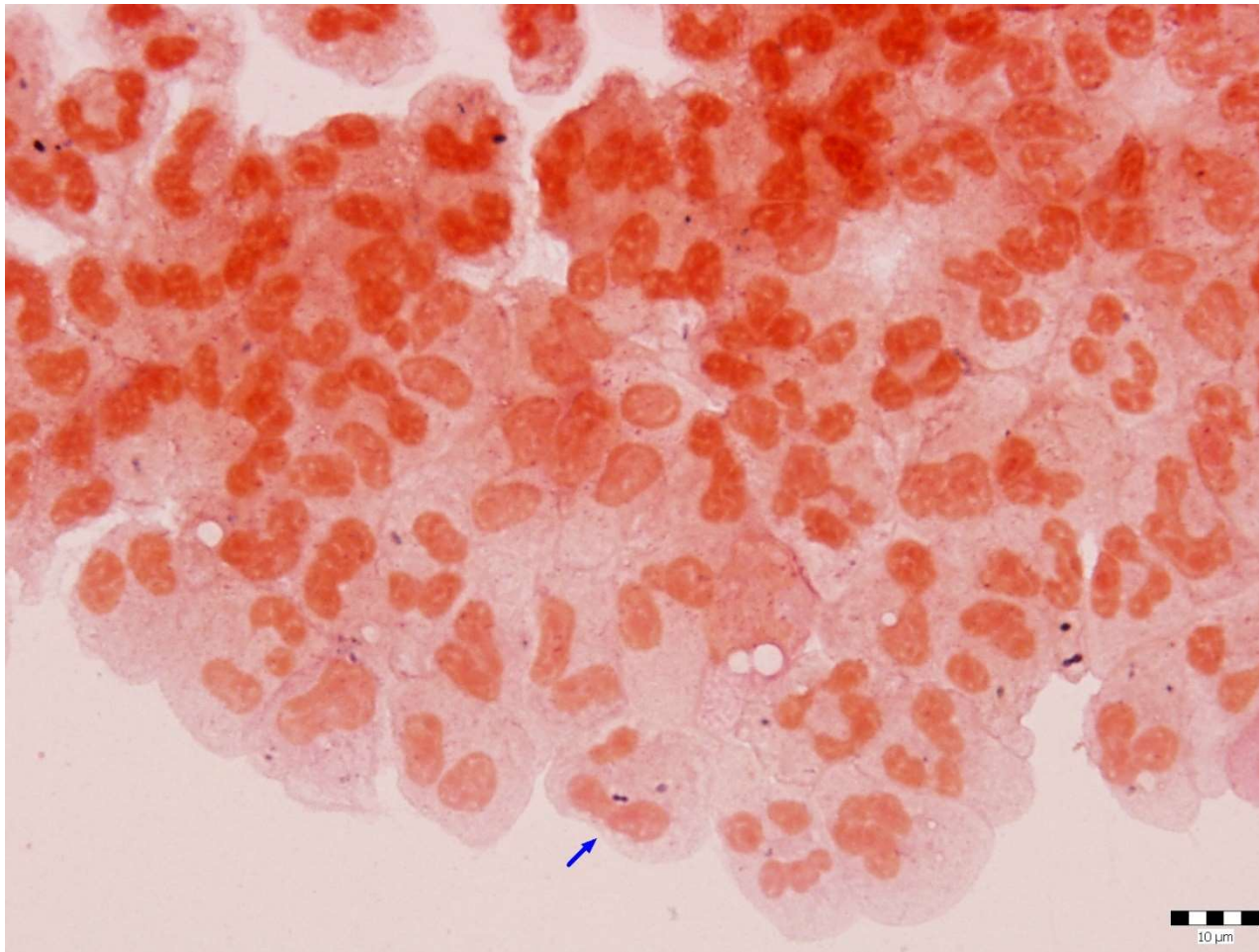
Neutrofilní granulocyty; grampozitivní koky

Gramovo barvení

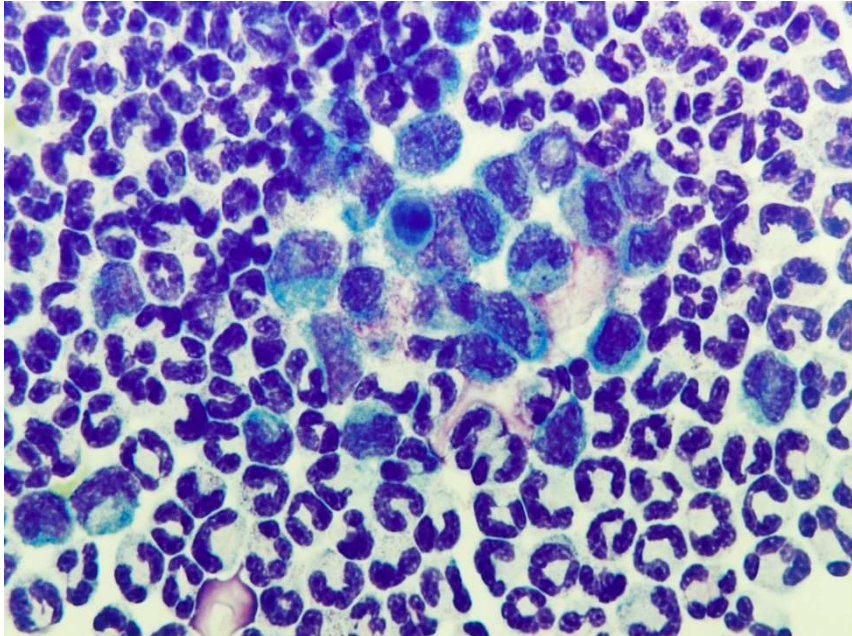
kultivace: *Staphylococcus epidermidis*

Neutrofily, grampozitivní diplokoky
(Streptococcus pneumoniae)
Gramovo barvení (Merck)

Meningitis purulenta

16-denní novorozenec

**CSF: 36160/3 elem,
1580/3 ery**

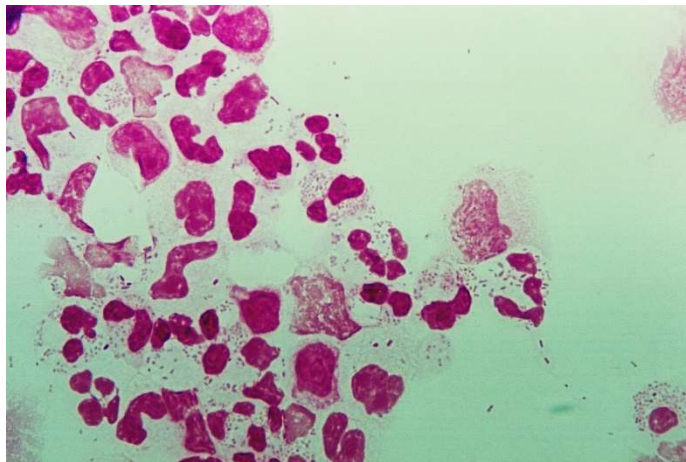
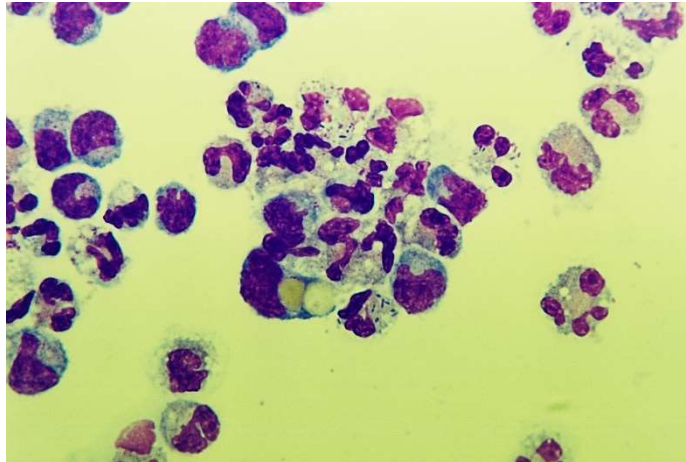
CB 2.36 g/l

Glukóza 3.0 mmol/l

Laktát 4.3 mmol/l

Kultivace: E. coli

Meningitis purulenta (*Haemophilus*)

Dívka stáří 16 dní

**CSF: žlutý, kalný, po centr.
sediment hnisu**

56144/3 elem, 112/3 ery

**Pandy 3, CB 2.92 g/l, glukóza 0.2
mmol/l,**

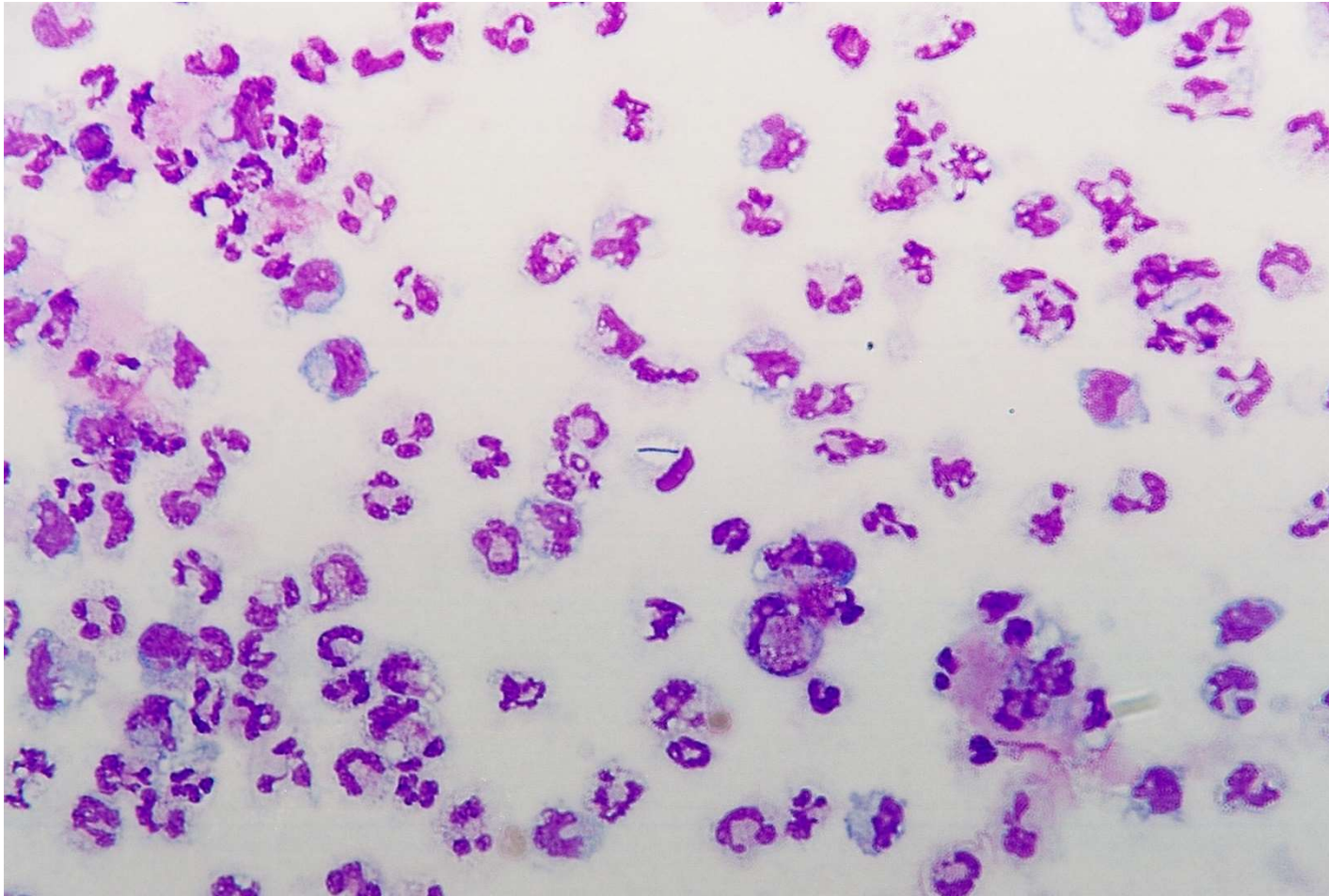
laktát 10.3 mmol/l

S: CRP 112 mg/l

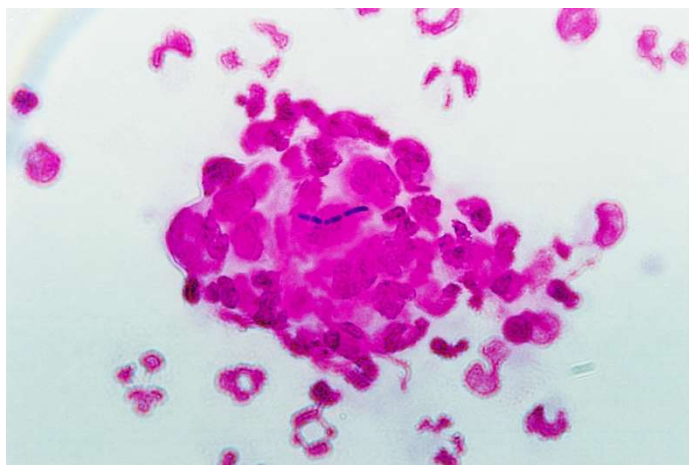
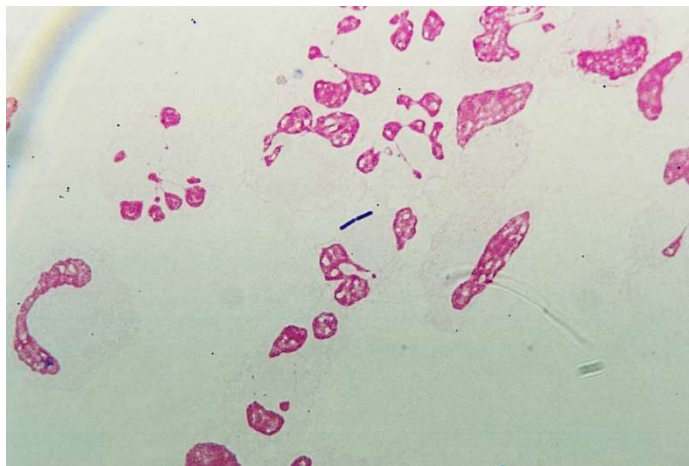
(KONTROLNÍ LP po 14 dnech:

**134/3 elem, 1968/3 ery, Pandy 1,
CB 0.94 g/l, glukóza 1.38 mmol/l,
laktát 1.81 mmol/l)**

Hnisavá ventrikulitida (*B. cereus*)

Hnisavá ventrikulitida (*B. cereus*)

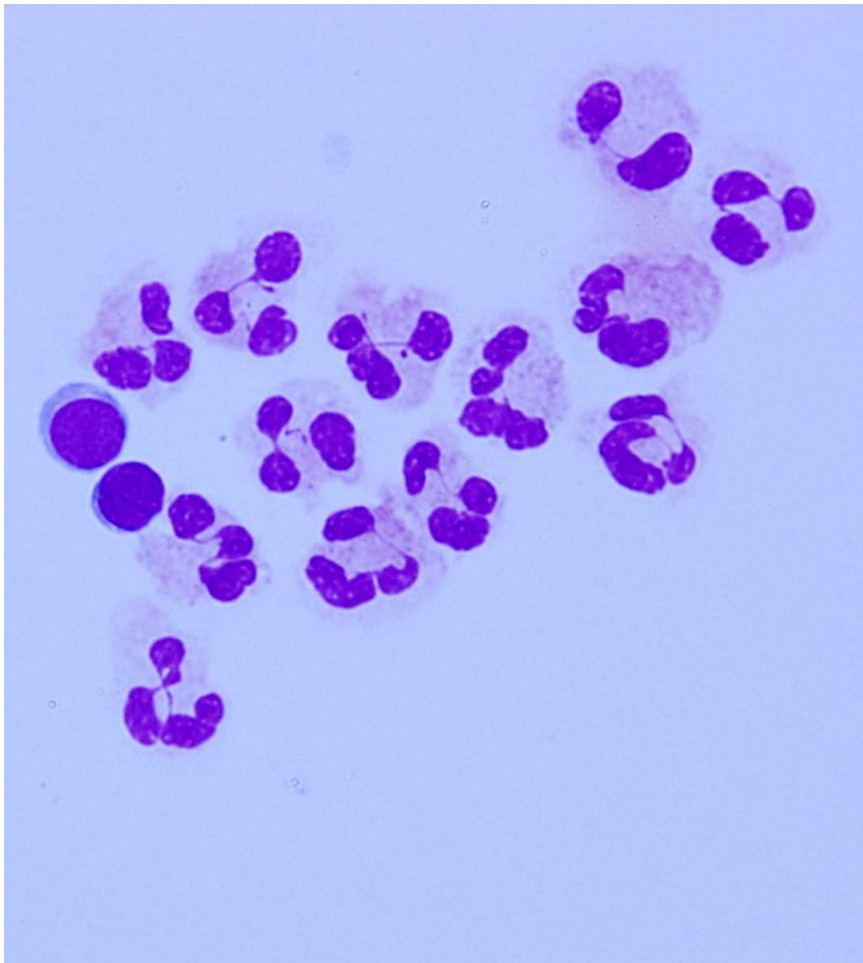

- 1. LP 3. 11. 2000: CSF žlutý, 3584/3 elem, 96/3 ery, CB 1.7g/l, glukóza 5.3 mmol/l, laktát 3.8 mmol/l, závěr: purulentní neuroinfekce
- 2. LP 5. 11. 2000: CSF hnědý, 1488/3 elem, 264/3 ery, záchyt G+ tyčí
- 3. LP 7. 11. 2000: CSF lakový, 5536/3 elem, 2992/3 ery, CB 18.6 g/l, glukóza 0.0 mmol/l, laktát 4.3 mmol/l

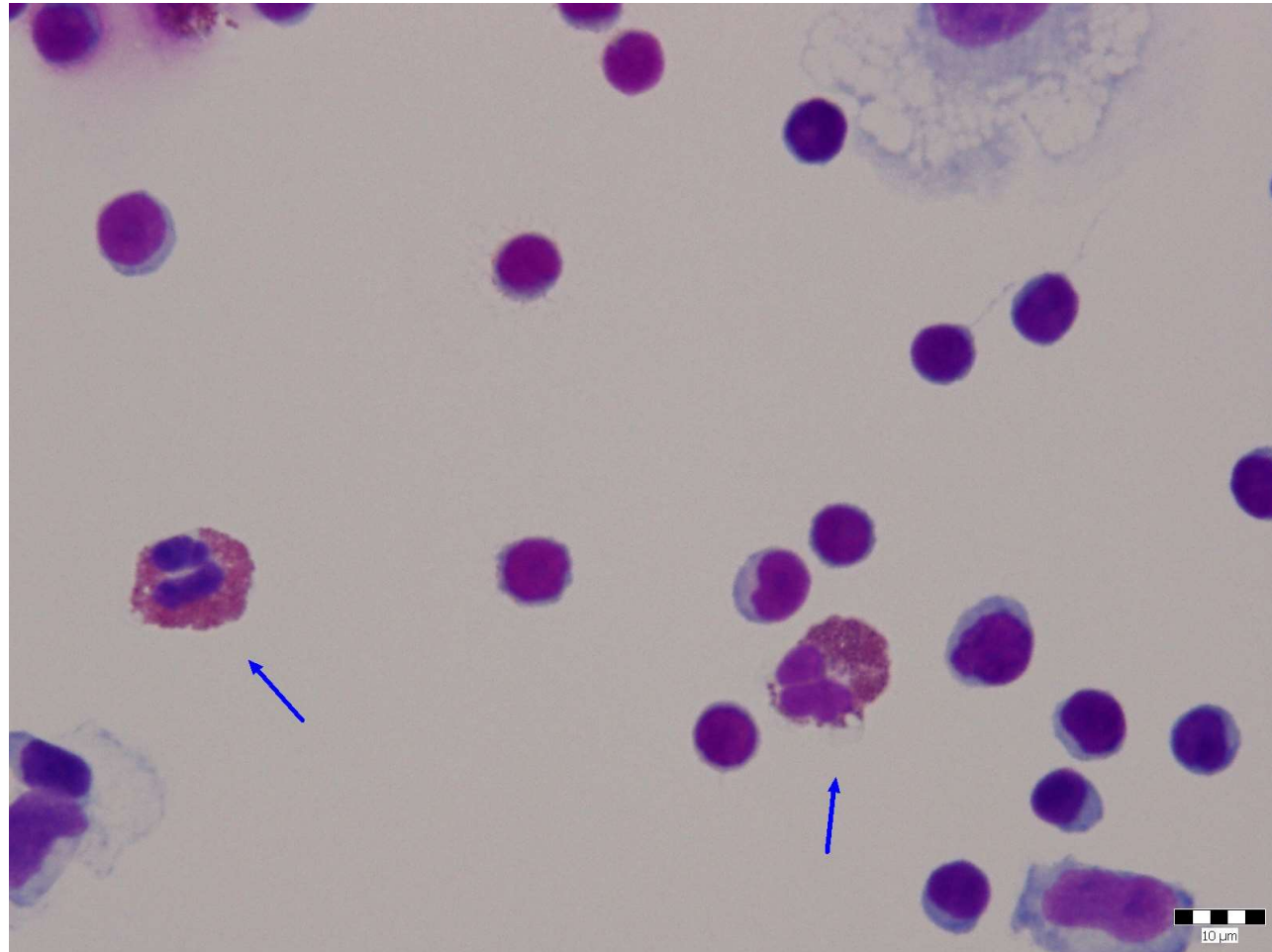
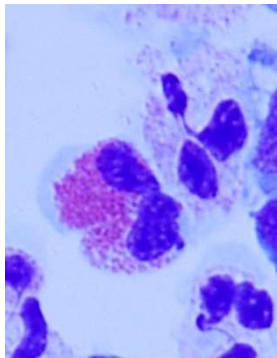
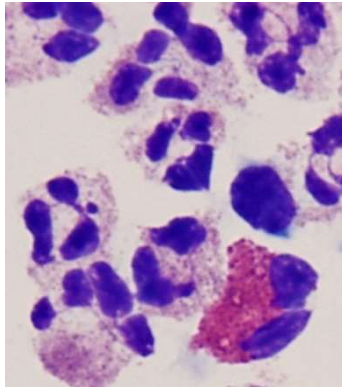
VZV meningoencefalitis

smíšená pleocytóza s převahou segmentů

- Likvor čirý, bezbarvý
- Pandy +, krev stopy
- 504/3 elem (40/3 lymfo, 28/3 plazmo, 52/3 mono, 384/3 segm.)
- Preparát: lymfo 7 %, plazmo 2 %, mono 5 %, neutr. segm. 86 % Ojed. ery.
- CB 0,490 g/l
- Glukosa 3,70 mmol/l
- Laktát 2,37 mmol/l

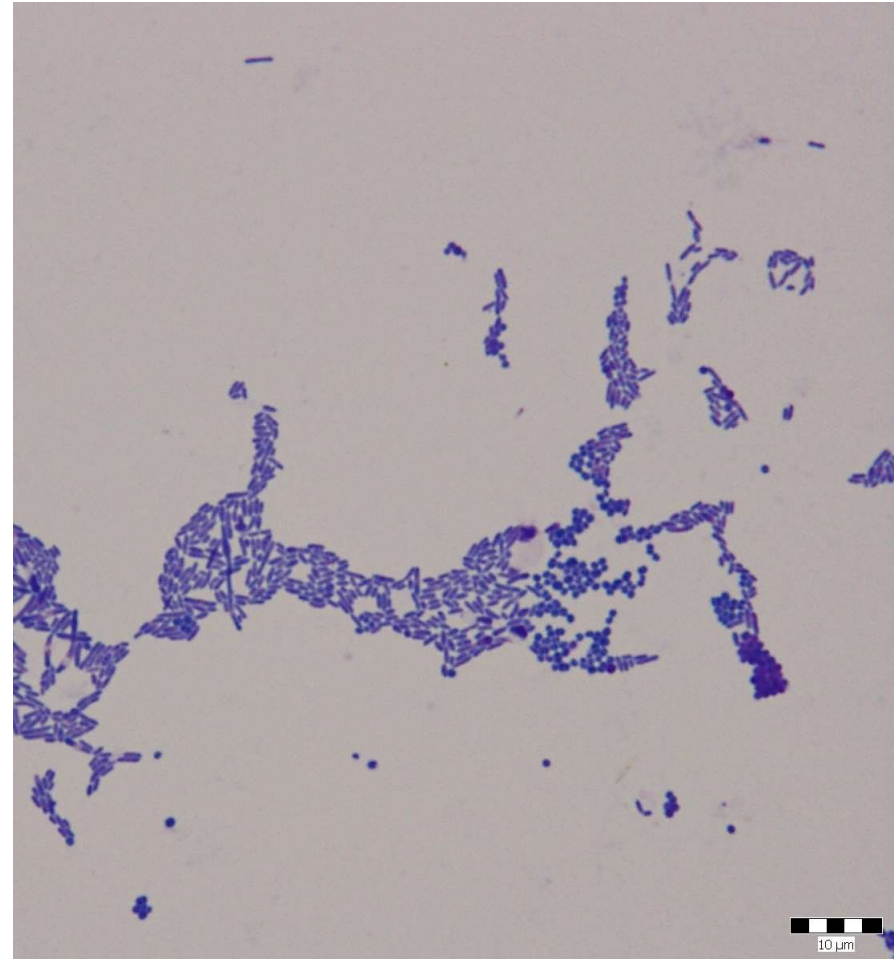
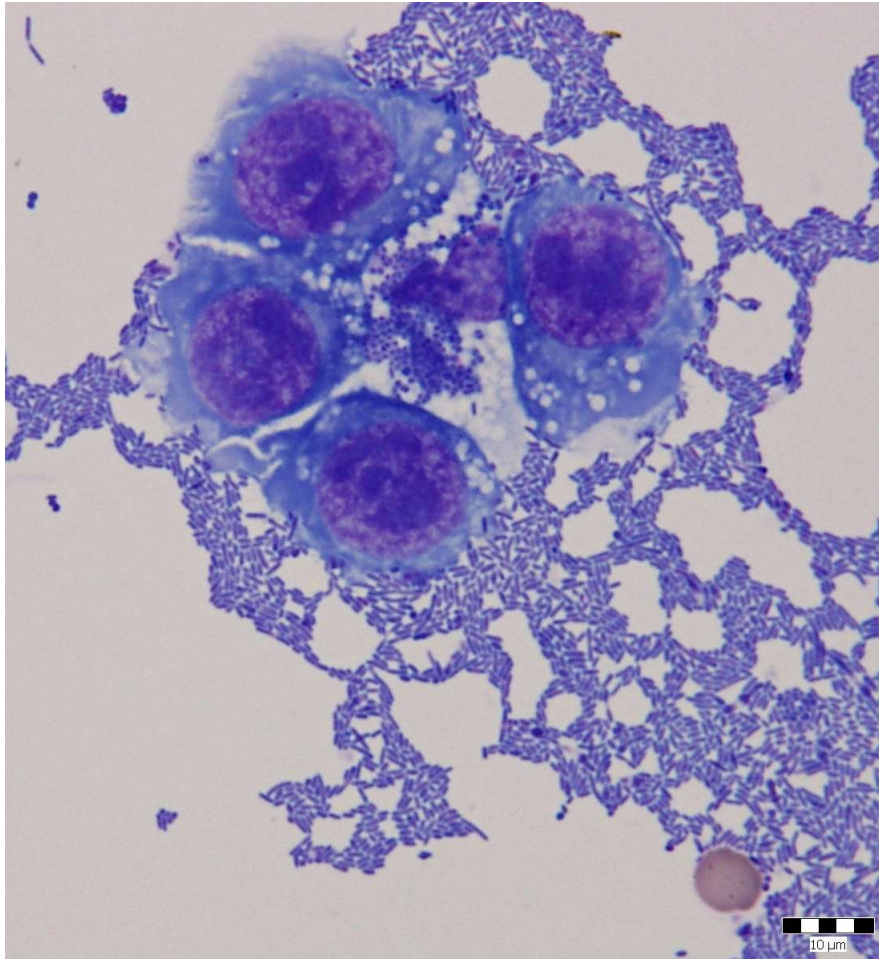
Eosinofily

Bakteriální infekce s absencí adekvátní buněčné odpovědi

Baktérie – tyčky a koky

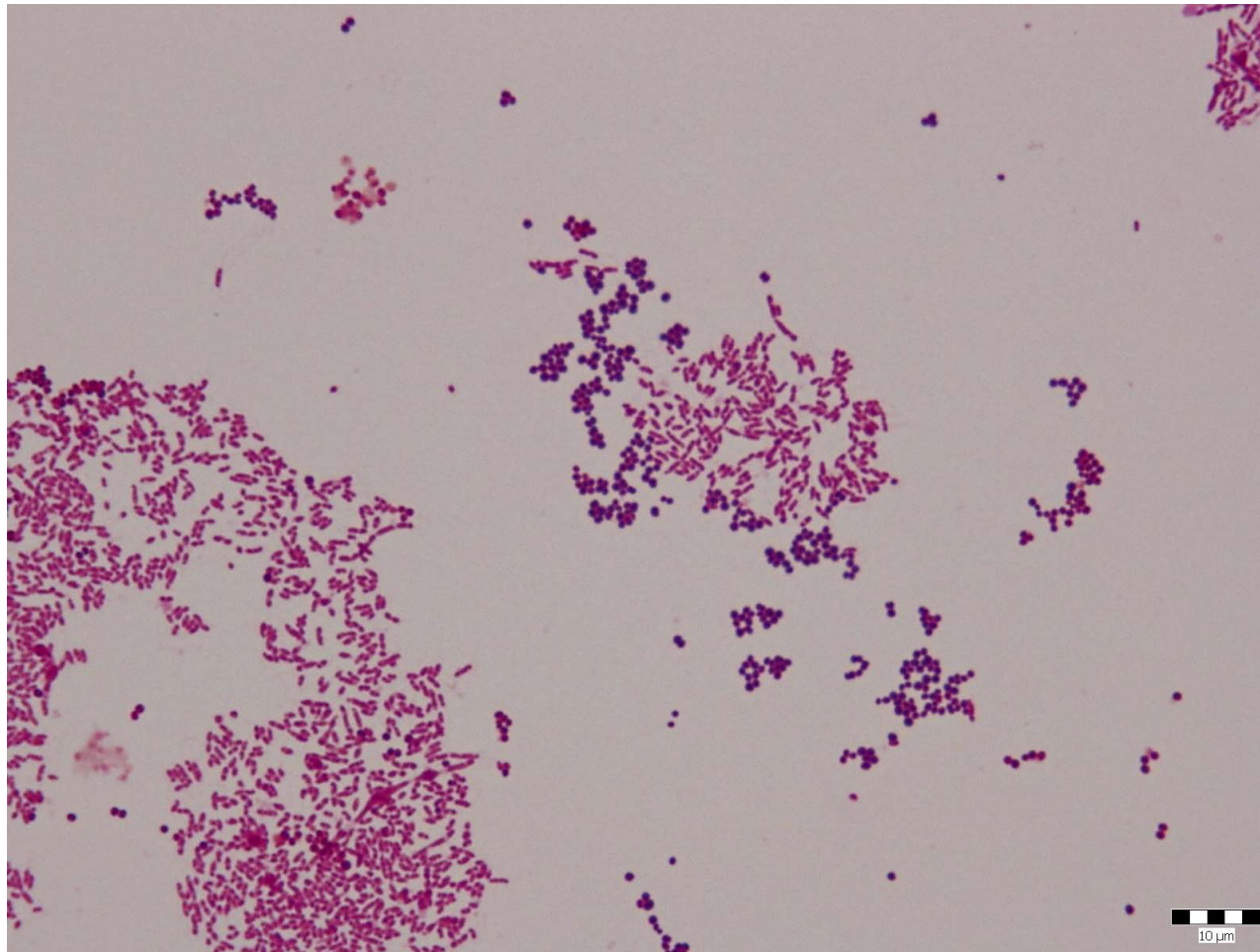
základní barvení; vlevo velké mononukleární buňky (blíže s jistotou neurčené)

Gramnegativní tyčky a grampozitivní koky

Gramovo barvení

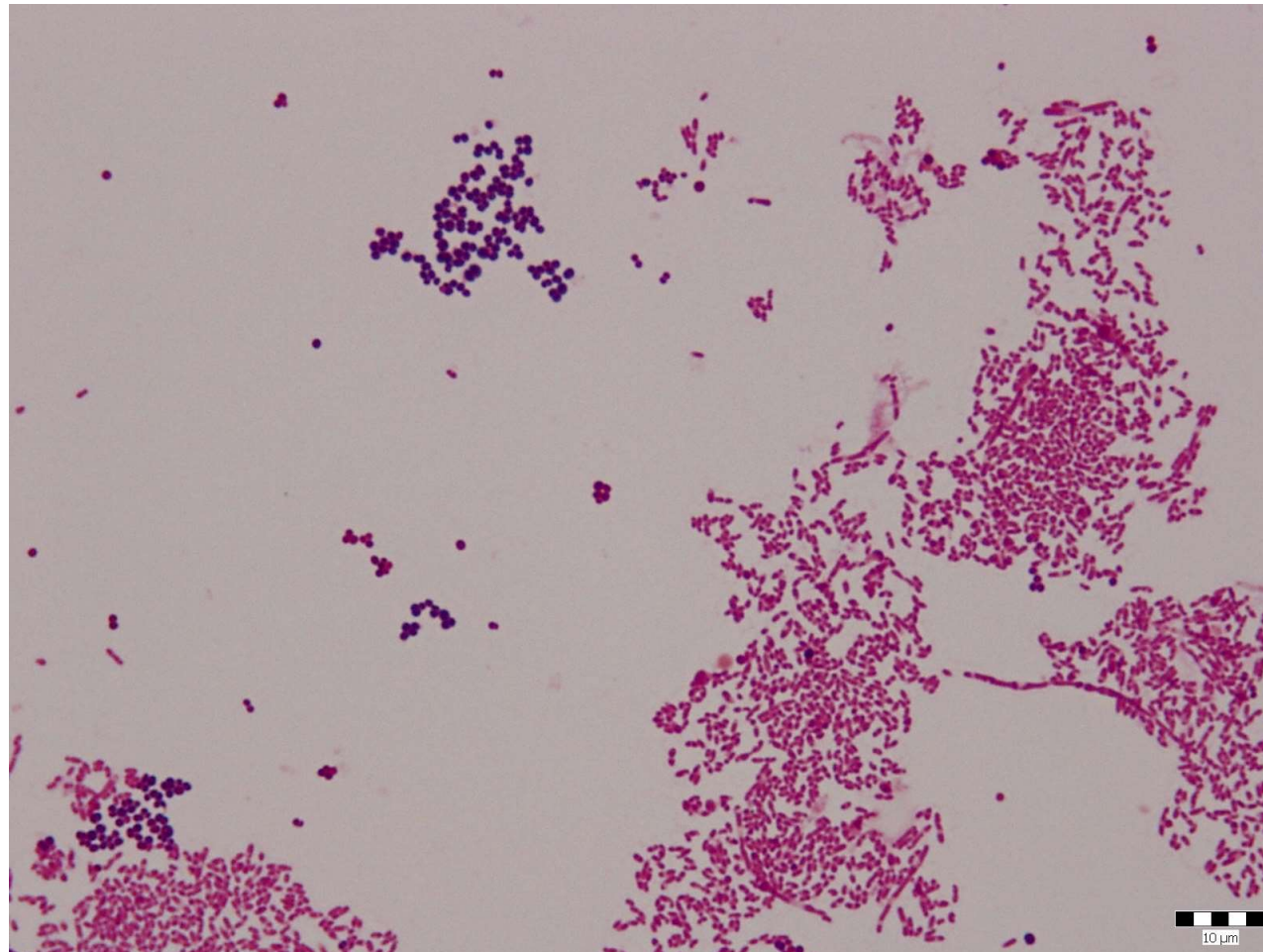
kultivace: *Klebsiella pneumoniae*, *Pseudomonas aeruginosa*
(koky neuvedeny)

Gramnegativní tyčky a grampozitivní koky

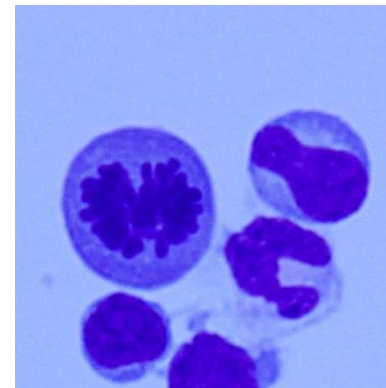
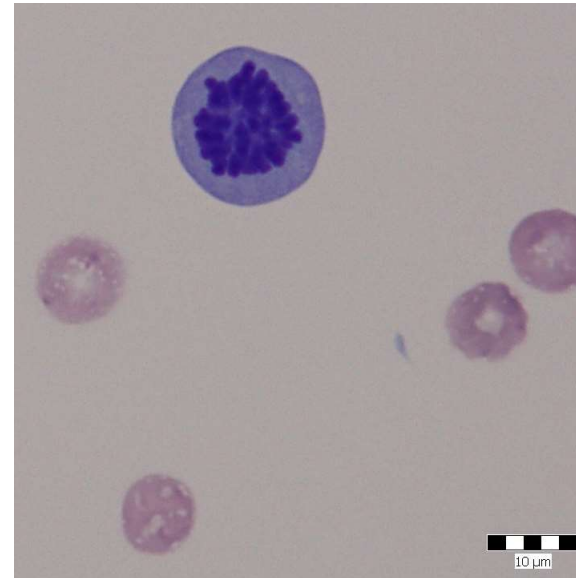
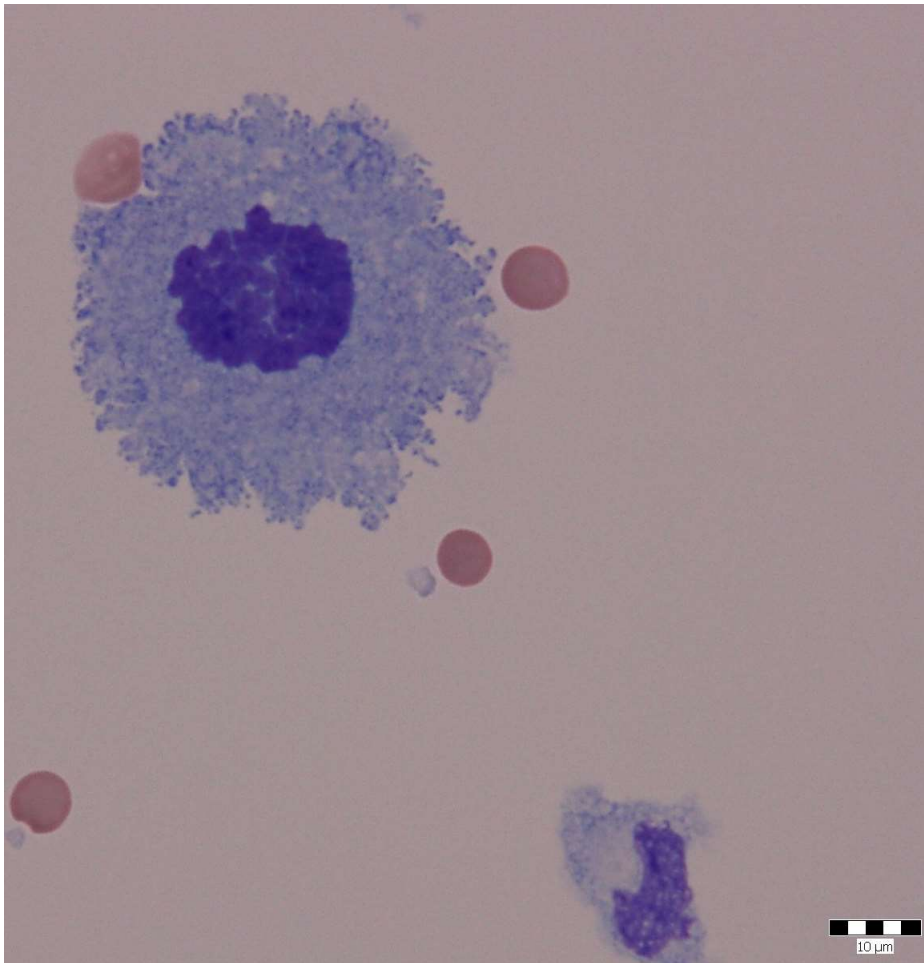
Gramovo barvení

kultivace: *Klebsiella pneumoniae*, *Pseudomonas aeruginosa*

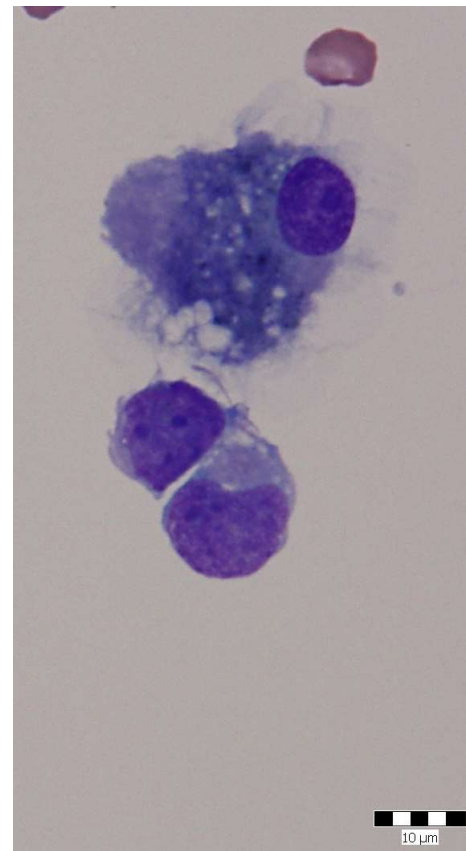
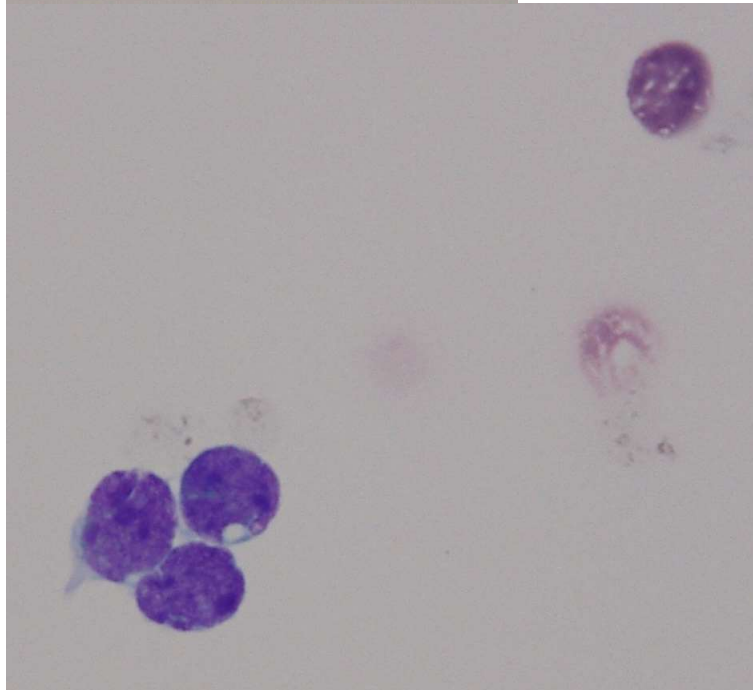
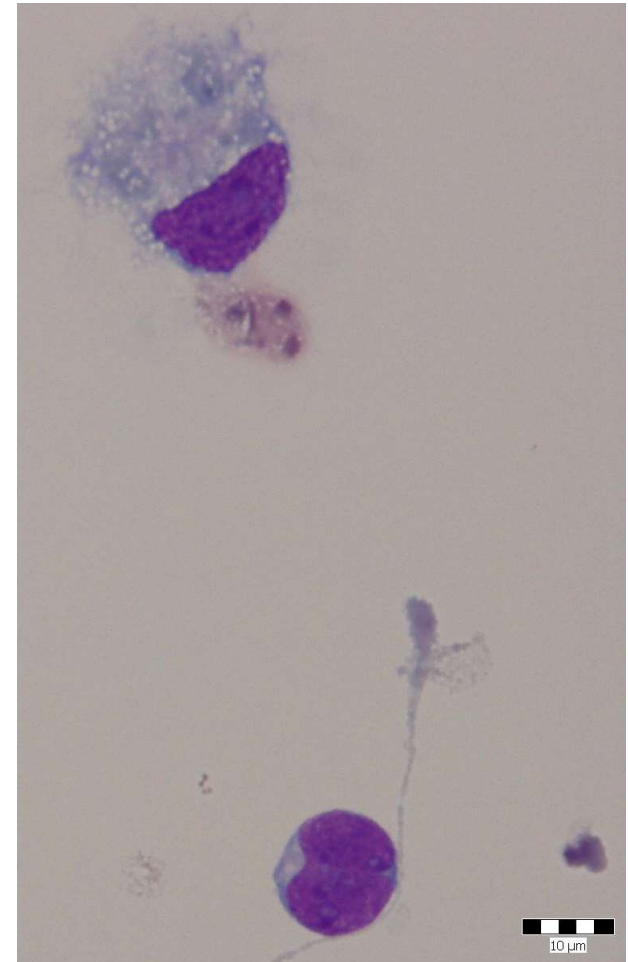
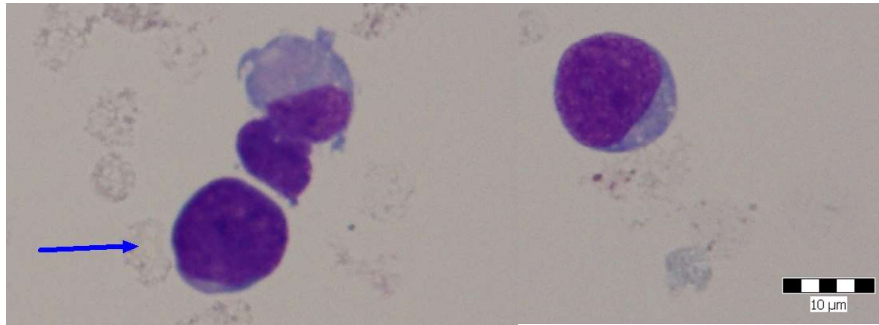

Mitotické figury v likvoru

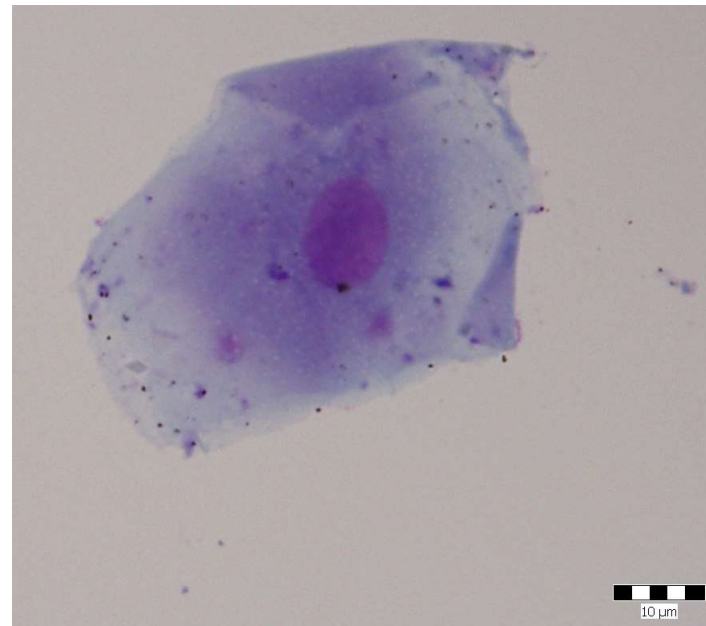
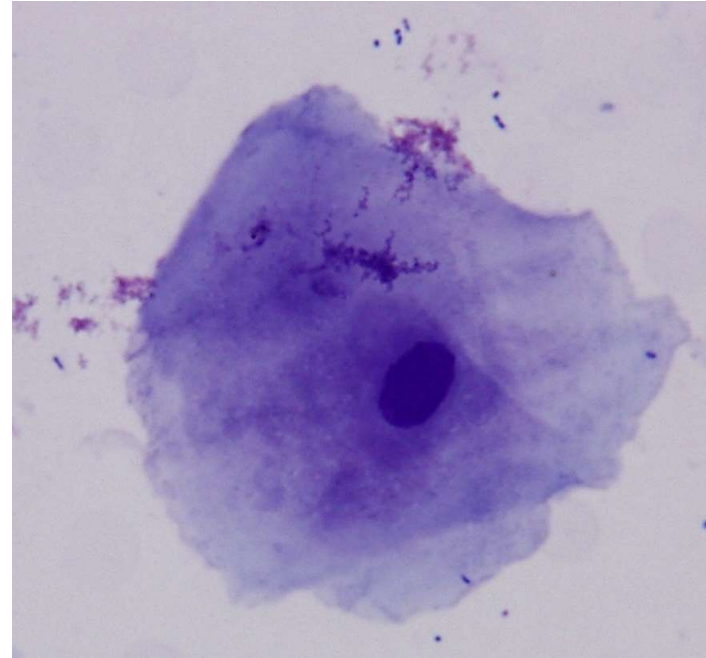
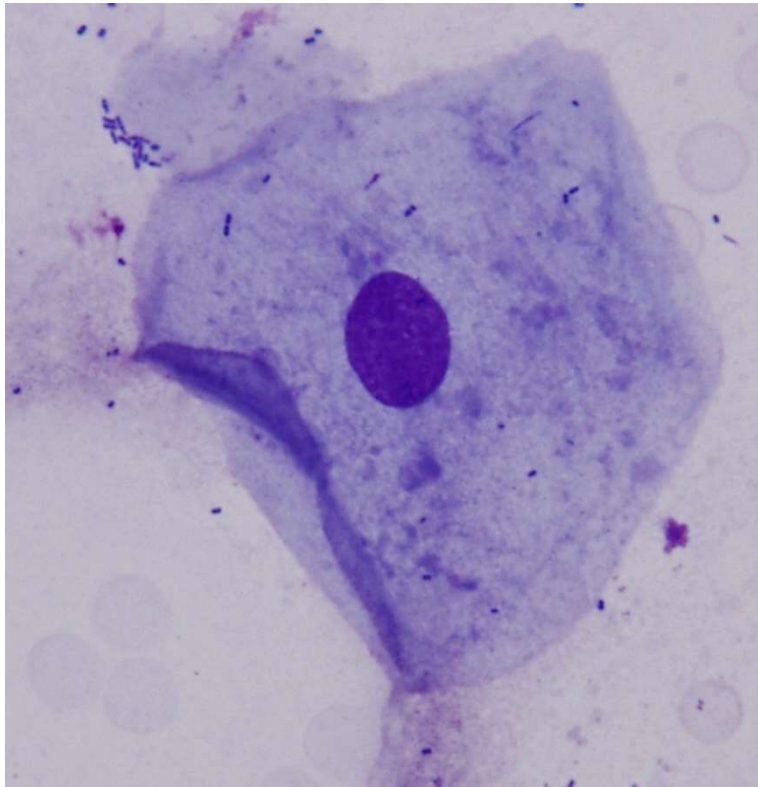
*vlevo monocytoidní, uprostřed a vpravo lymfoidní buňky
uprostřed: mitózy v zánětlivých likvorech
vpravo dole: mitóza u pacientky s infiltrací mening NHL*

Nediferencované mononukleární buňky

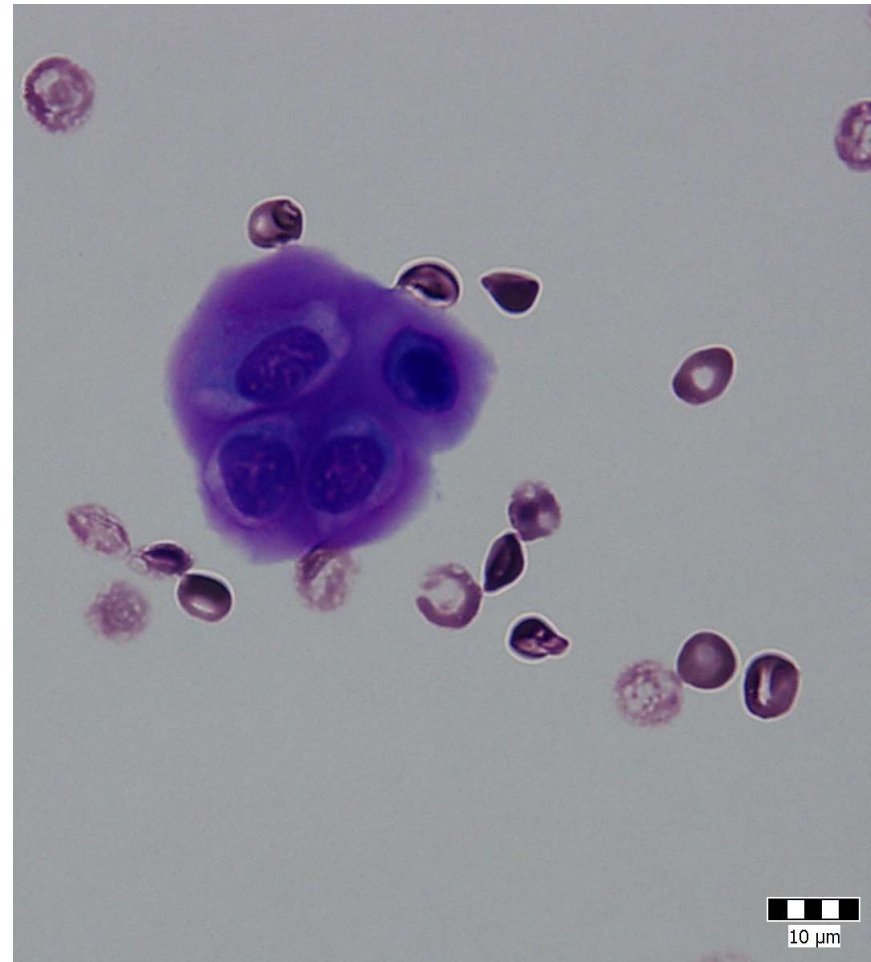
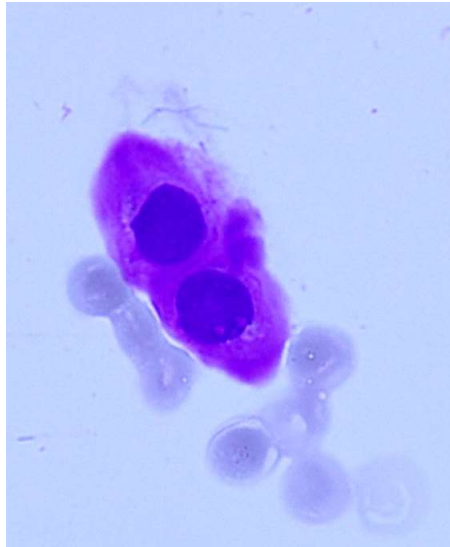

Kontaminace I. Epithelie

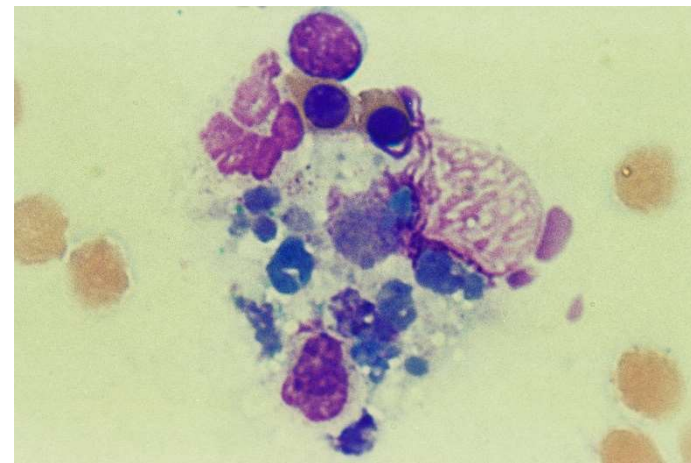
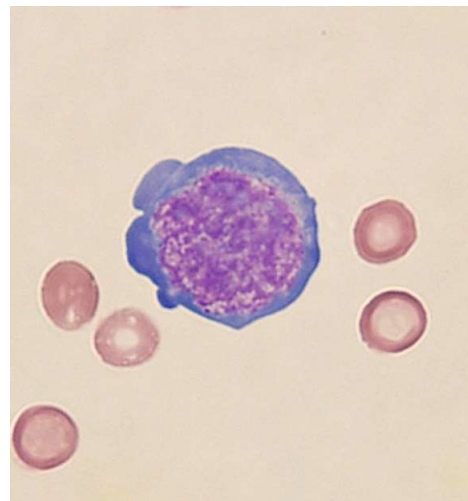
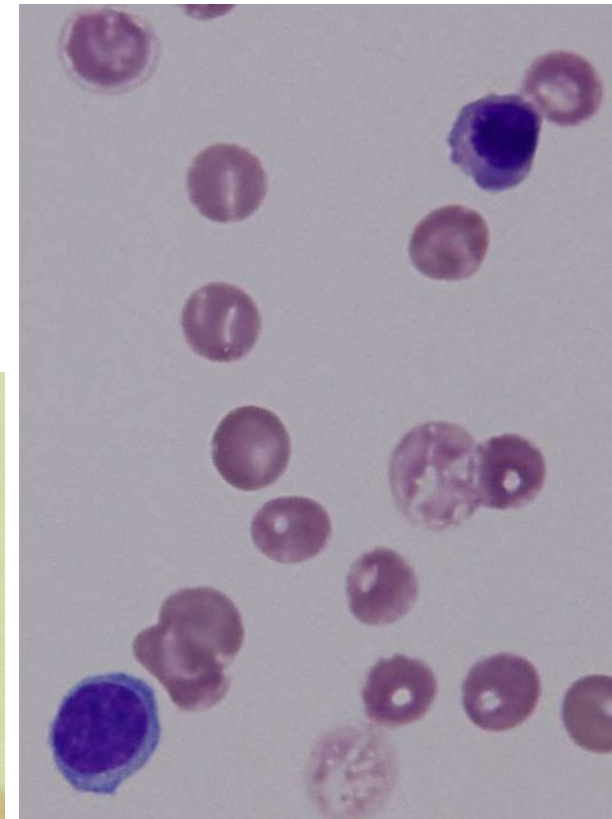
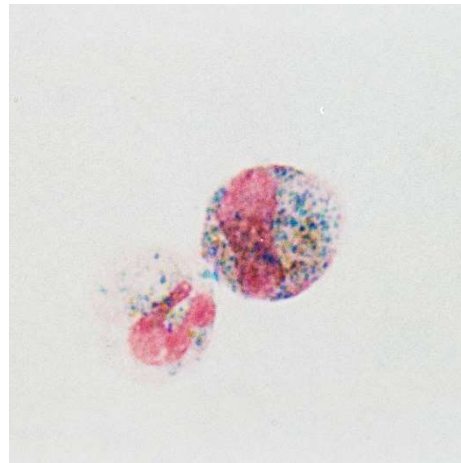
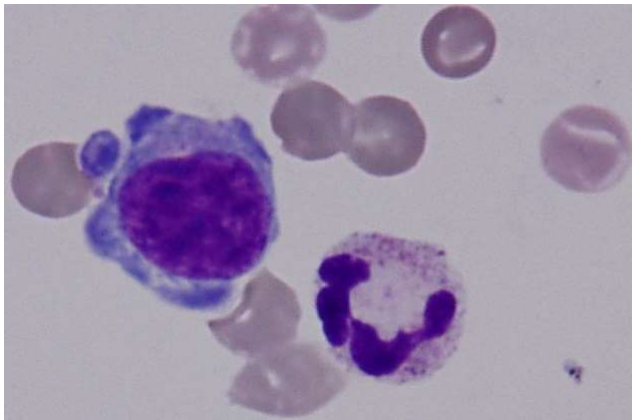
Kontaminace II. Chondrocyty

Kontaminace III.

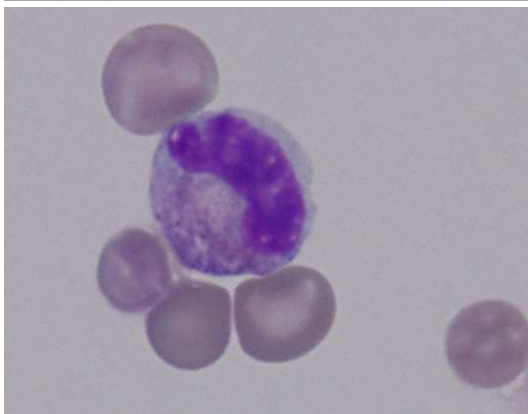
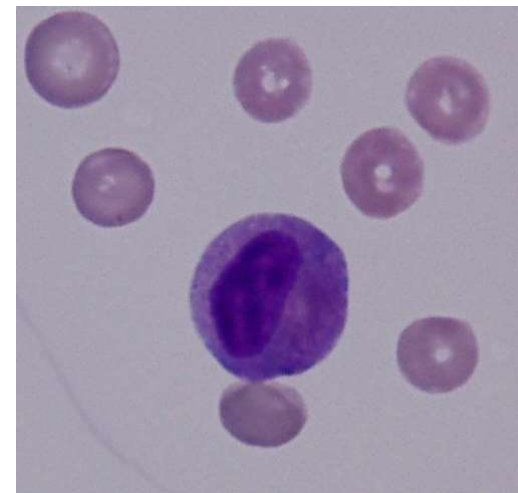
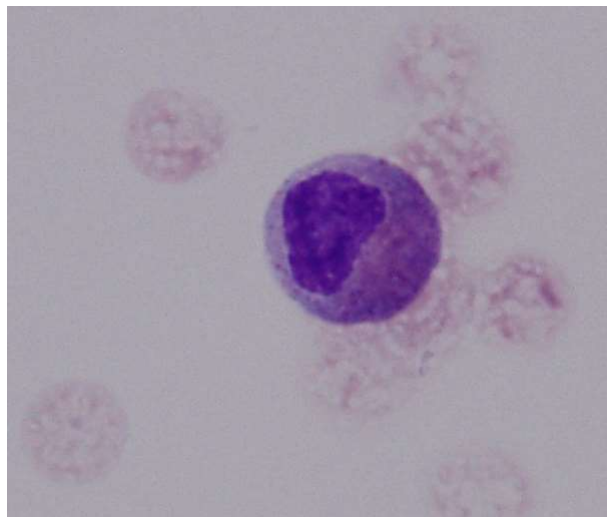
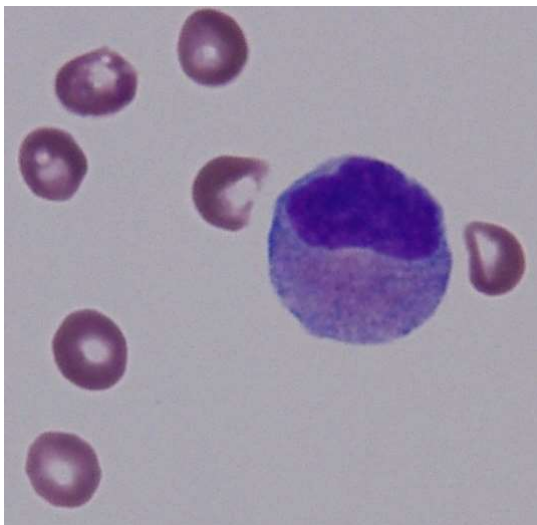
Kostní dřeň

nezralé buňky všech (!) řad hematopoezy

Kontaminace III. Kostní dřeň

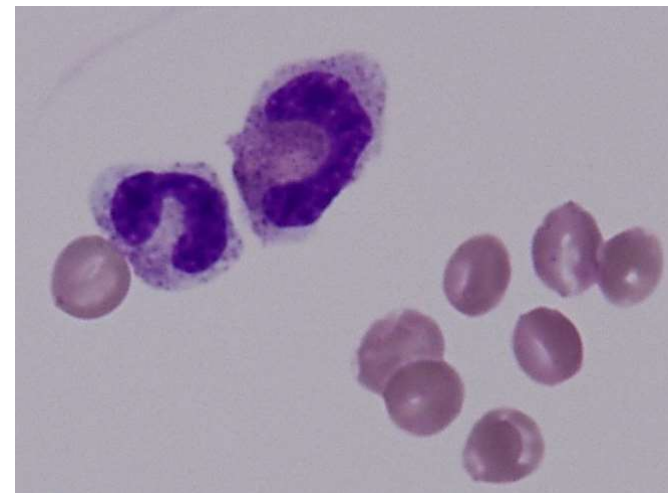
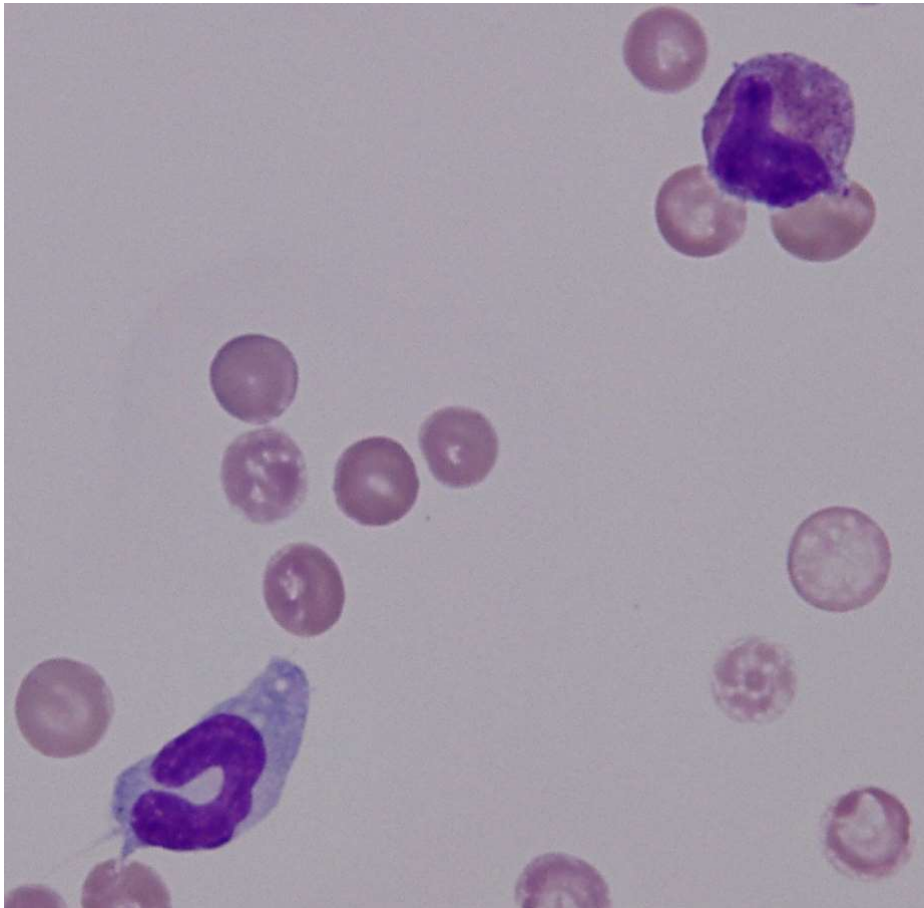
nezralé formy myelopoezy

Kontaminace III. Kostní dřeň

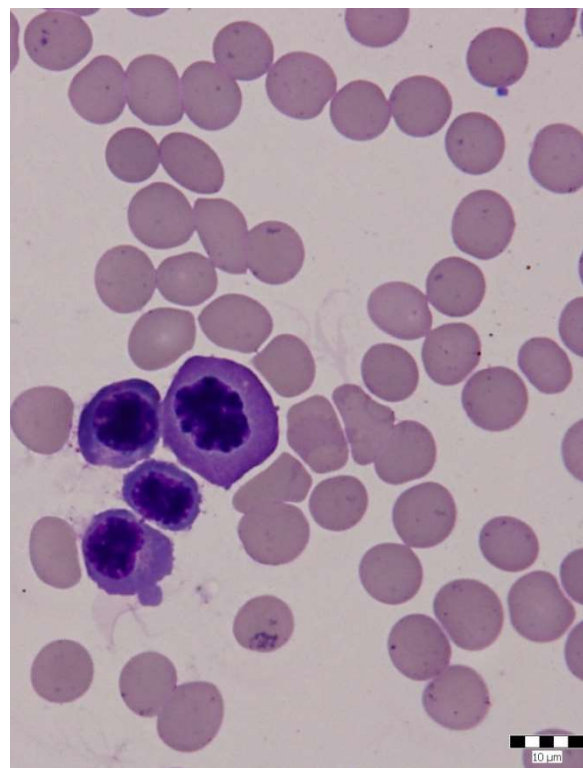
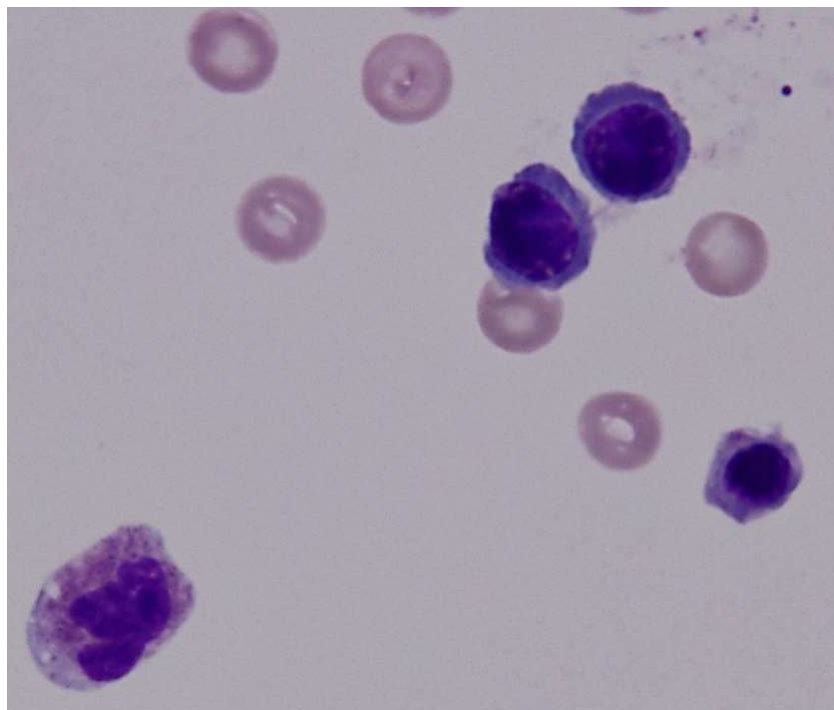
(NEBO: periferní krev abnormního složení)

vlevo: monocyty, metamyelocyty; vpravo: neutrofilní tyčky

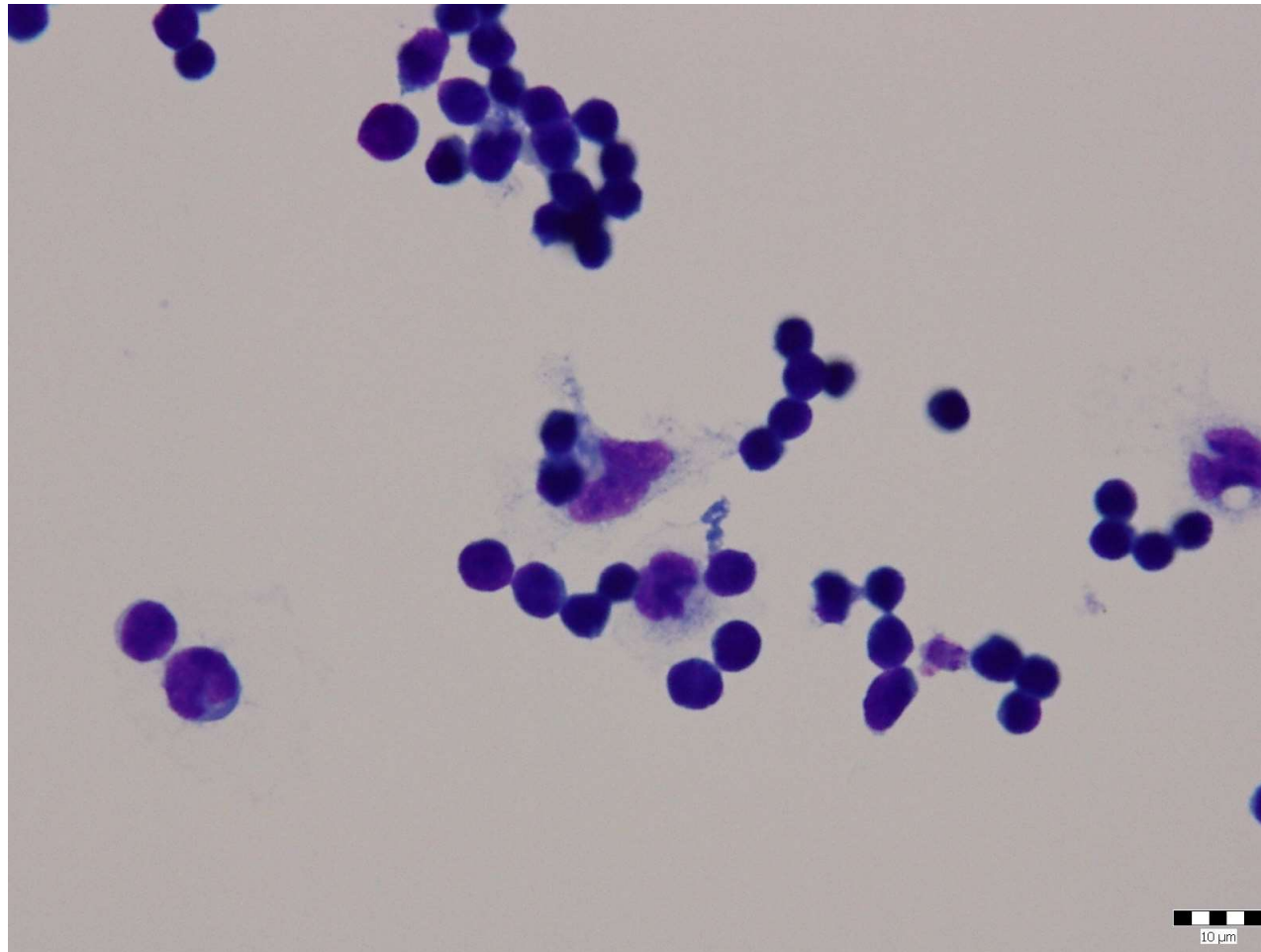

Kontaminace III. Kostní dřeň

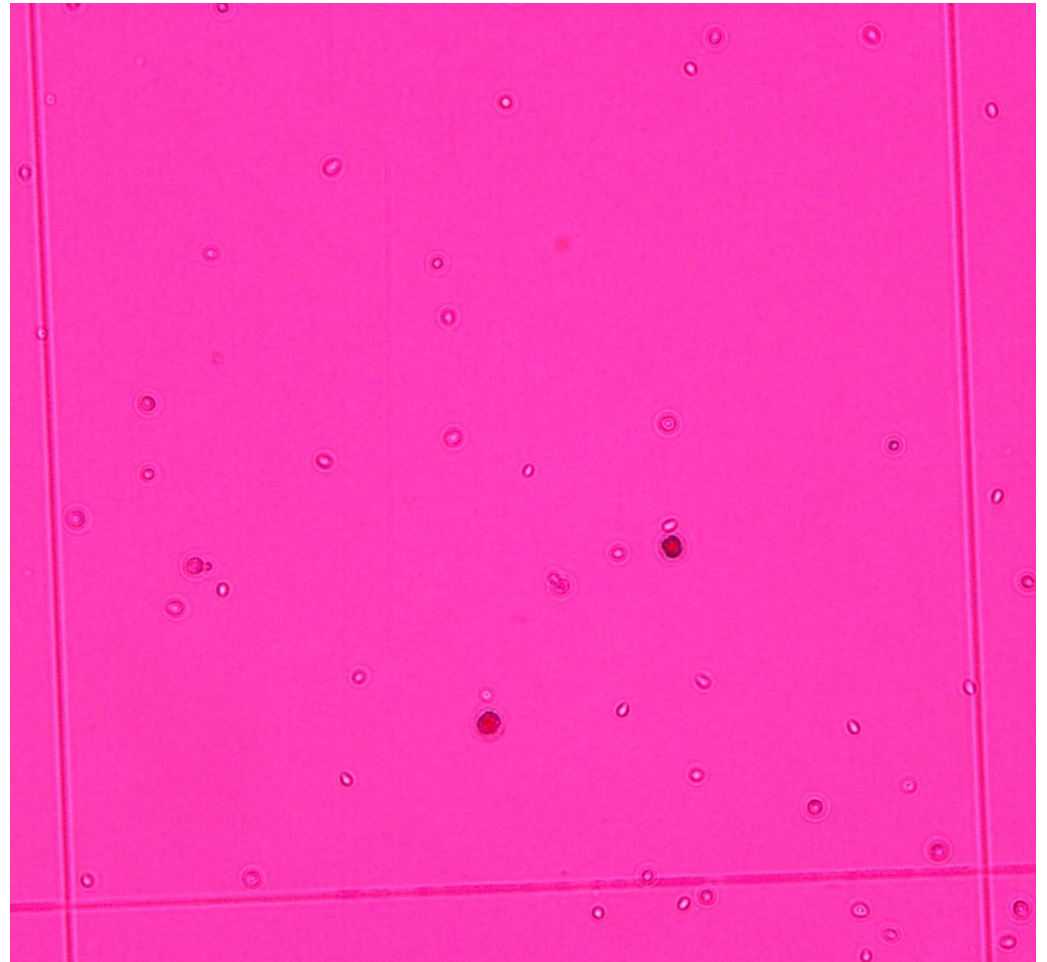
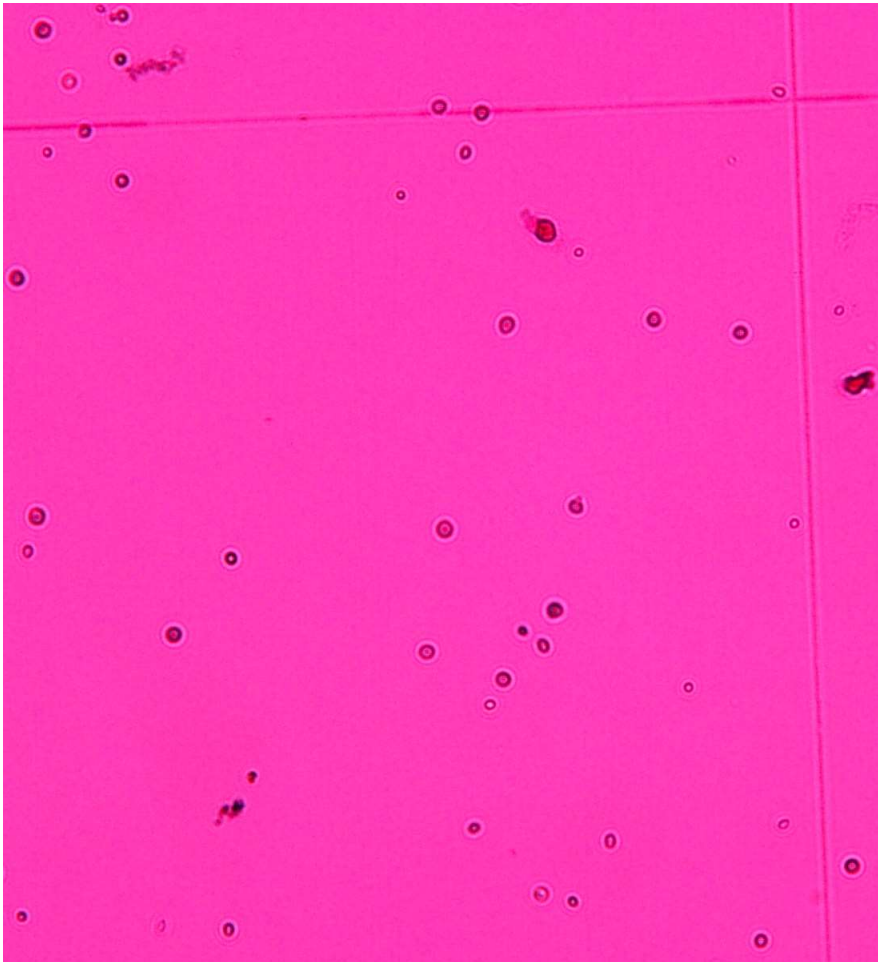
bazofilní (vlevo), orthochromní (uprostřed) a acidofilní (vpravo)
normoblasty

Artefakty: narušené lymfocyty v silně buněčných preparátech (nezaměňovat za kvasinky !!!)

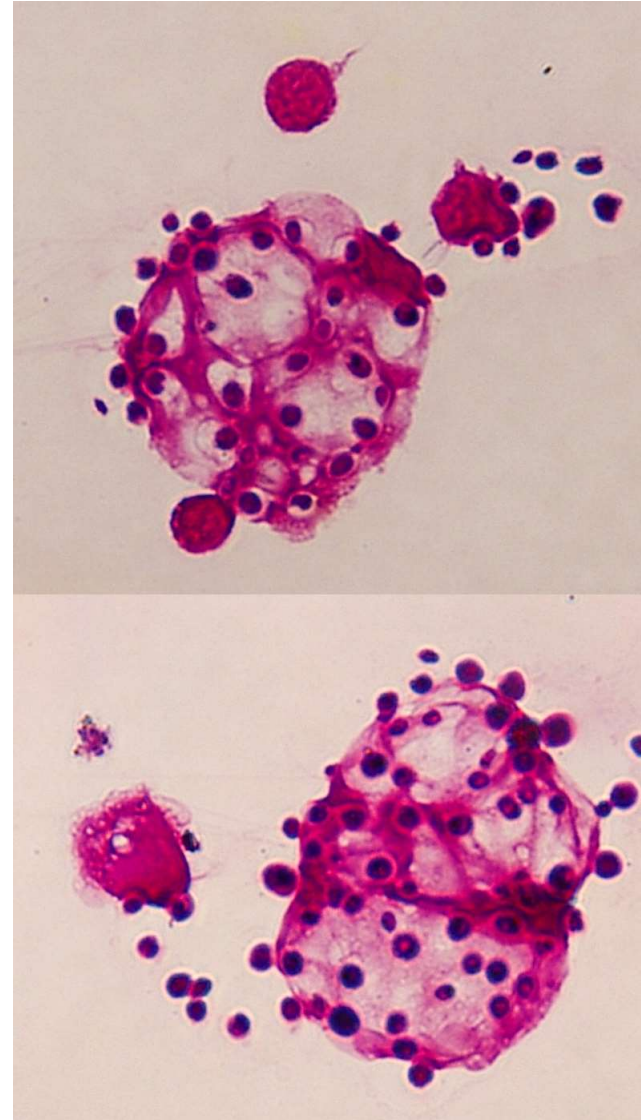
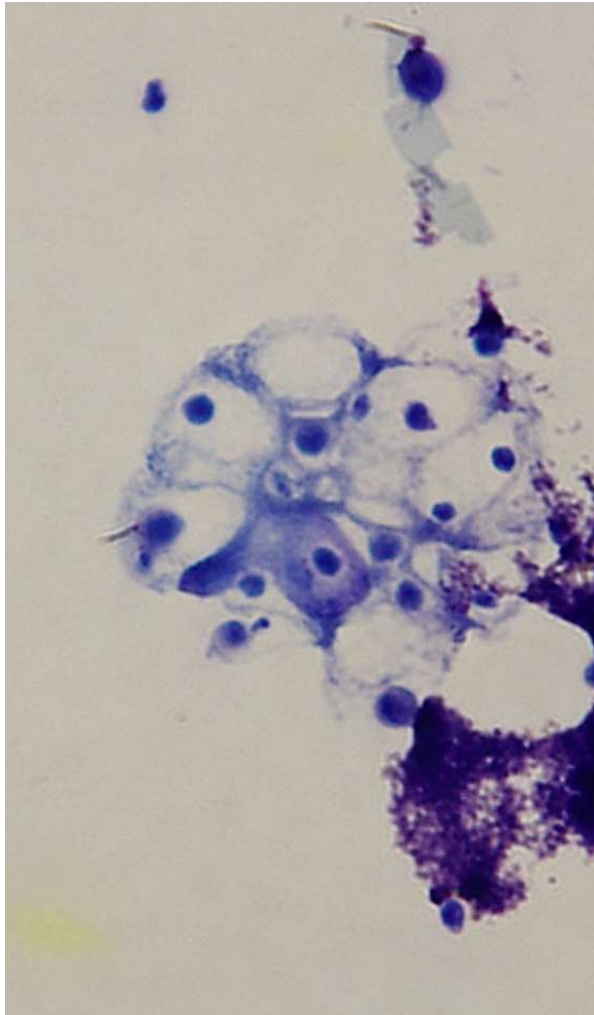

Kryptokoky ve F.-R. komürce

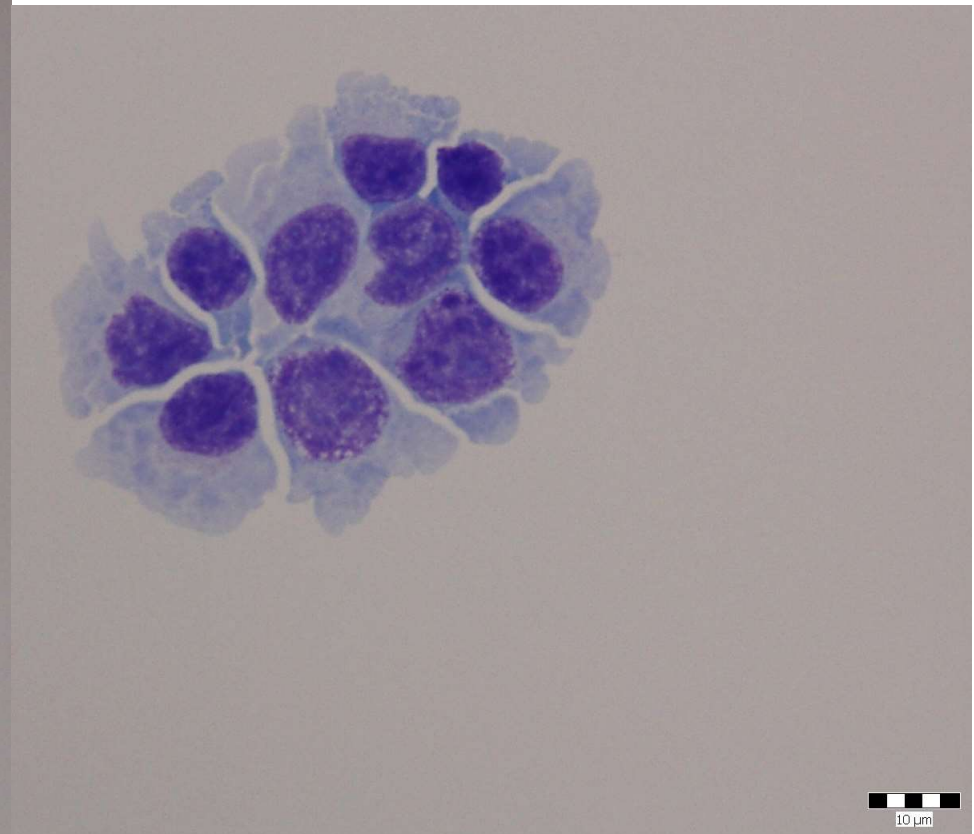
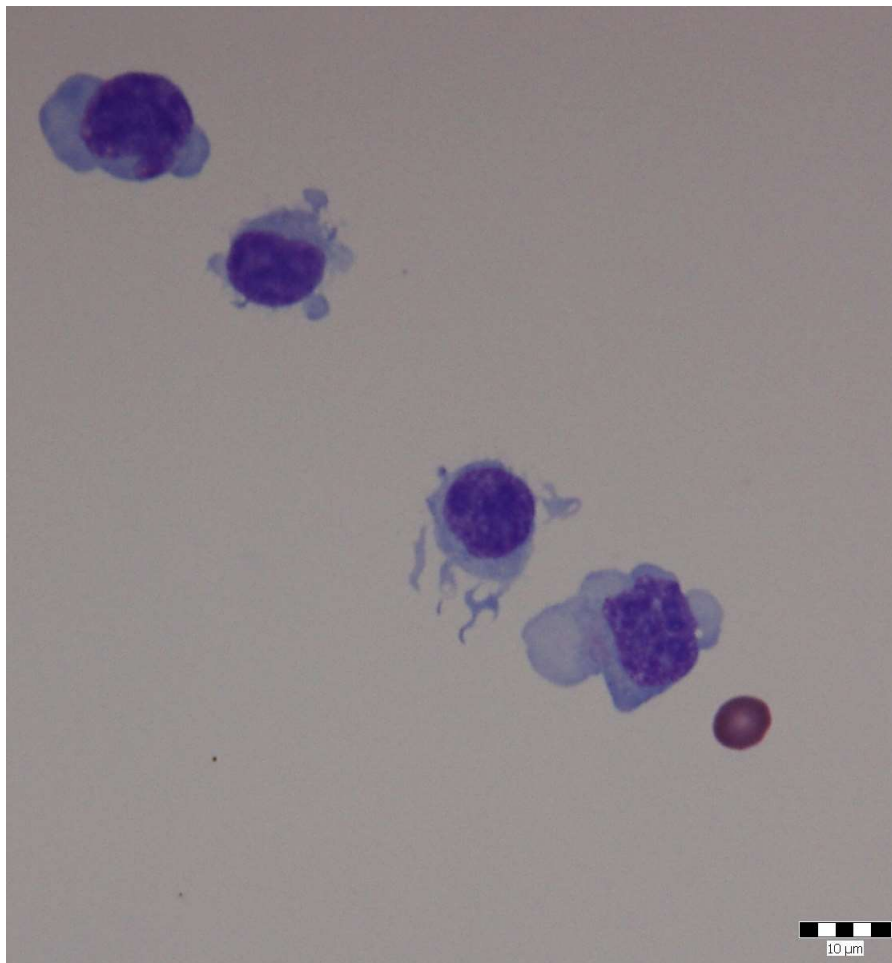
Kryptokoky

základní (vlevo) a Gramovo (vpravo) barvení

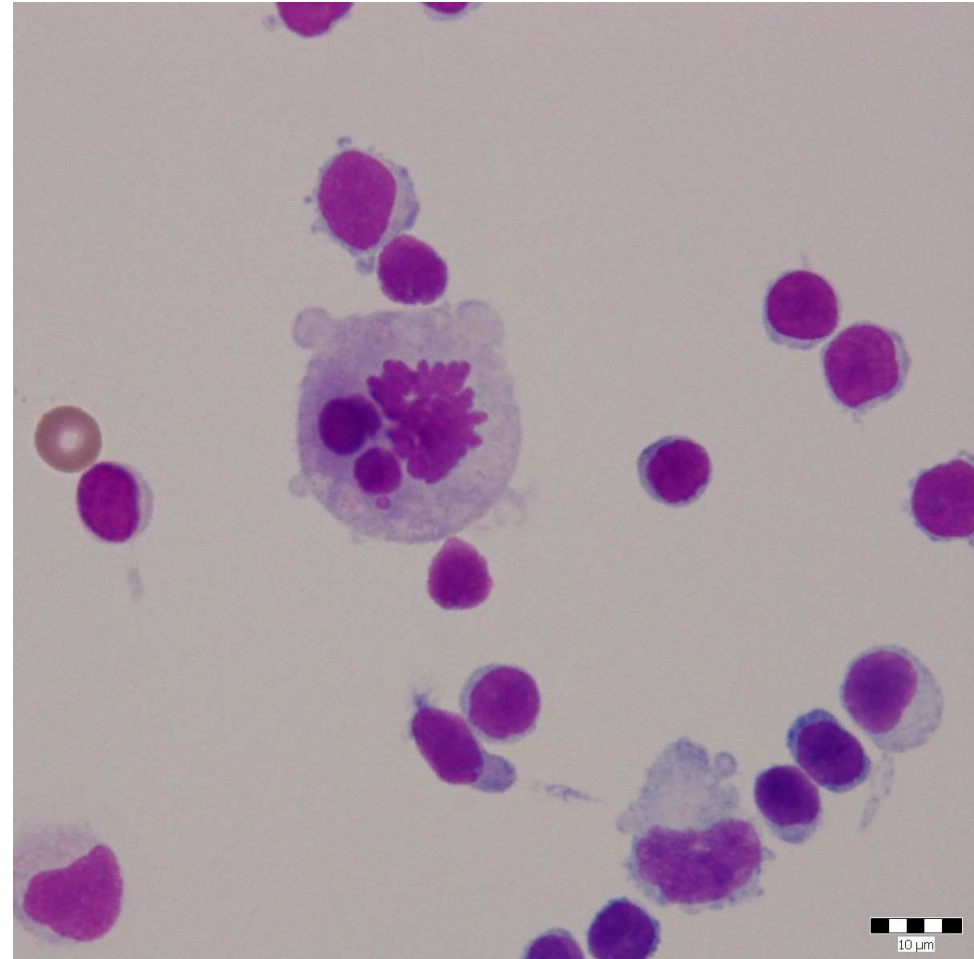
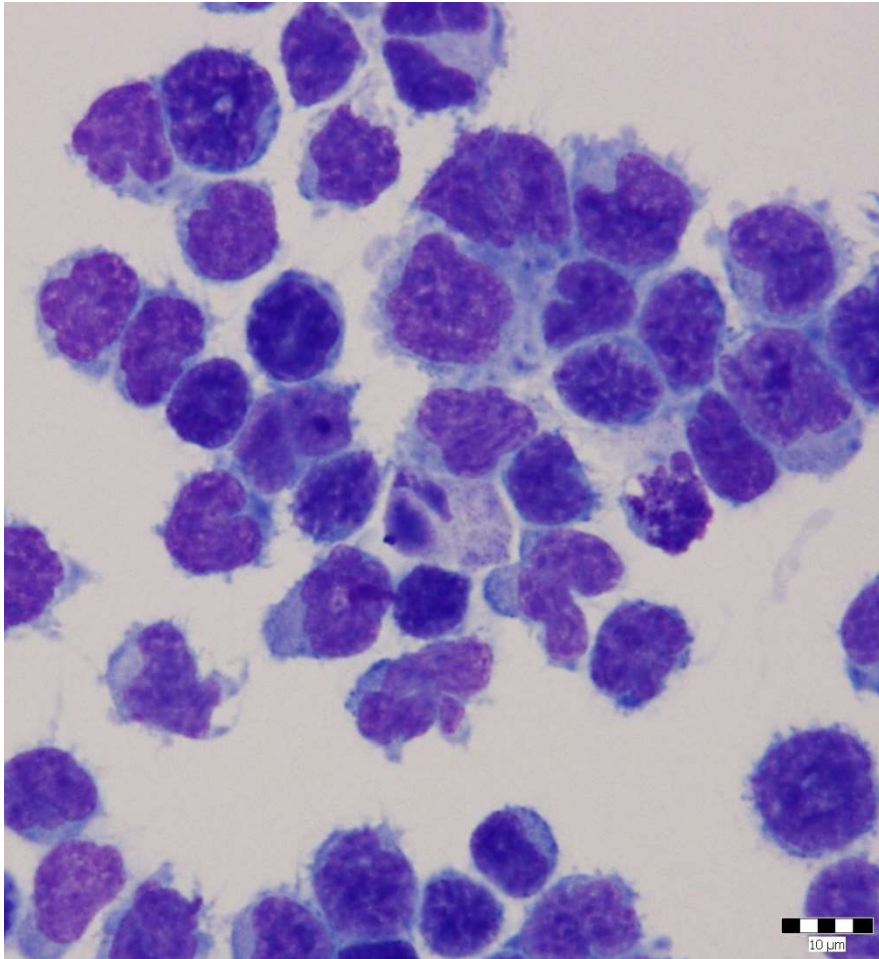

Nádorová infiltrace mening *NHL (non-hodgkinský lymfom)*

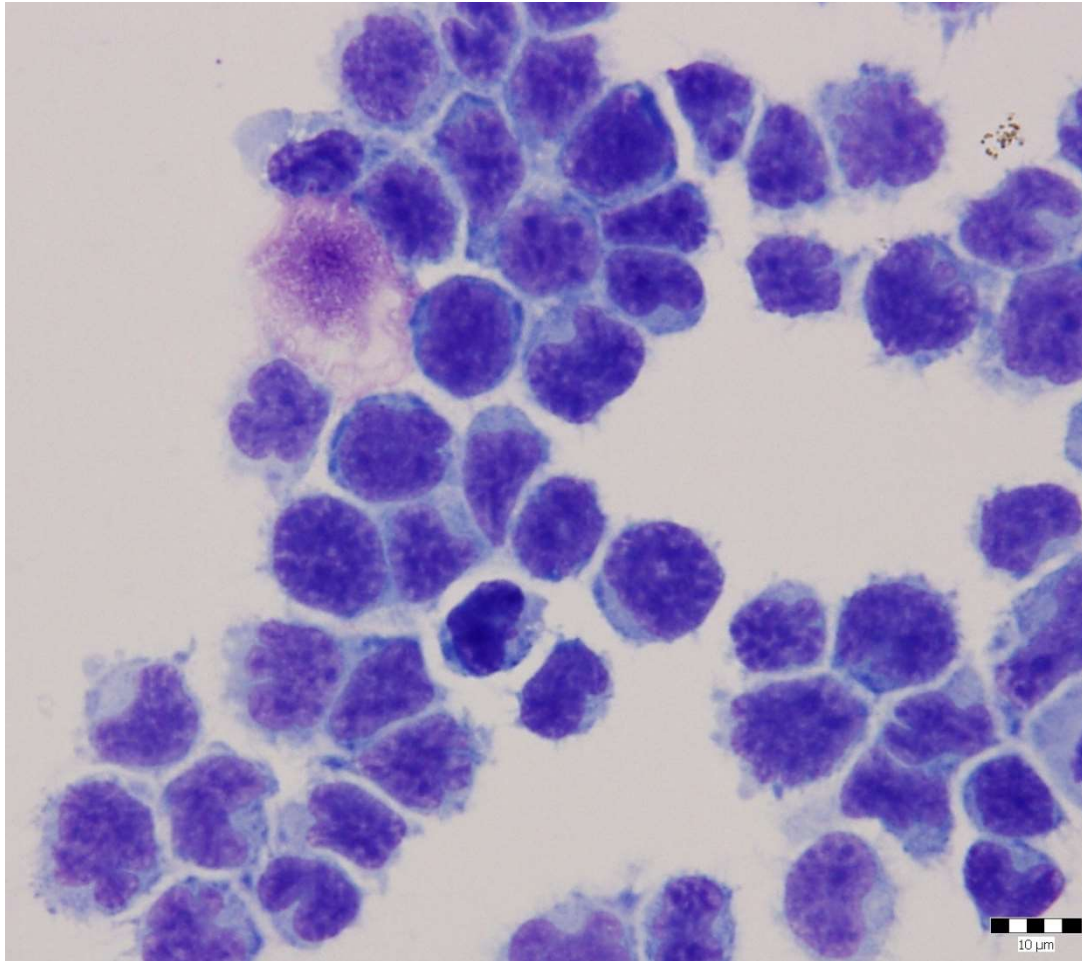

**Nádorová infiltrace mening – NHL (jiný případ) vs.
lymfocytární pleocytóza u nehnisavého zánětu**

Kvíz: který snímek patří ke které diagnóze ?

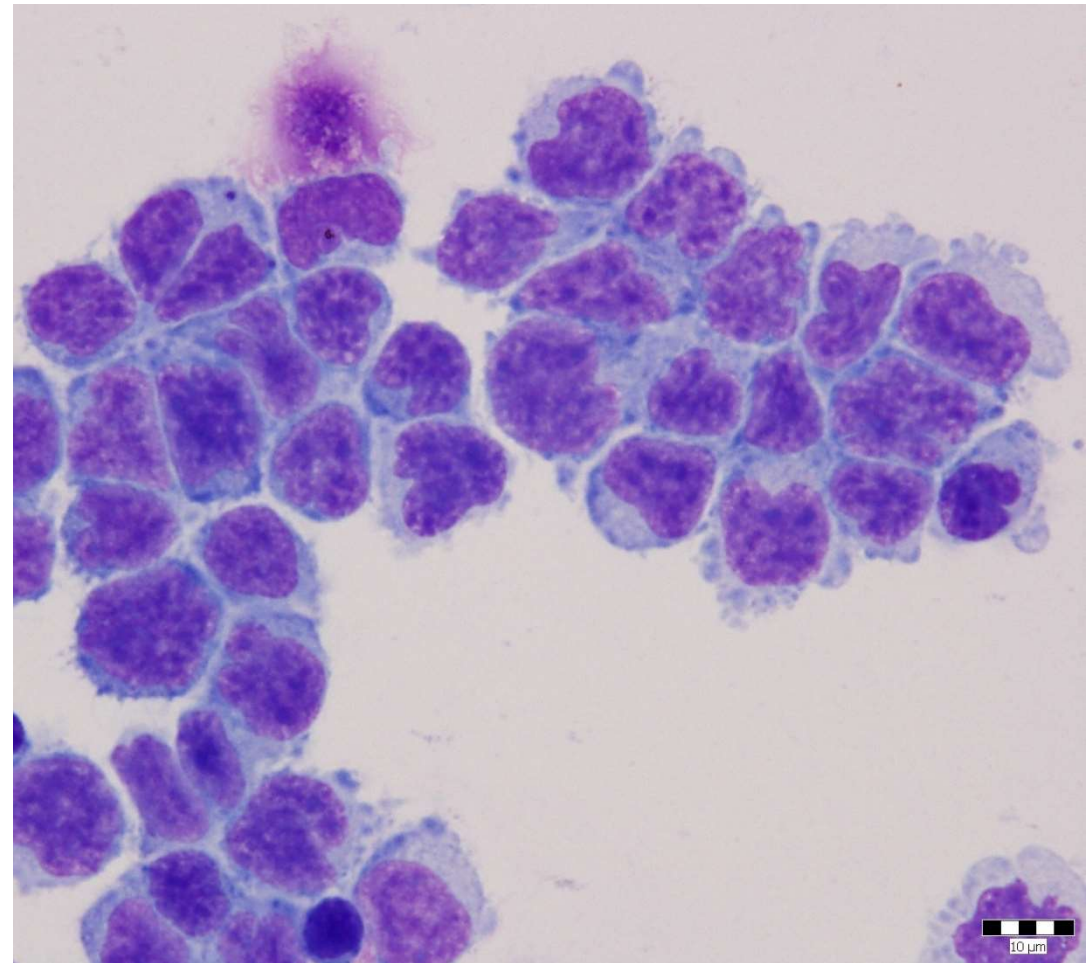
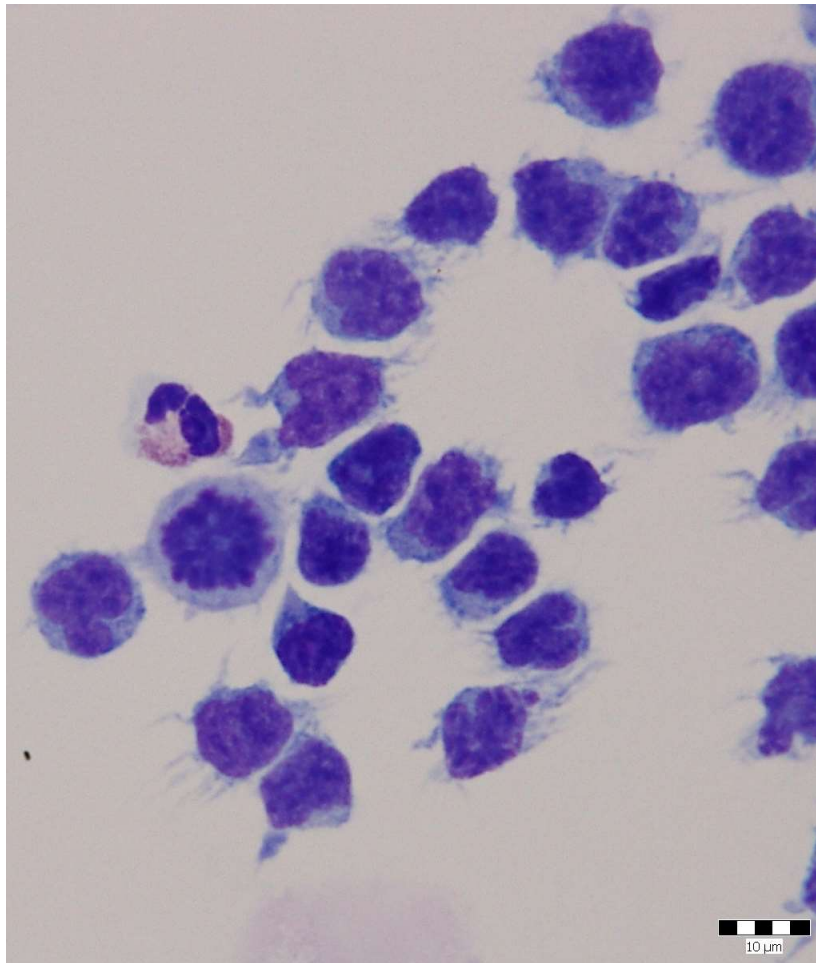
Nádorová infiltrace mening

- čb, 4032/3 atypických bb., Pandy ++, krev 0
- CB 1,478 g/l,
- glukosa 0,09 mmol/l
- laktát 12,15 mmol/l
- cytologie: min. 78 % atypických bb. lymfoidního vzhledu, 15 % lymfo (některé též atyp), 6 % mono, 2 % neutr. - obraz v.s. maligní infiltrace plen
- **Dg.: B-NHL**

Nádorová infiltrace mening (B-NHL)

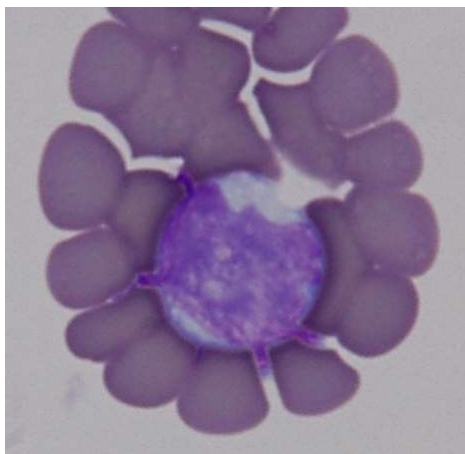
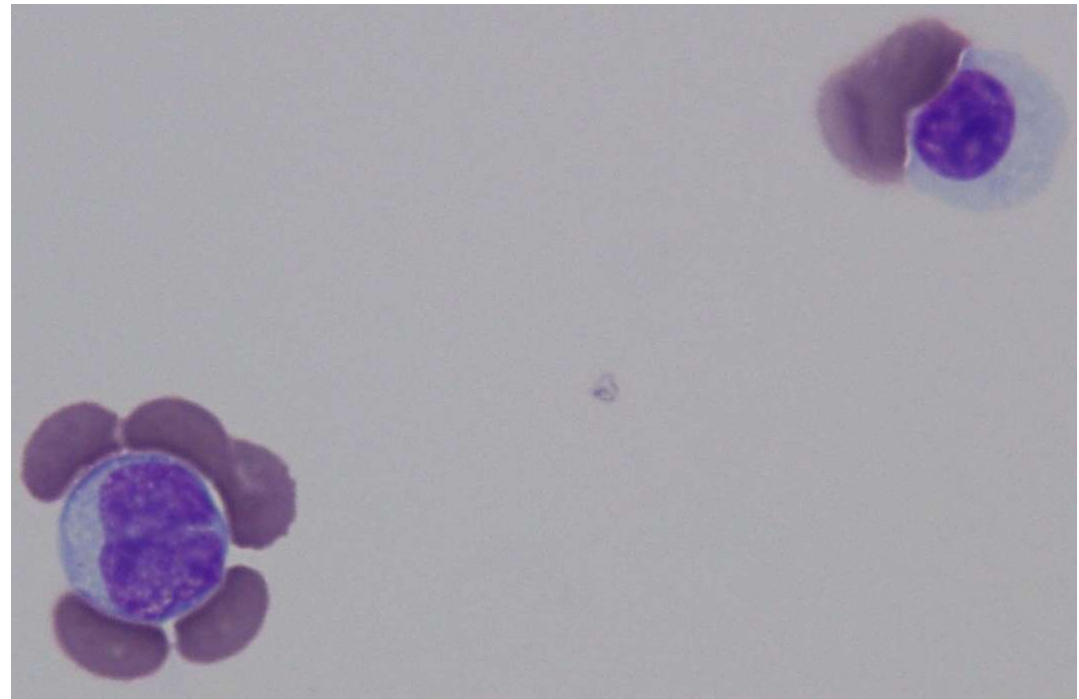
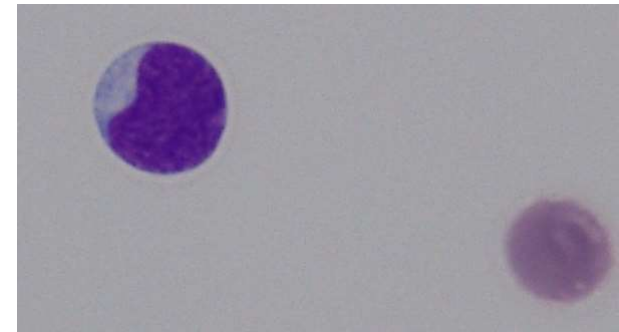
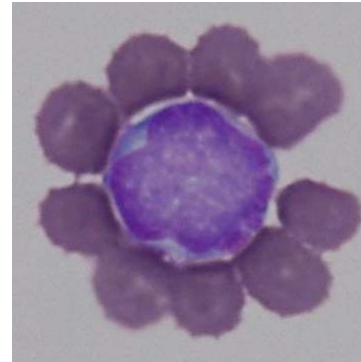
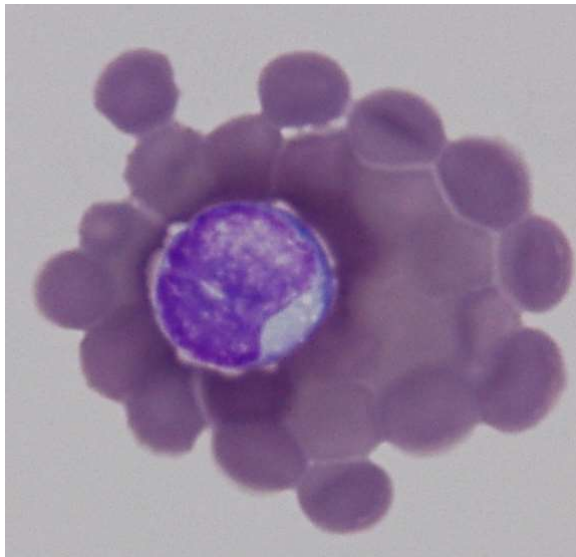
vlevo mitotická figura

Děti s akutní lymfoblastickou leukémií (ALL):

„Neurostatus“

záchyt blastů většinou na vrub krevní kontaminace

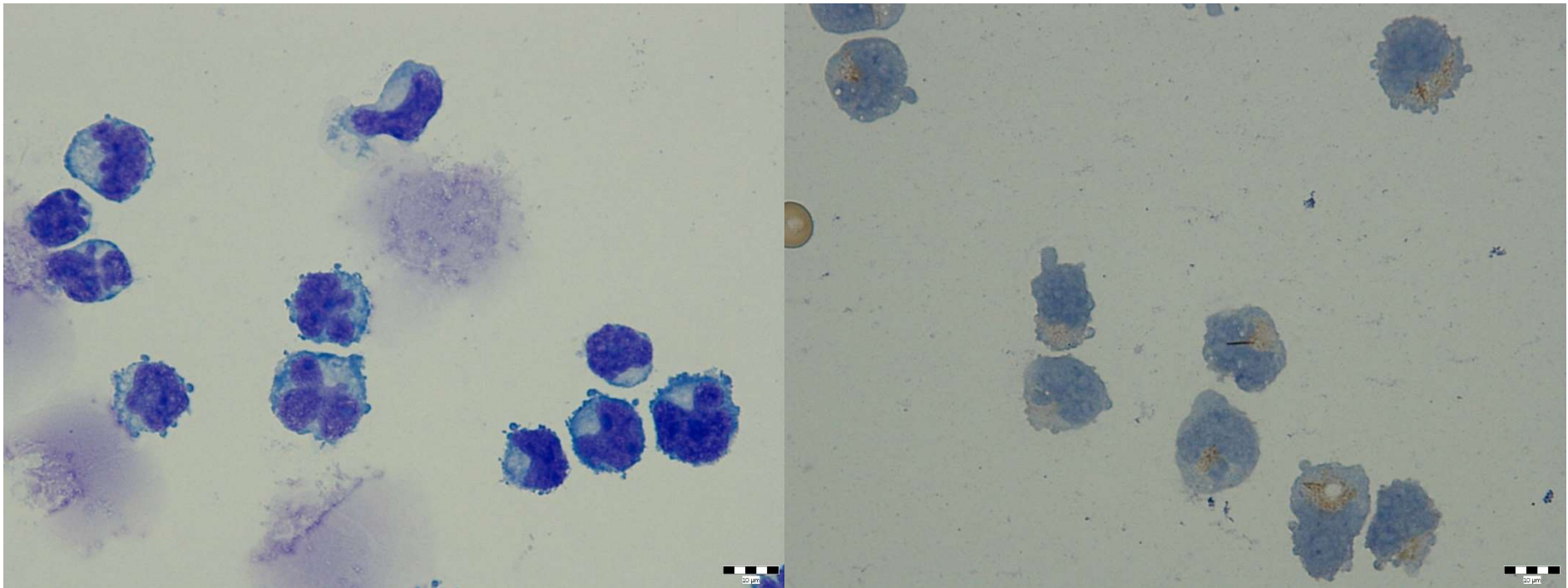
ALL – CNS status

definice dle studie AIEOP-BFM ALL 2008

- **CNS 1:** nejsou klinické známky CNS onemocnění, nejsou známky CNS onemocnění na zobrazovacích metodách, **absence blastů v likvoru (cytopspinový preparát) bez ohledu na počet leukocytů**
- **CNS 2:** nejsou přítomny klinické známky CNS onemocnění, nejsou známky CNS onemocnění na zobrazovacích metodách,
  - **CNS 2a:** **$<10/\mu\text{L ERY}$, $\leq 5/\mu\text{L LEUKO}$, pozitivní nález blastů**
  - **CNS 2b:** **makroskopická kontaminace krví a/nebo $\geq 10/\mu\text{L ERY}$; $\leq 5/\mu\text{L LEUKO}$, pozitivní nález blastů**
  - **CNS 2c:** **makroskopická kontaminace krví a/nebo $\geq 10/\mu\text{L ERY}$, $> 5/\mu\text{L LEUKO}$, pozitivní nález blastů, ale negativní algoritmus** pro vyhodnocení traumatické kontaminace iniciální LP
- **CNS 3:**
  - **CNS 3a:** **$\text{ERY} < 10/\mu\text{L}$, $\text{LEUKO} > 5/\mu\text{L}$, pozitivní nález blastů**
  - **CNS 3b:** **$\text{ERY} \geq 10/\mu\text{L}$, $\text{LEUKO} > 5/\mu\text{L}$, pozitivní algoritmus** pro vyhodnocení traumatické kontaminace iniciální LP
  - **CNS 3c:** klinické příznaky CNS onemocnění nebo příznaky CNS onemocnění na zobrazovacích metodách

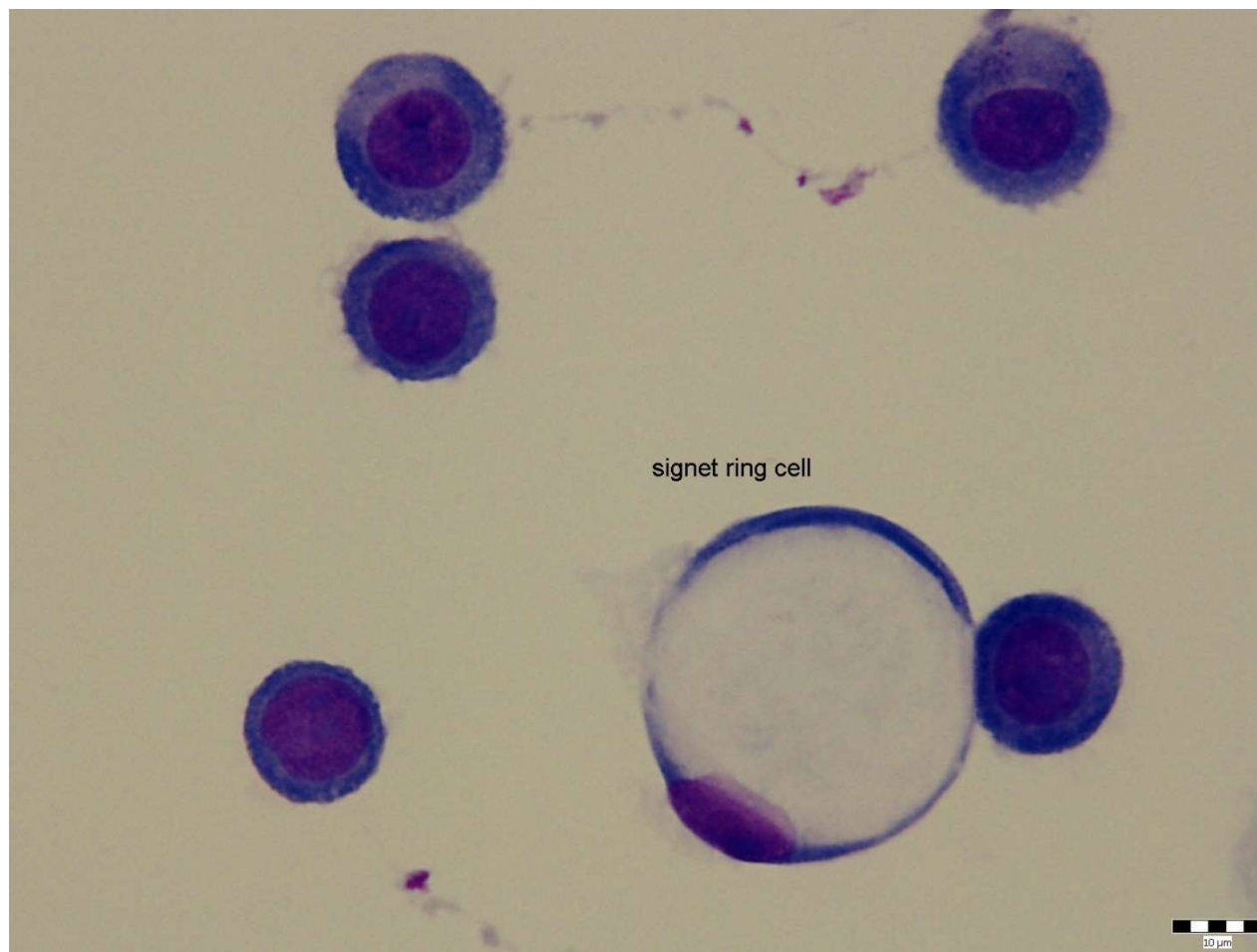
Infiltrace CNS u AML

(*vlevo*: Diff-Quik; *vpravo*: průkaz myeloperoxidasy, Auerovy tyče)

Karcinóza mening (*Ca plic*)

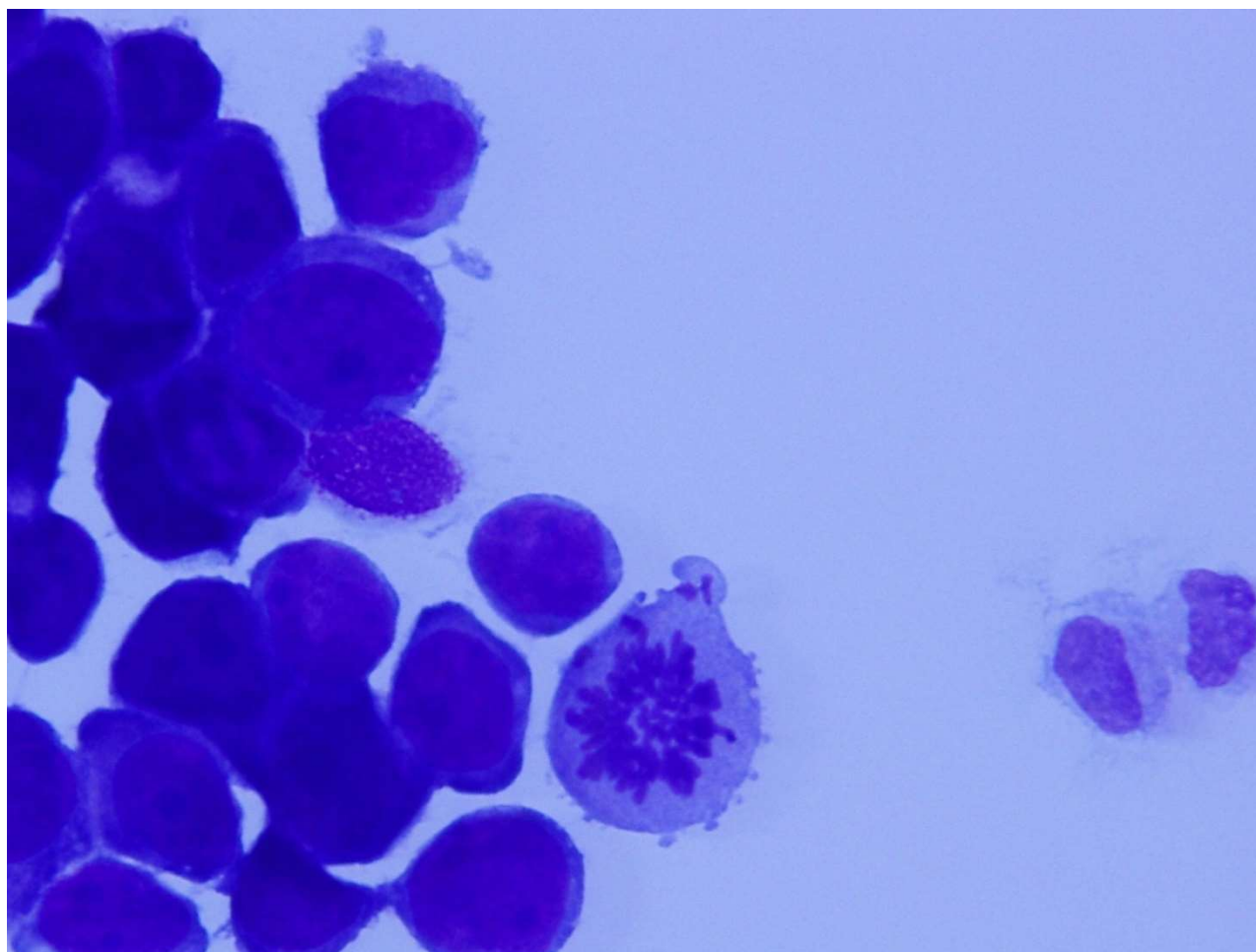
buňka tvaru pečetního prstenu
(signet ring cell, Siegelringzelle) – *srv. snímek 32!*

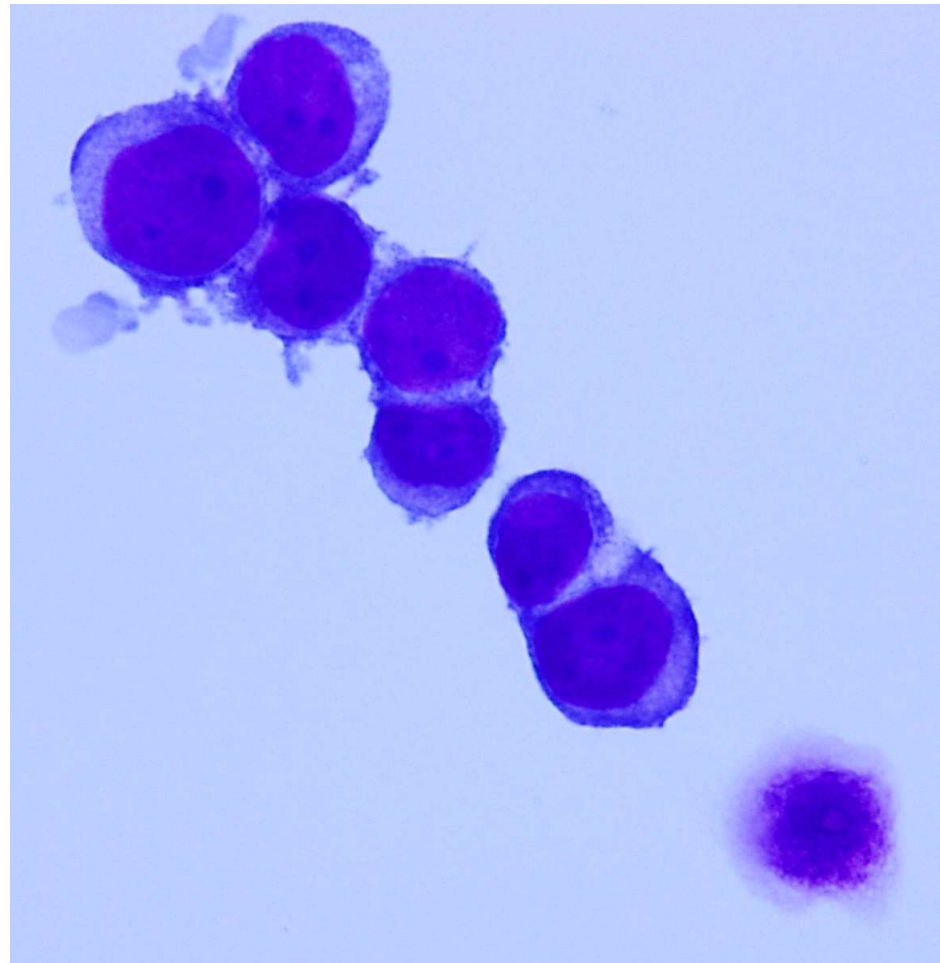
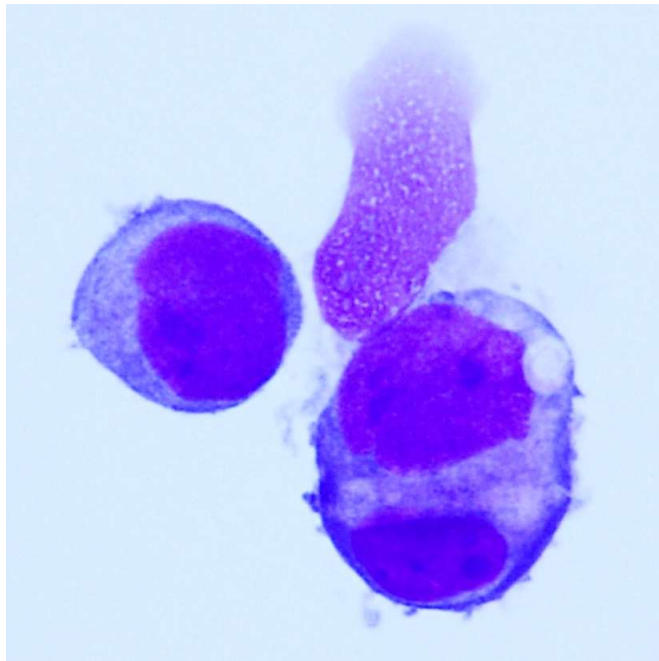
Nádorová infiltrace mening (*Ca mammae*)

vlevo nádorové buňky, mitotická figura; vpravo dva monocyty

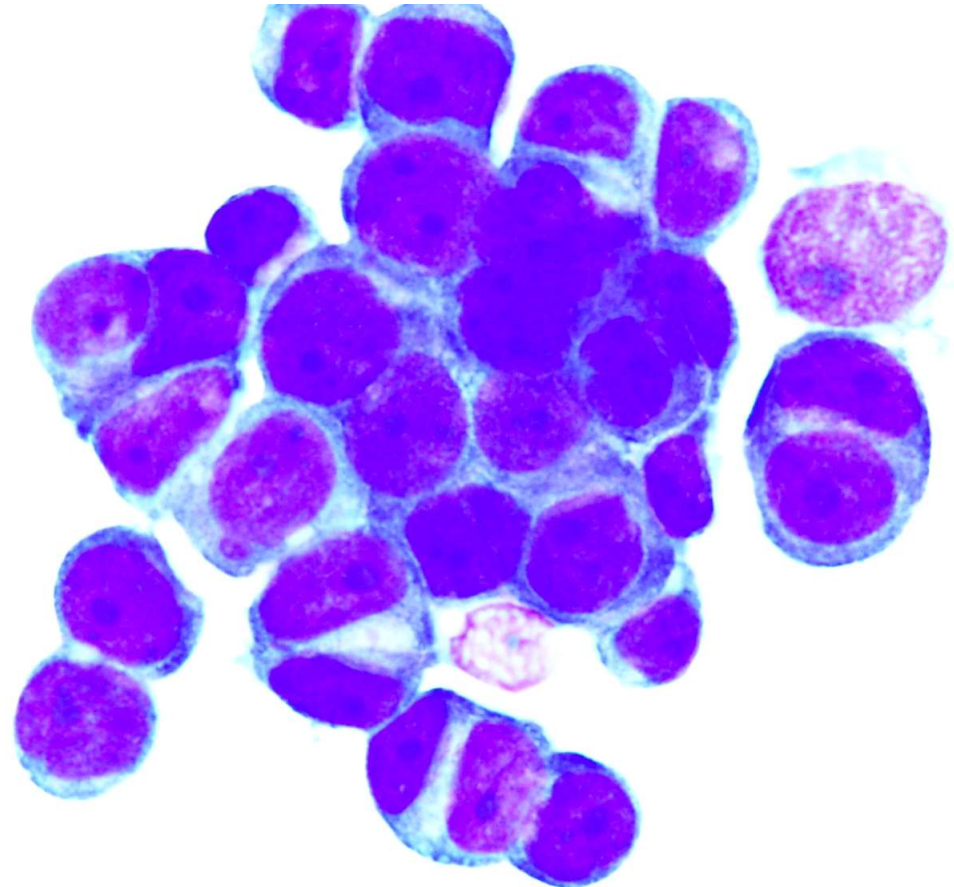
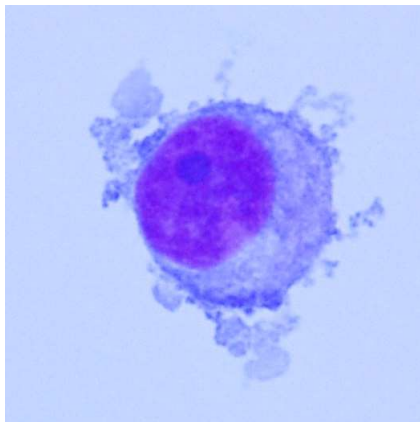
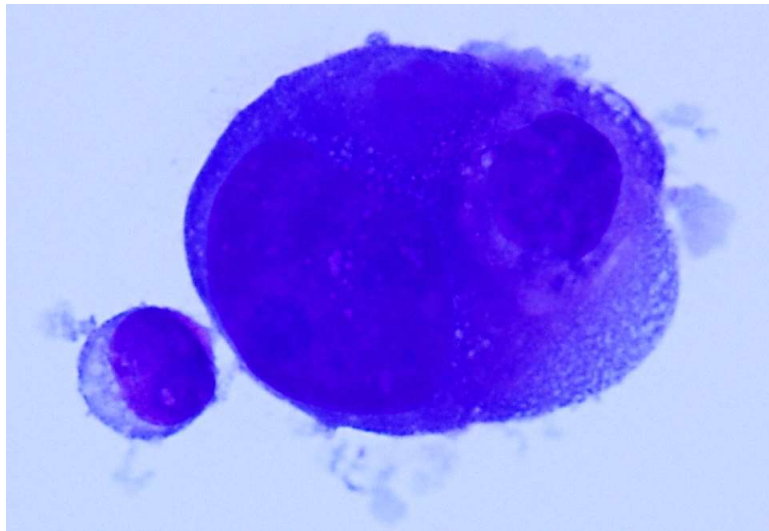

Nádorová infiltrace mening

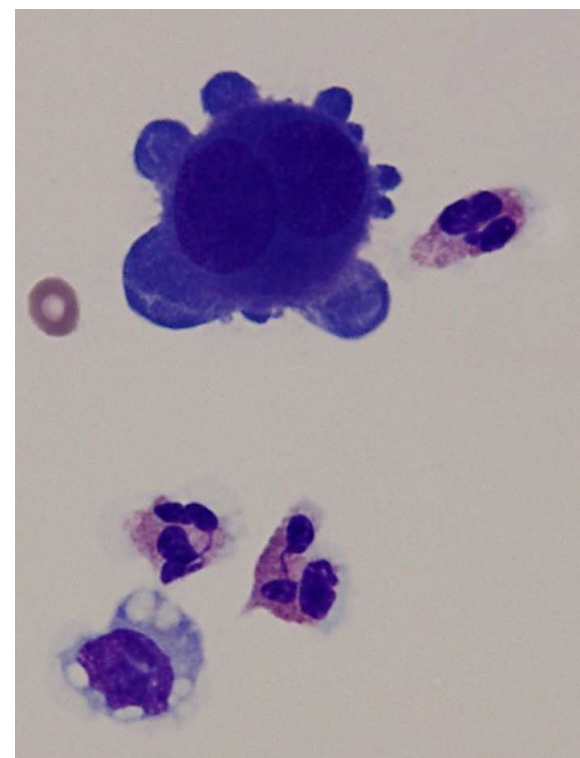
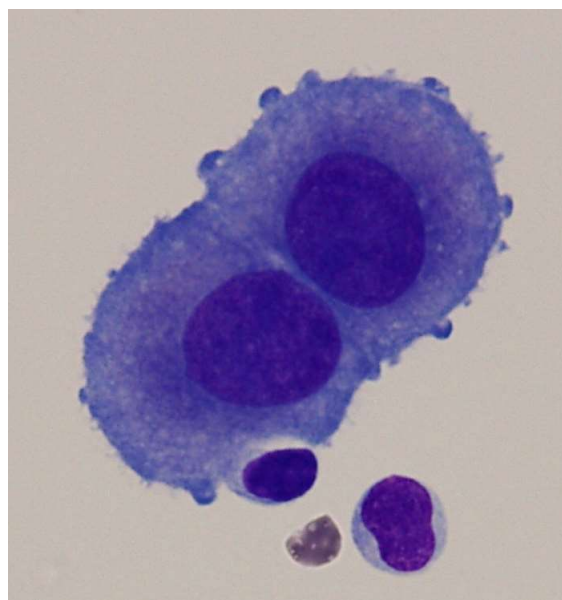
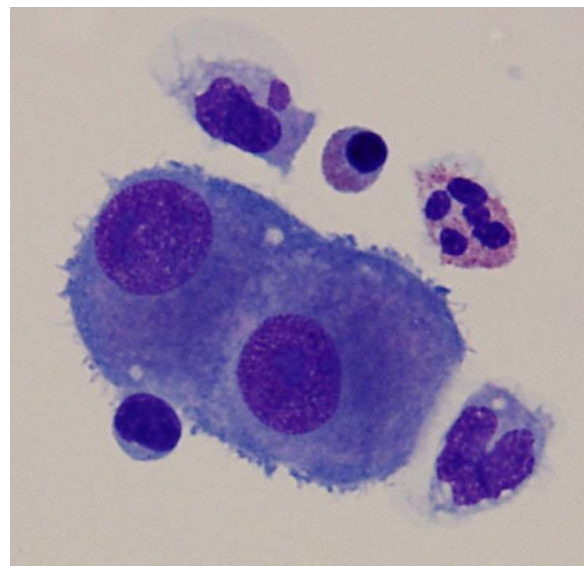
Ca mammae

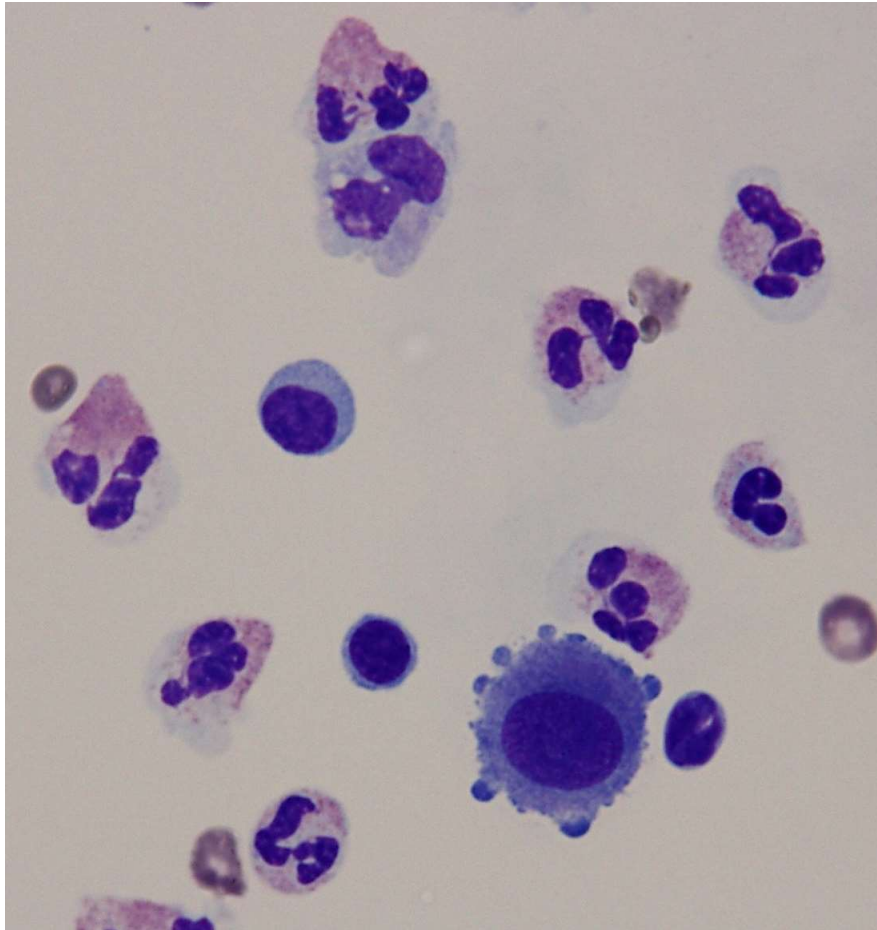
Nádorová infiltrace mening *Ca mammae*

**Proč cytologický preparát u pozdě dodaných vzorků ?
(problematická preanalytika)**

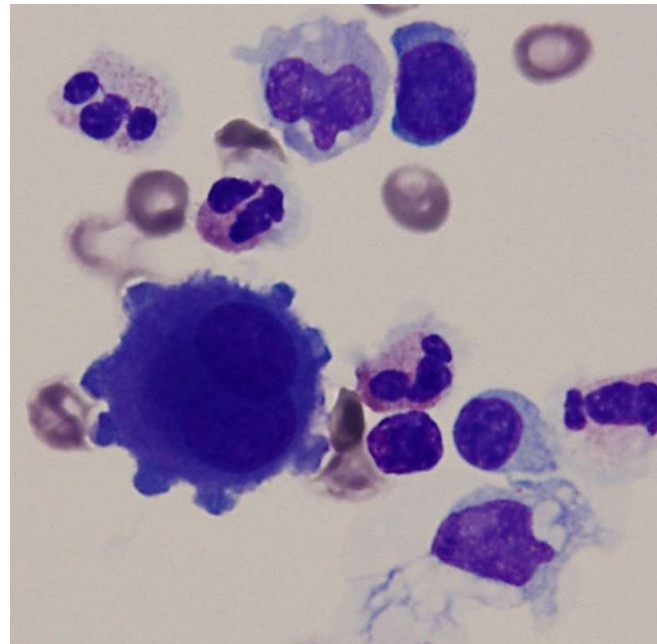
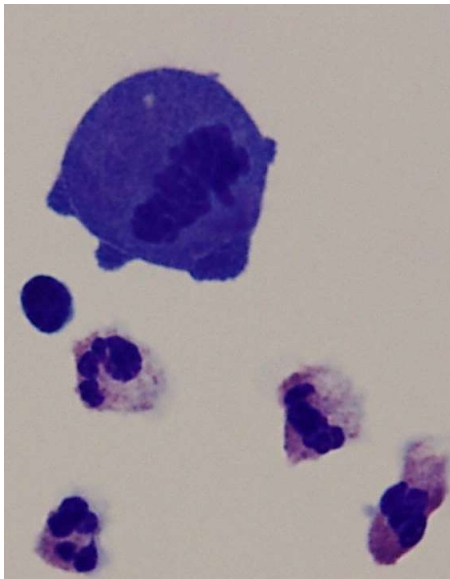

Proč cytologický preparát u pozdě dodaných vzorků?

- Q-Alb $290,9 \cdot 10^{-3}$, intrathek. syntéza IgG, IgA ani IgM výpočtem neprokázána, IgG-OCB 2/2 typ 4
- Cytologický preparát: lymfo 12 %, mono 21 %, neutr. 64 %, eos. <1 %, atypické bb. 3% - vysoce atypické velké bb. susp. maligní, v některých stopy pigmentu. Dosti četné volné ery. Zá: záchyt atypických, susp. maligních buněk! Přev. granulocytární reakce nasvědčuje navíc zánětlivé komplikaci.

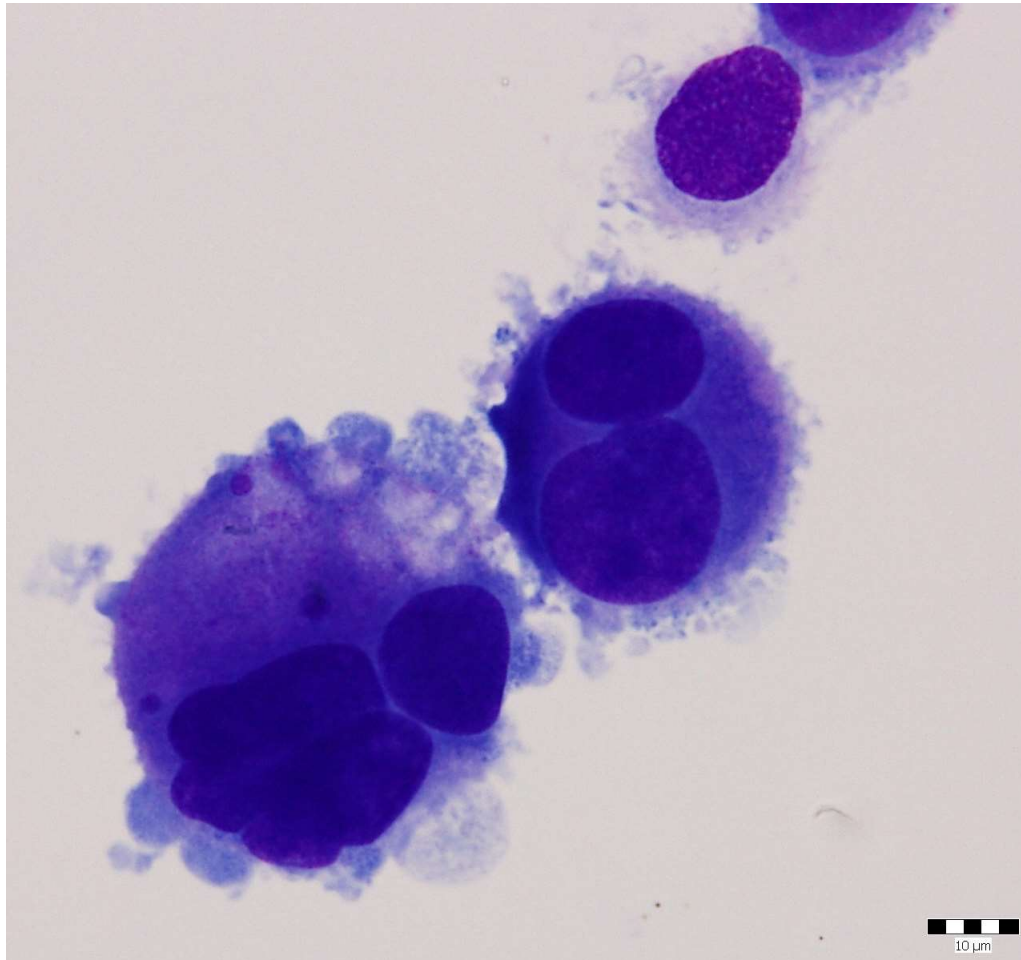
Proč cytologický preparát u pozdě dodaných vzorků?

- Pacient hospitalizován na ARO
- Záchyt vysoce atypických, v.s. maligních buněk v preparátu hlášen telefonicky 2 dny po dodání vzorku; přesto kvitováno s povděkem – na tuto možnost nebylo v diferenciální diagnóze pomýšleno
- Konfirmováno druhým čtením na Ústavu patologie

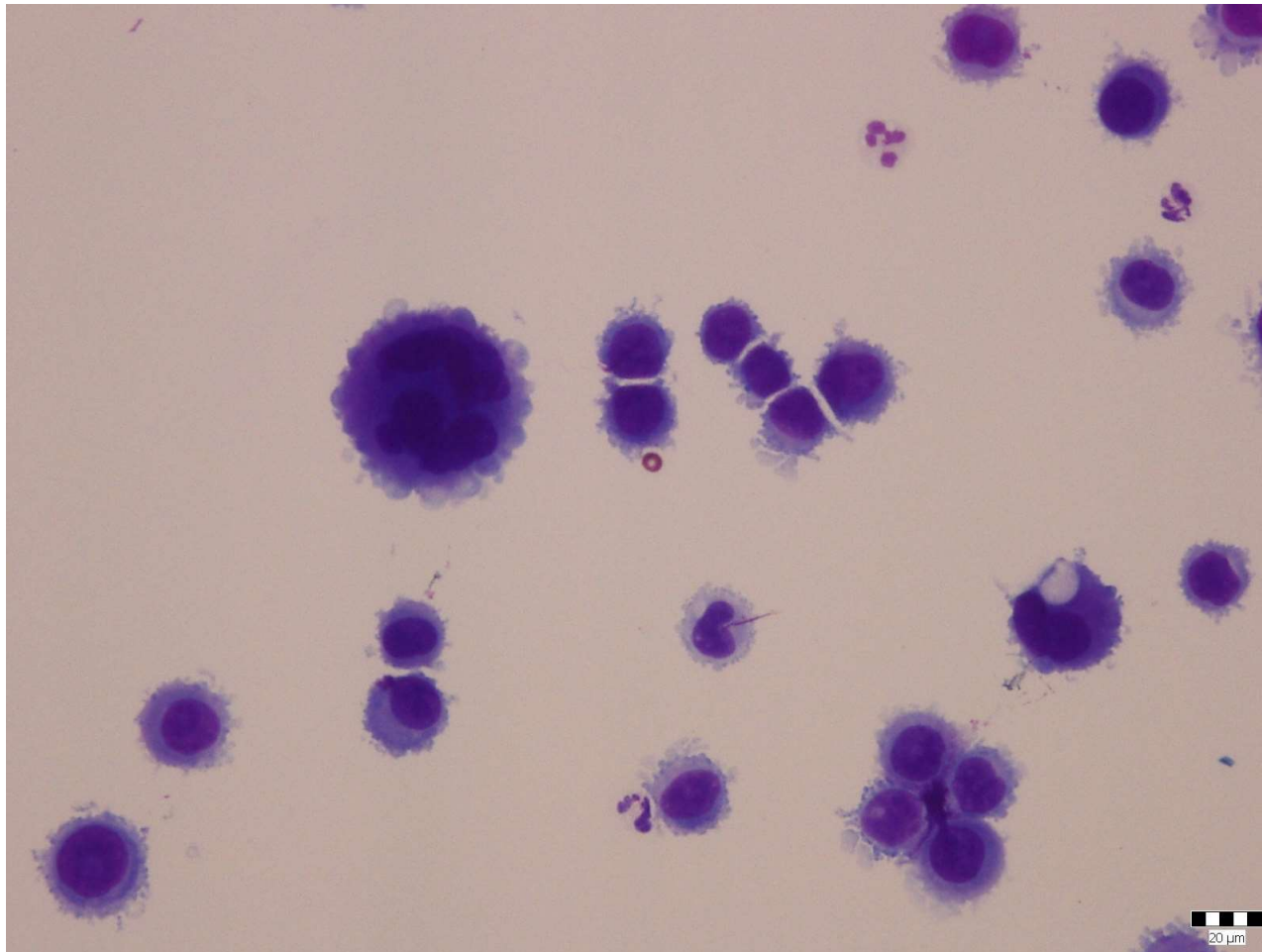
Kazuistika:

Meningeosis neoplastica (plus ???...)

- Ž 64 r., mozečková symptomatika od ledna 2013
- MR mozku (jen nativně) bez podstatné patologie
- **Likvor** čirý, xanthochromní; 21/3 elem., Pandy +++ , krev stopy
- cytologie: 80 % nádorových buněk, 2 % lymfo, 6 % mono, 12 % neutr.
- Celková bílkovina 4,244 g/l, glukosa 0,56 mmol/l, laktát 7,49 mmol/l
- Q-Alb $59,8 \cdot 10^{-3}$
- Intrathekální syntéza Ig výpočtem: IgG IF 60 %, IgM a IgA IF negat.
- Free kappa – CSF 80,48 mg/l, sérum 14,50 mg/l
- Free lambda – CSF 32,23 mg/l, sérum 12,08 mg/l
- MRZ-reakce negativní

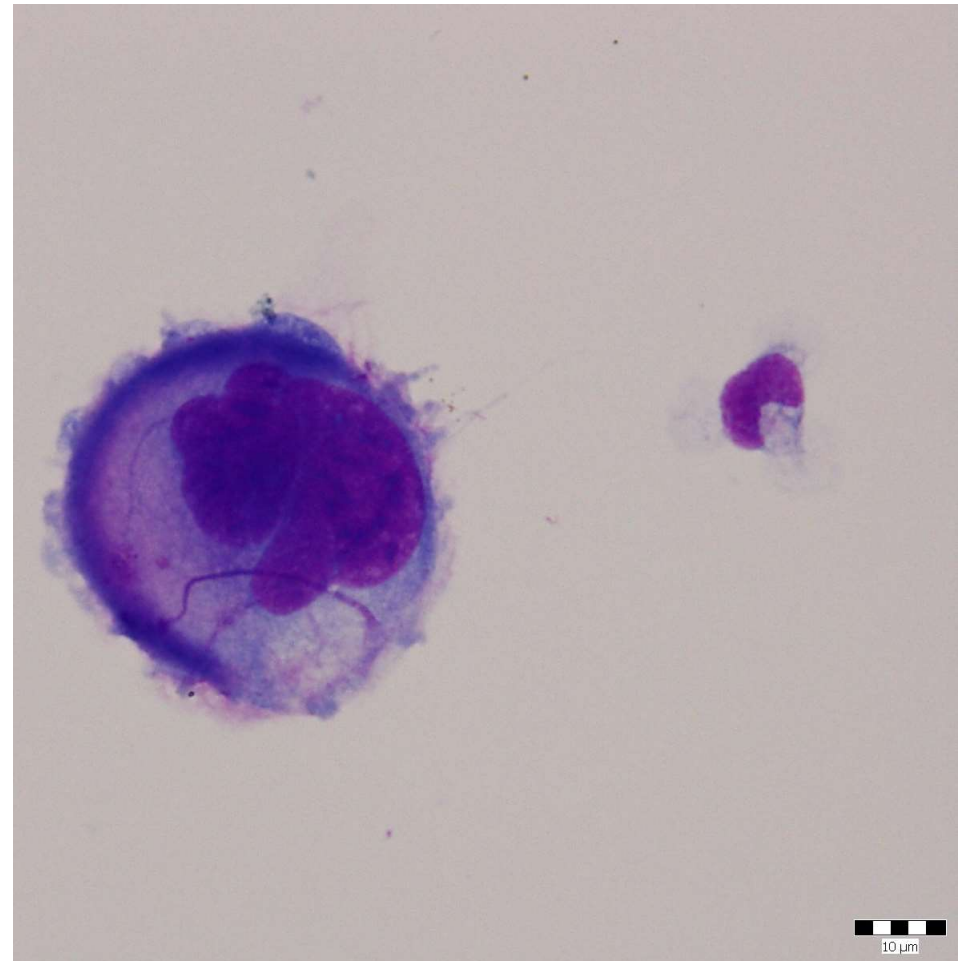
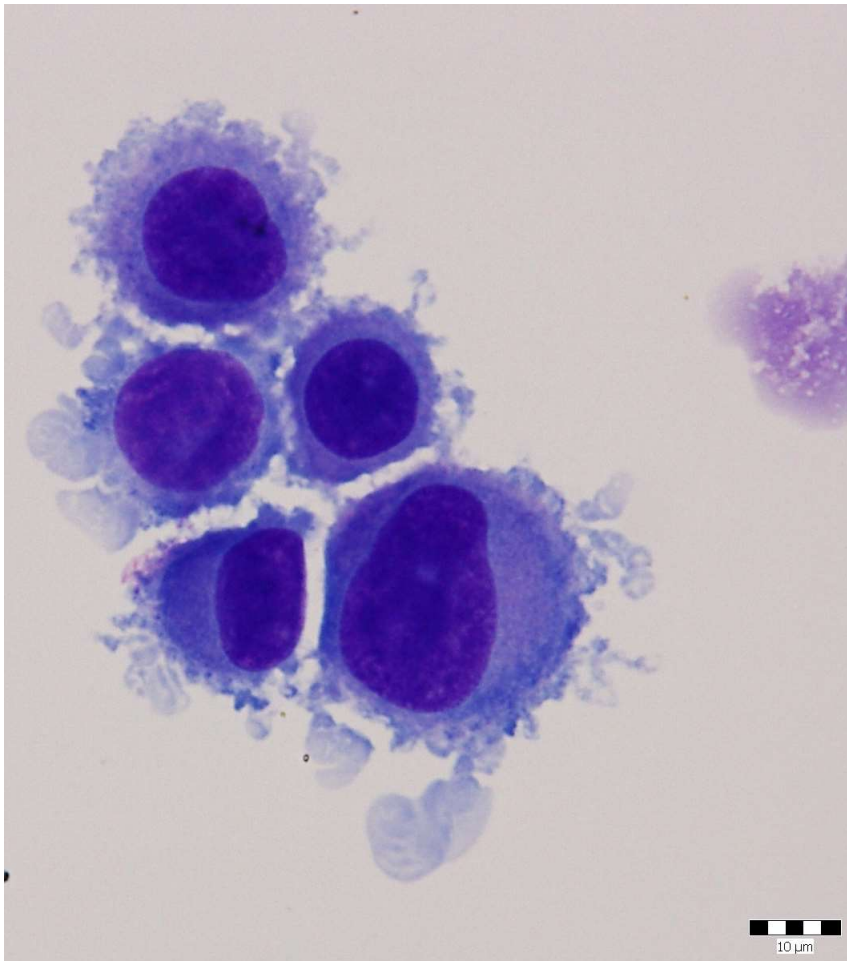
Maligní buňky v likvoru *(přehledné zvětšení)*

Maligní buňky v likvoru

(pro srv.: buňka úplně vpravo je monocyt)

Překvapivě výrazná intrathekální syntéza IgG a fLC

o-IgG

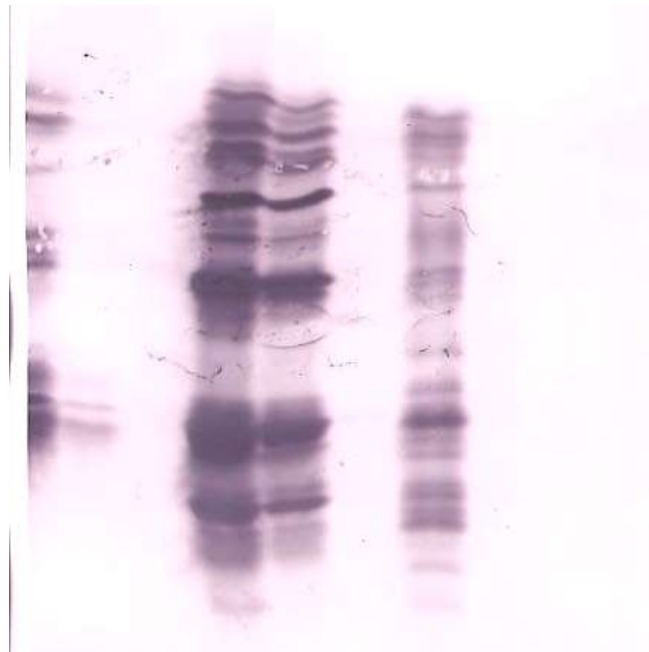
L S
(ředěno na 20 mg/l)

5 5' 1

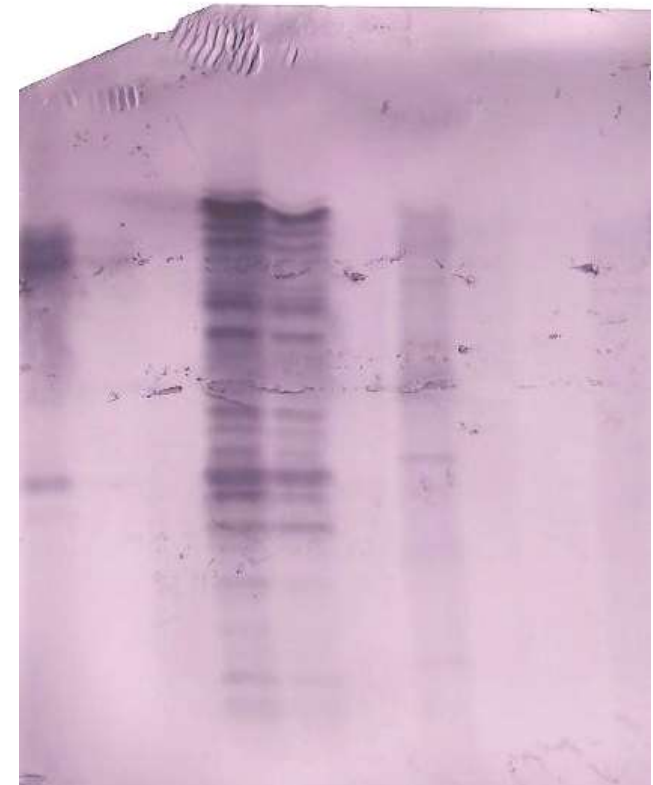
free kappa

Std F L S L2 S2 L3 S3
2 0,2 250mg/l 4× 100× 100× 100×

free lambda

Std F L S L2 S2 L3 S3
2 0,2 250mg/l 4× 100× 100× 100×

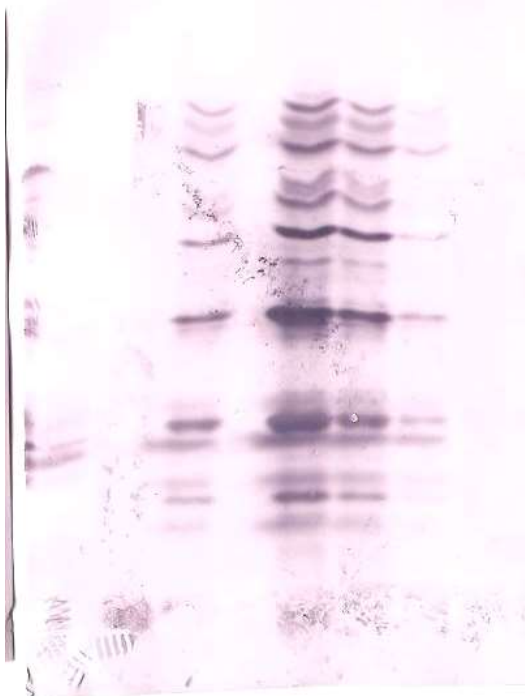

Experimenty s různým ředěním vzorků likvoru a séra (viz likvor a sérum ve stejném ředění 1/20!)

Koncentrace standardu (std) a IVIG (Flebogamma-F-v mg/l) // ředění likvoru (L) a séra (S) (20 = 1/20 atd.)

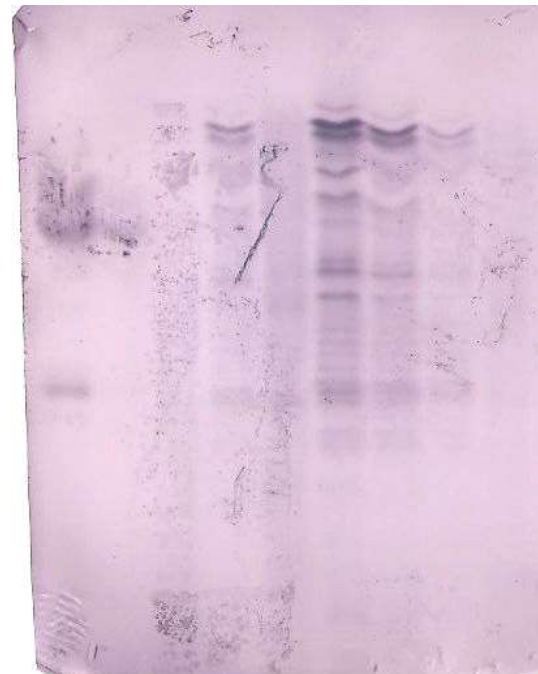
free kappa

std	F	L	S	L	L	L	S
2	0,2	250//20	20	4	10	40	100

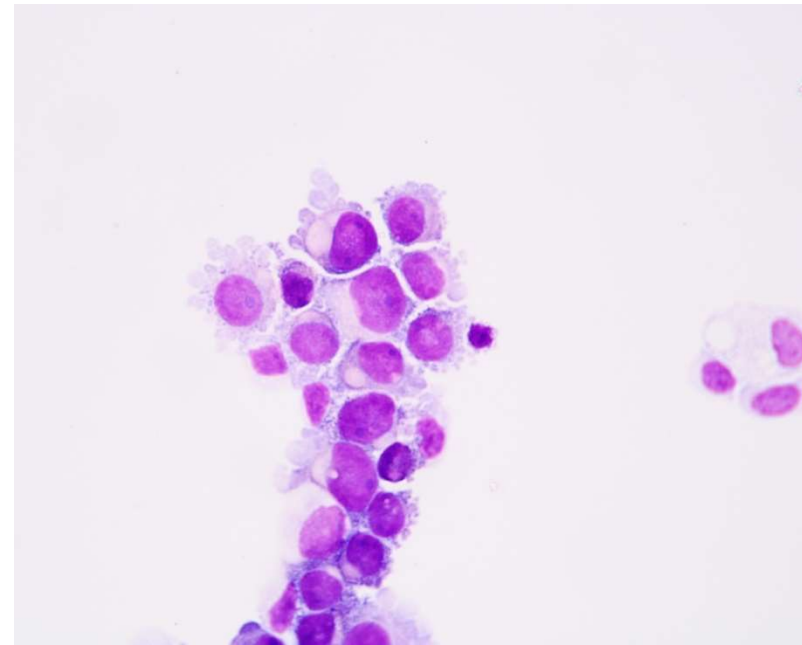
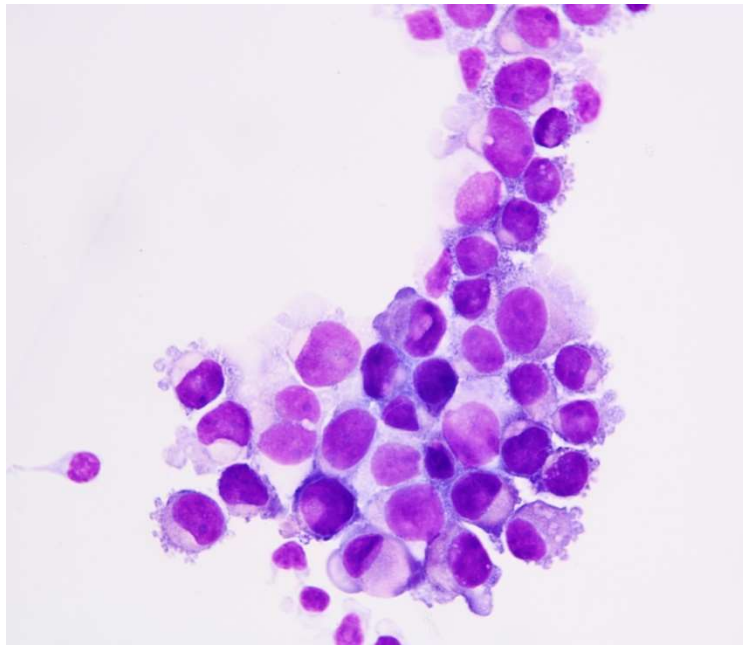
free lambda

std	F	L	S	L	L	L	S
2	0,2	250//20	20	4	10	40	100

Kvíz: Popište buňky, které vidíte v preparátu

Anamnéza a klinický obraz: Radikulitis nejasné etiologie, susp. neuroborrelióza – před měsícem
erythema migrans, přeléčena doxycyklinem
dif. dg. paraneoplastický projev, Ca mammae v anamnéze

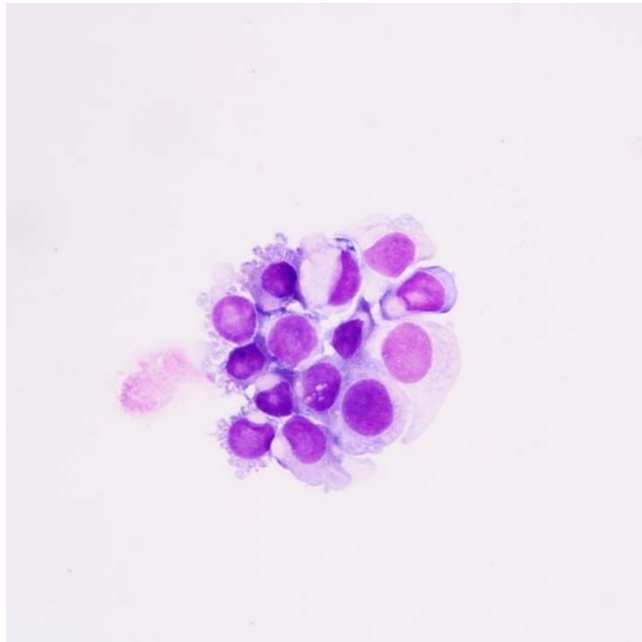

Kvíz: Základní vyšetření likvoru

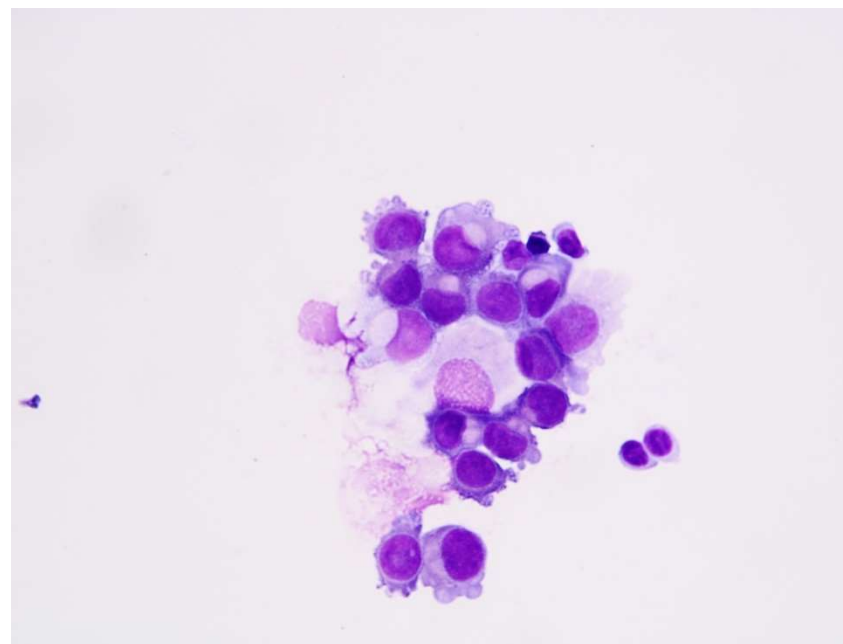
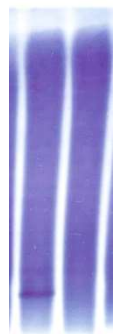
Parametr	Výsledek
Vzhled	čirý bezbarvý
Hemoglobin	negativní
Mononukleáry/ μL	42
Polymorfonukleáry/ μL	0
Počet erythrocytů/ μL	0,3
CB (g/L)	1,24
Glukosa (mmol/L)	3,5
Laktát (mmol/L)	2,3
KEB	26,2
KEB modif.	29,1

Kvíz: Imunochemické vyšetření likvoru

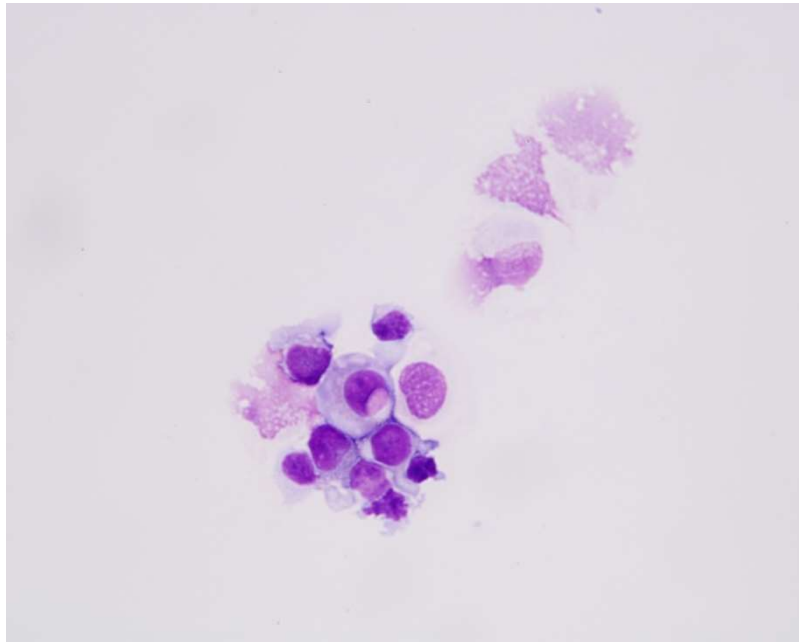
Parametr	Výsledek
Q Alb ($\cdot 10^3$)	21,0
Ith. IgG, IgA, IgM výpočet (Reiber)	negativní
IgG OCB (CSF/S)	4/2 typ 3
CSF free kappa (mg/L)	0,98
S free kappa (mg/L)	27,26
Free kappa index	1,7

Kvíz: oligoklonální IgG (vlevo likvor, vpravo sérum)

Kvíz - Závěr: Kvalitativní cytologie

LLAP (Laboratoř likvorologie a analýzy proteinů OKB ÚLM FN Brno)

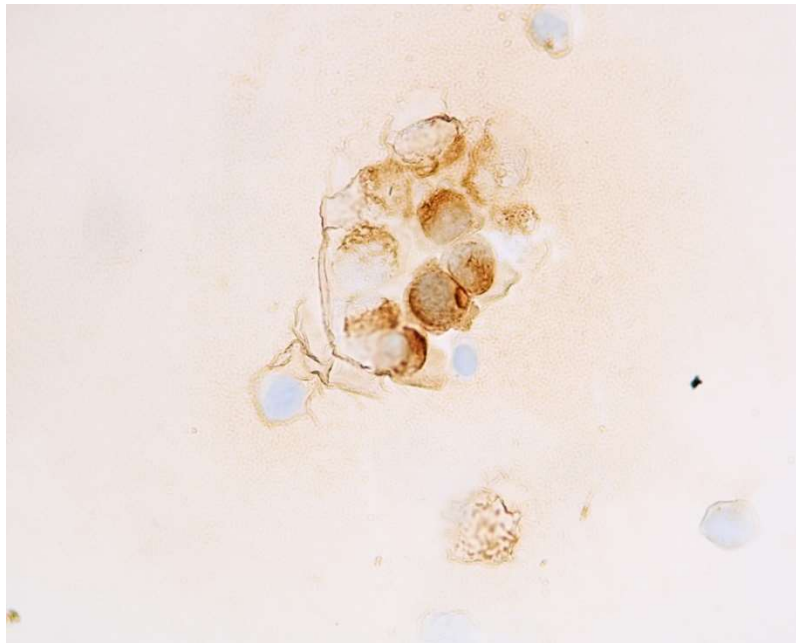
Parametr	Výsledek
Popis LLAP	lymfocyty 42% monocyty 13% nádorové buňky 45% - Nádorová infiltrace přítomna - Lymfocytární zánět - Vhodná kontrola
Popis LLAP – volný komentář	Velké bazofilní elementy jednotlivě i ve shlucích, vysoce suspektní z nádorového původu; doprovodná lymfocytární reakce

Kvíz - závěr: 2. čtení na Ústavu patologie + imunocytochemie

preparát zhotoven na Ústavu patologie FN Brno a LF MU

laskavostí MUDr. Kataríny Múčkové

Parametr	Výsledek
Popis Ústav patologie – 2. čtení + imunocytochemie	Přítomny maligní buňky, pozitivní cytokeratin

Cytomorfologická kritéria malignity

- Větší velikost buněk
- Vyšší jádroplazmový (nukleocytoplazmatický) poměr
- Bazofilie cytoplazmy
- Nepravidelný tvar cytoplazmy
- Nepravidelný tvar jádra
- Jadérka
- Mitotické figury
- ...

Imunocytochemická likvorová diagnostika

- Nádorové buňky v likvoru + známý primární zdroj: většinou stačí základní barvení, popř. klasické cytochemické metody. ***Na průvodce k cytologickému vyšetření je nutné uvést pozitivní onkologickou anamnézu !***
  - Nádorové buňky v likvoru, neznámý primární zdroj: indikováno **imunocytochemické vyšetření** k rámcovému zjištění druhu nádoru:
    - CYTOKERATINY: karcinomy
    - GFAP: gliální nádory
    - CD45: hematologické malignity
    - HMB45, MELAN A, S100: melanom
- (podrobněji viz Dušková J, Sobek O. *Brain and Behavior* 2017;7:e00805)

V diagnostice hematologických malignit vycházejících z lymfocytární řady se uplatní **průkaz klonální populace lymfocytů** pomocí **průtokové cytometrie**, event. PCR (analýza CDR3 oblasti genů pro Ig v B lymfocytech). *Vyšetření je nutné domluvit předem a provést do 3 hodin po odběru likvoru !*

Diferenciální diagnostika lymfocytárních pleocytóz

- Pravděpodobně nejobtížnější úkol likvorové cytologické diagnostiky – odlišení reaktivních lymfocytů a maligních lymfoidních buněk
- *Zkušenosti z praxe (neplatí absolutně):*
  - U zánětlivých lymfocytárních pleocytóz vždy převažují morfologicky „klidové“ lymfocyty a minoritně (byť absolutně hojně) jsou zastoupeny aktivované formy (velké lymfocyty světlé i bazofilní, lymfoplazmocytoidní buňky, ojediněle mohou být i atypické)
  - U lymfomatózních/leukemických infiltrací vykazuje určité atypie (různě výrazné) většina lymfocytů v preparátu a typické „klidové“ lymfocyty jsou ve výrazné menšině nebo chybí
  - Přítomnost typických plazmatických buněk výrazně favorizuje možnost zánětlivé etiologie (ale pozor – vzácné případy lymfomatózních infiltrací s výraznou doprovodnou zánětlivou reakcí)
  - Ojedinělé mírně atypické reaktivní lymfoidní buňky u jasně zánětlivého obrazu není třeba v závěru alibisticky zmiňovat; pokud cítí hodnotící jen malou nejistotu, může v závěru uvést „vhodná kontrola v případě trvajících dif. dg. nejasností a/nebo nepříznivého vývoje klinického obrazu“
- Metodou volby pro diagnostiku hematologických malignit je průtoková cytometrie
- Cytologické vyšetření by ani zde nemělo být opominuto

Rozlišení maligních vs. zánětlivých (reaktivních) lymfocytů

Perske C et al. *Diagn Cytopathol* 2011; 39: 621-6

tučně: rozlišovací kritéria doporučená autory pro praxi

Užitečné znaky (P<0,01)

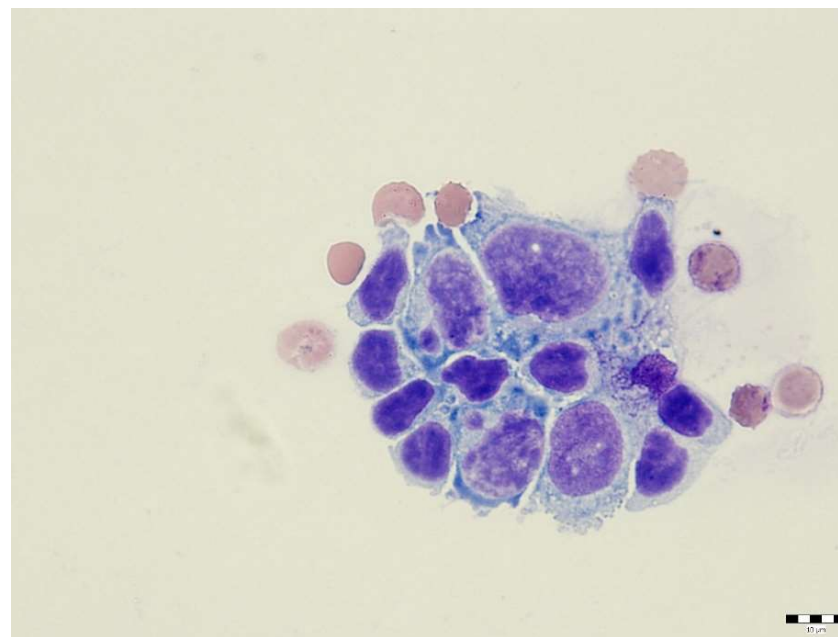
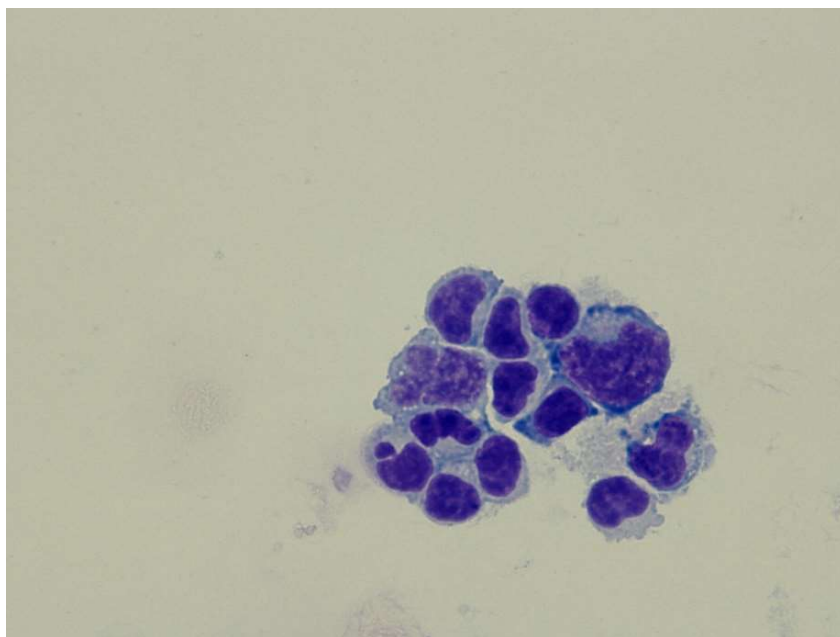
Znak	Malignity	Záněty
Oválný tvar buněk	46%	96%
Nepravidelné okraje cytoplazmy	82%	17%
Velikost buněk v poměru k normálním lymfocytům (průměr)	3,0 ± 0,13	1,8 ± 0,04
Hluboké zářezy v jádře (≥ 1/3 poloměru jádra)	41%	0%
Indentace v jádře	82%	48%
Jadérka	64%	36%

Nepřínosné znaky (P>0,01)

znak	Malignity	Záněty
Vakuoly v cytoplazmě	64%	71%
Bazofilní cytoplazma	100%	100%
Mitózy	53%	32%
Jádroplazmový poměr	0,72	0,79
Jádro tvaru jetelového lístku	29%	32%

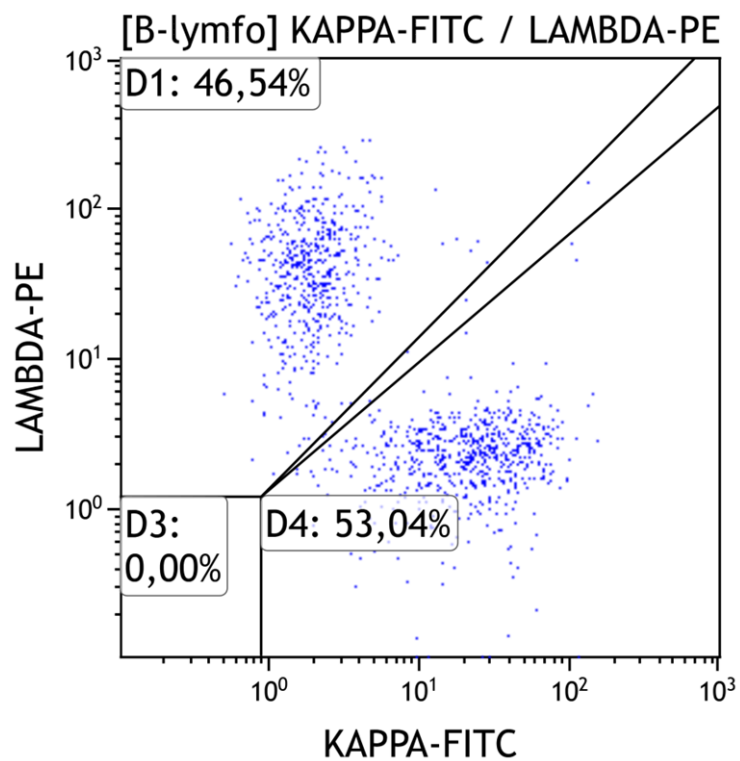
Význam průtokové cytometrie v diferenciální diagnostice nejasných cytologických nálezů

recidivující hydrocefalus nejasné etiologie, 3 elementy/ μL
preparát ze sedimentu po předcentrifugaci

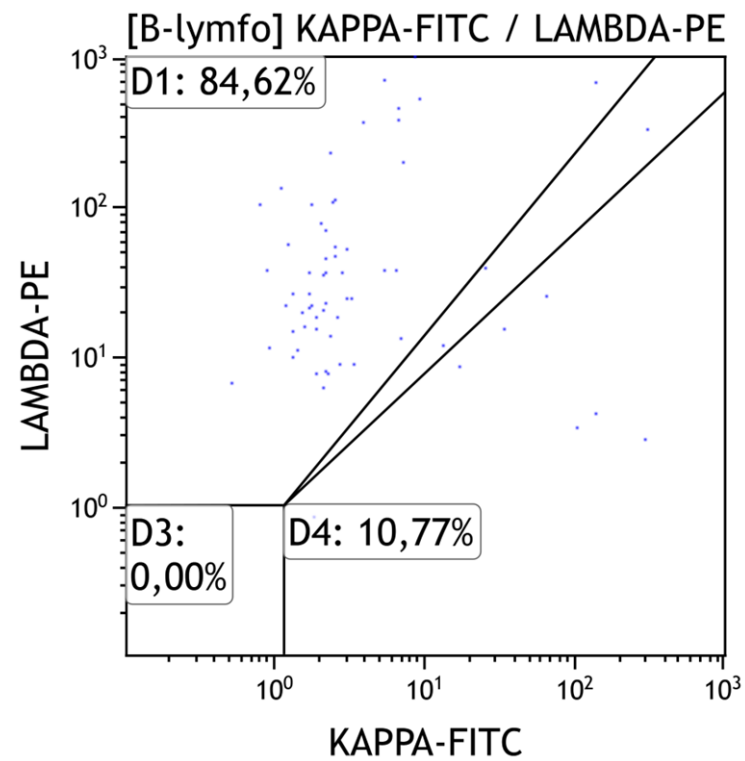

Význam průtokové cytometrie v diferenciální diagnostice nejasných cytologických nálezů

Neuroborrelióza (myelitis)

Susp. primární lymfom CNS

Imunologické charakteristiky lymfomových buněk

zčásti podle Tumani H, Petereit HF (Eds): Lumbalpunktion und Liquordiagnostik. Leitlinien für Diagnostik und Therapie in der Neurologie. 2019. www.dgn.org

B-NHL	T-NHL (vzácný)
Převaha B lymfocytů (<i>v normálních likvorech 0-3%; u RS <10%; u neuroborreliózy <25%</i>)	Výrazně abnormní poměr CD4/CD8 („IRI“) Vysoký podíl CD4+ CD8+ lymfocytů
Restrikce na jeden typ lehkého řetězce (monoklonalita), popř. chybění lehkých řetězců někdy intrathekální syntéza IgM	Ztráta normálně exprimovaných antigenů (např. CD7, CD5)
Koexprese nezralých nebo aberantních antigenů na/v B lymfocytech (např. CD34, CD10, CD30, TdT, CD5)	Koexprese nezralých nebo aberantních antigenů na/v T lymfocytech (např. CD34, CD10, CD30, CD1a)

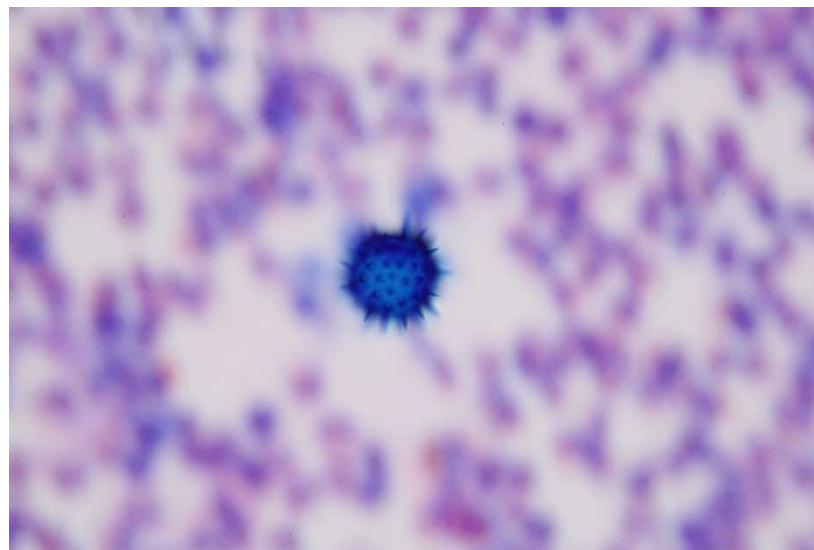
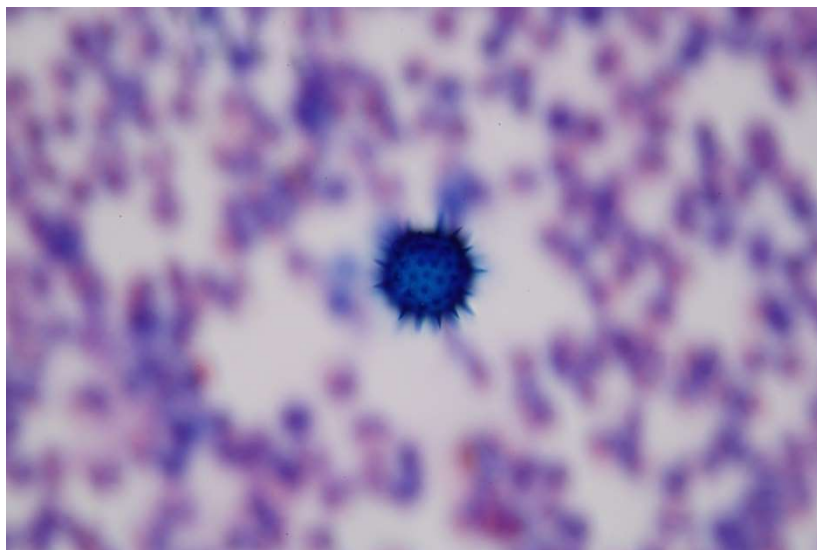

Klasifikace cytologických nálezů vzhledem k diagnostice nádorové infiltrace CNS

(Ballester et al. *J Neuropathol Exp Neurol* 2018; 77: 628-35)

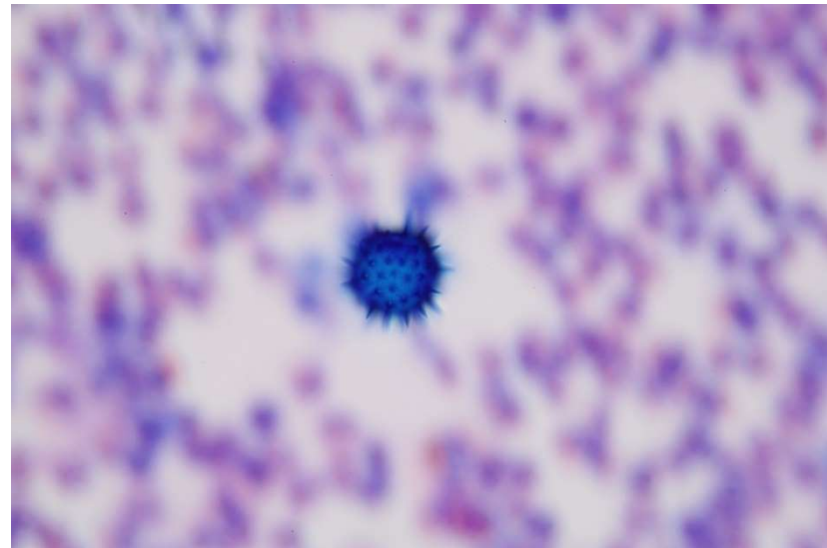
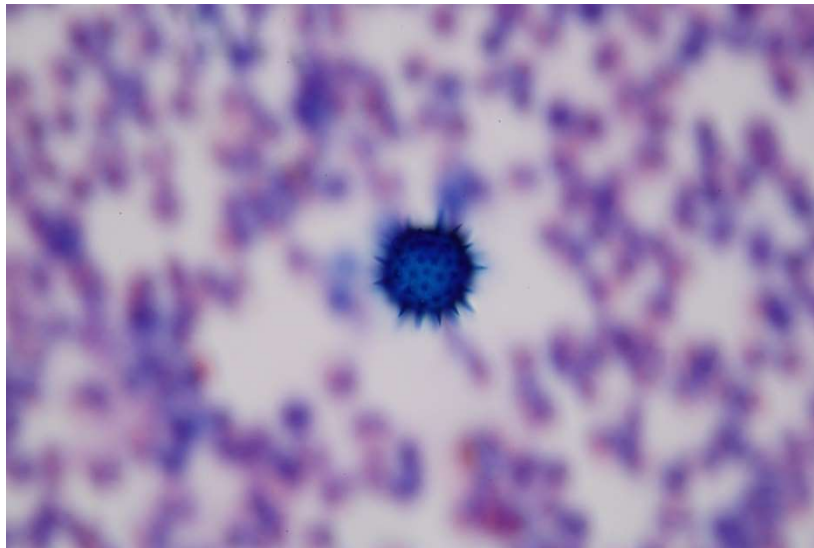
- **Negativní**
- **Atypické** buňky – abnormální morfologie, ale nevzbuzuje podezření na malignitu (*ve studii hodnoceno jako negativní*)
- **Suspektní** – buňky s atypickými cytomorfoloogicky suspektními z malignity, ale kvantitativně nebo kvalitativně nedostačujícími pro hodnocení jako pozitivní (*ve studii hodnoceno jako pozitivní*)
- **Pozitivní**
- **CAVE! Termíny „atypické“ a „suspektní“ používají různí cytologové (likvoru) v různém významu**
- **Některá klinická doporučení shrnují „atypické“ a „suspektní“ nálezy do kategorie „nejednoznačné“ či „nekonkluzivní“ („equivocal“) s konsekvencemi pro stupeň pravděpodobnosti diagnózy i hodnocení odpovědi na léčbu!** (Le Rhun et al. *Ann Oncol* 2017; 28, Suppl 4: iv84-99)
- **U atypických a suspektních nálezů je třeba usilovat o imunocytologické vyšetření (Dušková a Sobek, *Brain Behav* 2017; 7: e00805) k upřesnění klasifikace**

Kvíz na závěr: Neznámý útvar v preparátu

Pylové zrno v preparátu
čeleď *Asteraceae* (sedmikrásky), rod *Bidens* (dvouzubec)

určeno v Botanickém ústavu AV ČR v Průhonicích
laskavostí doc. Dr. O. Rybníčka a dr. E. Krause

Děkuji za pozornost.

Preparát s pylovým zrnem – zaostřeno na buňky

